

Närvarons politik och familjevåldspolicy

*En studie av europeisk familjevåldspolicy och dess påverkan av kvinnlig
politisk representation*

Magisteravhandling

STATSKUNSKAP med masskommunikation

Författare: **Alexandra Westerback**

Handledare: Tom Carlson

Fakulteten för samhällsvetenskaper
och ekonomi

Åbo Akademi, Vasa, år 2015

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	4
1.1 <i>Tematik</i>	4
1.2 <i>Syfte och frågeställningar</i>	5
1.3 <i>Arbetets uppläggning</i>	6
2. Studiens referensram	7
2.1 <i>Familjevåld.....</i>	7
2.1.1 <i>Våld mot kvinnor.....</i>	10
2.1.2 <i>Våld mot män.....</i>	11
2.1.3 <i>Familjevåld och kvinnovåld idag – europeisk statistik.....</i>	13
2.2 <i>Politisering av ett samhällsproblem.....</i>	17
2.3 <i>Familjevåldspolicy</i>	19
2.3.1 <i>Policy.....</i>	19
2.3.2 <i>Familjevåldspolicy i tidigare forskning</i>	21
2.3.2.1 <i>Förebyggande åtgärder</i>	21
2.3.2.2 <i>Straffrättsliga åtgärder.....</i>	23
2.3.2.3 <i>Skyddande och stödjande åtgärder.....</i>	26
2.3.3 <i>Familjevåldspolicy enligt FN och EU.....</i>	27
2.3.4 <i>En modell för att studera familjevåldspolicy</i>	30
2.4 <i>Faktorer som påverkar utformningen av en familjevåldspolicy ...</i>	32
2.5 <i>Sammanfattning och mot en empirisk undersökning.....</i>	41
3. Den empiriska studiens design, metod och material.....	43
3.1 <i>Familjevåldspolicy som undersökningsobjekt.....</i>	43
3.2 <i>Studiens design: urvalsprinciper</i>	45
3.2.1 <i>Val av länder: tidsperiod, klassificering och gruppering</i>	46
3.3 <i>Metod och material</i>	48

3.3.1	Kvalitativ jämförande analys.....	52
3.4	<i>Sammanfattning och mot en analys av empiriskt data</i>	58
4.	Den empiriska studiens resultat.....	59
4.1	<i>Det statliga ansvarstagandet.....</i>	<i>60</i>
4.2	<i>Faktorer som bidrar till en bättre utvecklad familjevåldspolicy – QCA.....</i>	<i>69</i>
4.3	<i>Tolkning av undersökningens resultat.....</i>	<i>71</i>
4.3.1	Det statliga ansvarstagandet i EU28.....	71
4.3.2	Fallet Finland och Sverige	74
5.	Konklusioner.....	77
5.1	<i>Familjevåld och familjevåldspolicy.....</i>	<i>77</i>
5.2	<i>Kritik mot den egna studien.....</i>	<i>79</i>
5.3	<i>Sammanfattning och avslutande diskussion</i>	<i>81</i>

LITTERATURFÖRTECKNING

APPENDIX

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER OCH TABELLER

Figurer

Figur 1. Familjevåld i olika former: fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld, försummelse och ekonomisk kontroll	9
Figur 2. Policymodellen: kriterier för en välutvecklad familjevåldspolicy enligt tidigare forskning och internationella rekommendationer	31
Figur 3. Policymodellen: kriterier för en välutvecklad familjevåldspolicy enligt tidigare forskning och internationella rekommendationer	49
Figur 4. Spridningsdiagram över sambandet mellan andelen kvinnliga parlamentariker och utvecklingsnivån för familjevåldspolicy	68

Tabeller

Tabell 1. Familjevåldsbrott enligt offer som kommit till polisens kännedom i Finland år 2013	12
Tabell 2. Andel kvinnor åren 2004–2014 i EU28-ländernas nationella parlament.....	48
Tabell 3. Faktorer för kvalitativ jämförande analys	57
Tabell 4. Dikotomisering av faktorer för kvalitativ jämförande analys	58
Tabell 5. Förebyggande åtgärder	61
Tabell 6. Straffrättsliga åtgärder	63
Tabell 7. Skyddande och stödjande åtgärder	64
Tabell 8. Samtliga åtgärder.....	66
Tabell 9. Resultatrangordning	67
Tabell 10. Sanningstabell för kvalitativ jämförande analys	69

1. Inledning

1.1 Tematik

År 1979 tog Förenta nationerna (FN) ett internationellt ställningstagande om våld mot kvinnor som den enskilt mest utbredda och universella kränkningen av de grundläggande mänskliga rättigheterna, en kränkning som utgör ett globalt hinder för åstadkommandet av fred, jämlikhet och utveckling. Våld mot kvinnor kränker de grundläggande mänskliga rättigheterna och respekten för människovärdet, samtidigt som våldet förhindrar att kvinnor på lika villkor som män kan delta i det politiska, kulturella, sociala samt ekonomiska livet (FN 1979).

Det råder kulturell variation ifråga om familjevåldets offer, men ett klart mönster har ändå konstaterats i forskningen (t.ex. Harne & Radford 2008); förövarna är överlag oftast män och offren är överlag oftast kvinnor och barn. Detta har lett till att familjevåld till viss del definieras som ”könsrelaterat¹” våld. Familjevåldet som könsrelaterat våld kan definieras som våld där både män och kvinnor är inblandade men offret oftast är en kvinna, samtidigt som våldet delvis har sitt ursprung i och uppstår på grund av ojämlika maktrelationer mellan män och kvinnor (Harne & Radford 2008, 17). Familjevåld utgör den vanligaste formen av våld mot kvinnor (Europeiska Kommissionen 2010, 8) och förekommer överallt i världen oberoende av ålder, ras, kön, religion, samhällsklass, geografi, sexualitet och förmögenhet (Smartt 2004, 1276).

Även om familjevåld drabbar såväl kvinnor som män och barn som vuxna, är det kvinnorna som utgör den största gruppen av offer. Enligt Unicef (2000, 2) är familjevåld den mest utbredda och samtidigt den mest ignorerade formen av våld mot kvinnor och man räknar från land till land med att mellan 20 % och 50 % av alla kvinnor i världen någon gång har upplevt fysiskt våld av en partner eller familjemedlem. Sett till olika delar av världen har t.ex. var femte kvinna inom Europeiska unionen (EU) enligt en nyutkommen undersökning (FRA 2014, 23–30) någon gång upplevt fysiskt våld av en nuvarande eller tidigare partner och i USA uppskattar man andelen till var fjärde kvinna (Gosselin 2010, 3). Enligt en undersökning genomförd av Världshälsoorganisationen (WHO) år 2005, hade mer än 50

¹ Från engelskans *gender-based violence*

% av kvinnorna i Bangladesh, Etiopien, Peru och Tanzania utsatts för fysiskt eller sexuellt våld av en partner (Gosselin 2010, 3).

Trots en stor del tillgänglig statistik är det viktigt att poängtera att familje- och kvinnovåld utgör komplicerade forskningsområden eftersom mörkertalet anses vara stort. Familjevåld och kvinnovåld är också ofta förknippat med skam, liksom det i stora delar av världen fortfarande i alla fall till viss del är tabubelagt. Även om det är svårt att konstatera familje- och kvinnovåldets exakta utbredning, kan ingen förneka att det utgör ett stort globalt samhällsproblem med förödande konsekvenser. Enligt FN, EU och WHO uppskattar man att våld mot kvinnor i åldern 15–44 år orsakar fler dödsfall och allvarliga skador än cancer, malaria, trafikolyckor och krig sammanlagt (Gosselin 2010, 3).

Våld mot kvinnor och familjerelaterat våld blev en politiserad fråga på 1980-talet och sedan dess har länder försökt utforma olika typer av policystrategier för att motverka våldet (Europeiska Kommissionen 2010). Forskare (t.ex. Harne & Radford 2008) och internationella aktörer såsom FN och EU har under åren försökt utreda genom vilka åtgärder kvinno- och familjevåld kan motverkas på bästa möjliga sätt. Samtidigt har man i forskningen (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) försökt påvisa vilka faktorer som påverkar ett lands utformning av en familjevåldspolicy: finns det förutsättningar som gynnar utvecklandet av en effektivare familjevåldspolicy?

1.2 Syfte och frågeställningar

Staters konkreta ansvarstagande för problemet med våld mot kvinnor och familjerelaterat våld är ett understuderat område (Weldon 2002, 4). Detta understuderade område utgör denna avhandlings forskningsintresse. Syftet med detta arbete är att undersöka olika länders familjevåldspolicy för att utreda huruvida det finns länder som har en bättre utvecklad policy än andra och vad detta i så fall kan bero på. För att kunna undersöka detta måste det för det första klargöras vad som egentligen kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy och huruvida det förekommer skillnader länder emellan. Avhandlingens första frågeställning är därför: *vad*

kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy och förekommer det variation mellan olika länders familjevåldspolicy?

För att sedan kunna försöka förklara eventuell variation ifråga om länders ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld, måste det även för det andra undersökas huruvida det finns faktorer som påverkar staters policyutformande. Intresset ligger alltså i att undersöka om det finns särskilda faktorer som påverkar utformandet av en familjevåldspolicy, och som samtidigt kan förklara ett varierande ansvarstagande mellan olika länder. Avhandlingens andra frågeställning är därför: *vilka faktorer påverkar utformningen av en familjevåldspolicy?*

En faktor som omnämns i familje- och kvinnovåldsforskningen (t.ex. Whitehead 2004; Europeiska kommissionen 2010) som särskilt viktig ifråga om bekämpningen av våldet är den kvinnliga politiska representationen. Tanken grundar sig på teorin om ”närvarons politik” (t.ex. Phillips 1995a), enligt vilken en tillräckligt stark kvinnlig politisk närvaro i framför allt det nationella parlamentet, medför vissa förändringar, till exempel att kvinnors sakfrågor prioriteras i större utsträckning. Denna tanke blev för detta arbete särskilt intressant, varför avhandlingen för det tredje syftar till att besvara följande frågeställning: *har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevåldspolicy?*

1.3 Arbetets uppläggning

Studien inleds med en kort presentation av familjevåldsproblematiken följt av en mer ingående analys av familjevåldet som ett fenomen och ett globalt samhällsproblem. Studien fortsätter sedan med en genomgång av tillgänglig europeisk statistik; hur utbrett är familjevåldet idag? Därefter kommer begreppet familjevåldspolicy att behandlas och tidigare forskning kommer för det första att genomgå för att presentera vilka åtgärder man har förespråkat ifråga om motverkandet av familjevåldet, dvs. vad som kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy. Tidigare forskning kommer sedan för det andra att genomgå och presenteras i syfte att utreda vilka förutsättningar man i forskningen har ansett påverka utformandet av en familjevåldspolicy. Denna del av arbetet kommer sedan att sammanfattas och de resultat som arbetet ger kommer sedan

att bana väg för en empirisk undersökning där länders olika familjevårdspolicy kommer att undersökas och jämföras i syfte att utreda huruvida det finns länder som har en bättre utvecklad policy, och vad detta i så fall kan bero på; *har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevårdspolicy?* Eller finns det andra faktorer som kan förklara variation mellan olika länder? Avhandlingen avslutas sedan med ett konkluderande kapitel och en avslutande diskussion.

2. Studiens referensram

2.1 Familjevåld

Familjen är det vanligaste området där kvinnor utsätts för våld (Europeiska Kommissionen 2010, 55). Familjevåld förekommer överallt i världen oberoende av ålder i såväl heterosexuella som homosexuella relationer och delas enligt Gosselin (2010, 47) in i tre kategorier: intimpartnerrelaterat våld, barnmisshandel och våld bland äldre.

Intimpartnerrelaterat våld avser våldshandlingar som begås i ett vuxet intimt förhållande oavsett kön. Parterna behöver inte vara bosatta tillsammans och kan vara såväl regelbundna som tillfälliga partners. Barnmisshandel avser våldshandlingar som begås av en förälder eller en annan familjemedlem gentemot minderåriga barn. Barnmisshandel kan förutom olika typer av konkret våld (fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld) även omfattas av t.ex. att ett barn delvis eller helt och hållet övergivs, eller det så kallade MBP²-syndromet där vårdnadshavaren inbillar sig att barnet är sjukt och kräver smärtsamma behandlingar för barnets påstådda sjukdomar. I MBP-fall förfalskas sjukdomssymptom oftast genom att barnet utsätts för olika typer av misshandel. (Gosselin 2010, 47–49; 90–91; 125–126.)

Våld bland äldre avser våld bland äldre makar, samboende eller partners, tillfälliga som regelbundna, men även våld som förekommer i samband med vård t.ex. av en vårdare i den äldres hem eller på ett äldreboende. Våldet i samtliga av dessa tre kategorier är sällan av entydig karaktär utan flera olika brott av olika karaktärer begås oftast samtidigt, t.ex. såväl fysiskt våld som psykiskt och sexuellt våld. (Gosselin 2010, 47–

² *Münchhausen by Proxy*

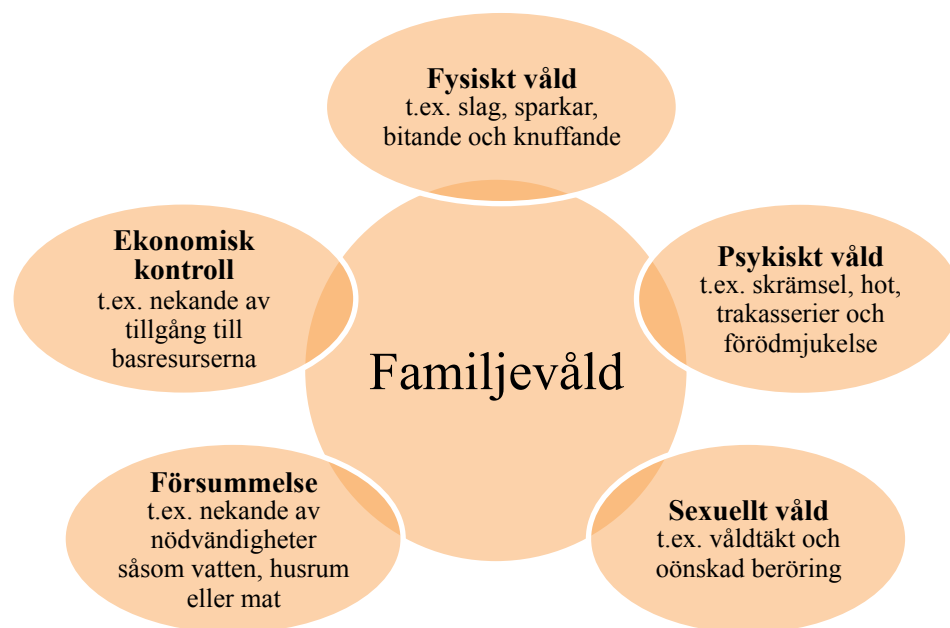
50.) Även om familjevåld förekommer i olika åldrar och gentemot olika åldersgrupper skulle behandlingen av samtliga av dessa områden bli allt för omfattande för detta arbete. Arbetet har därför avgränsats till att fokusera på den specifika könsgrupp som utsätts för våld i störst utsträckning: kvinnorna.

Familjevåld förekommer enligt Gosselin (2010, 50–53) i fyra olika former: fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld och försummelse. Fysiskt våld är användning av våld eller hot om våld som kan resultera i ofrivillig kroppslig skada, fysisk smärta eller försvagning. Fysiskt våld kan vara allt från bitande och knuffande till strypgrepp, sparkar och till och med mord. Psykiskt våld är våld där avsikten är att kontrollera offret, få offret att lida eller vårdas. Psykiskt våld förekommer oftast i samband med andra typer av våld och omfattar t.ex. verbala hot, olika typer av övergrepp, trakasserier, förödmjukelse och skrämning.

Sexuellt våld innebär ofrivillig sexuell kontakt i alla former. Sexuell kontakt med någon som inte anses kapabel att ge sitt samtycke, t.ex. minderåriga, är också en form av sexuellt våld. Sexuellt våld omfattar t.ex. oönskad beröring, våldtäkt, ofrivillig sexuell fotografering och påtvingad nakenhet. Tvång, hot om tvång eller underförstått tvång till sexuella handlingar betraktas även som sexuellt våld. Försummelse definieras som misslyckande eller vägran att ta hand om någon då det finns en skyldighet att göra så. Exempelvis omfattar försummelse att någon, t.ex. ett barn eller en beroende äldre människa, inte får tillräckligt av eller överhuvudtaget inga förnödenheter såsom vatten, mat, kläder eller skydd. (Gosselin 2010, 50–53.)

Enligt Europeiska kommissionen (2010, 79) kan familjerelaterat våld mot kvinnor även förekomma i formen av ekonomiskt utnyttjande eller ekonomisk kontroll. Detta inkluderar t.ex. att en kvinna nekas tillgång till eller kontroll över basresurserna. Ekonomiskt utnyttjande som en form av familjevåld kan förekomma i situationer där kvinnan är ekonomiskt beroende av sin partner och samtidigt offer för andra former av familjevåld. Detta leder i många fall till att kvinnan inte vågar ta sig ur det våldsamma förhållandet då rädslan för fattigdom, ofta i samband med ansvar för barn, är stor (Europeiska Kommissionen 2010, 80).

Oberoende vilken form familjevåldet tar sig i uttryck genom, är det sällan en engångsföreteelse. Experter (t.ex. Tuerkheimer 2004; Gosselin 2010) är överens om att familjevåld ofta är ett pågående mönster av kränkningar och kontrollerande beteende där flera olika brott inträffar samtidigt. På basis av familjevåldsforskningen (t.ex. Gosselin 2010) har för detta arbete i Figur 1 sammanställts en sammanfattande beskrivning av de olika former som familjevåldet kan ta sig i uttryck genom: fysiskt, psykiskt och sexuellt våld liksom försummelse och ekonomisk kontroll.

Figur 1. Familjevåld i olika former: fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld, försummelse och ekonomisk kontroll

Tuerkheimer (2004, 962–964) är en av dem som har betonat familjevåldet som ett pågående mönster av beteende som definieras av såväl maktmissbruk som fysiska och icke-fysiska övergrepp. Dutton (i Tuerkheimer 2004, 963–964) har betonat att den misshandel ett familjevåldsoffer orsakas inte kan definieras som en rad incidenter av t.ex. slag och sparkar; det kontrollerande och maktdominerande beteende som föregår dessa incidenter, oftast med grov psykisk misshandel och terror, är vad som symboliserar ett familjevåldsoffers verklighet.

Familjevåldet är enligt Tuerkheimer (2004, 964–969) således snarare ett tvingande beteende av makt och kontroll, ett pågående mönster av sexuella och verbala övergrepp,

hot, ekonomisk kontroll, social isolering och stalking³, snarare än en serie av slag. Förövarens beroende av och strävan efter att dominera sitt offer är delvis vad som motiverar det våldsamma beteendet: offret vet oftast inte hur långt förövaren kan gå och lever i ständig skräck. Episoder av fysiskt våld, om än ofta en förödande manifestation av förövarens kontroll, definierar således inte våldets natur utan lidandet kan ta sig i uttryck genom många olika former. Många familjevåldsoffer har de facto ofta beskrivit den psykiska terrorn och det psykiska våldet samt dess förnedring som den mest smärtsamma delen – ett lidande som oftast heller inte omfattas av lagen. (Tuerkheimer 2004, 964–969.)

Familjevåld skiljer sig alltså från våld mellan främlingar på olika sätt. Enligt Harne och Radford (2008, 22–23) är familjevåld oftast ett pågående mönster av brott, kränkningar och kontrollerande beteende medan våld mellan främlingar oftast är engångsföreteelser. Familjevåld har även andra dimensioner som påverkar offret; familjevåld är ett förtroendesvek mellan människor som man antas kunna lita på t.ex. en partner, ett syskon, en förälder eller en annan släkting. Detta är enligt Harne och Radford (2008, 22) en avsevärd skillnad i jämförelse med våld mellan främlingar – detta svek skapar inte bara en oerhörd psykisk stress och oro hos offret, utan påverkar även offrets grundläggande trygghet. Våldsbrott mellan främlingar förekommer oftast i det offentliga och hemmet är då oftast en trygg tillvaro – något ett familjevåldsoffer inte kan känna. I dennes fall är det hemmet som är otryggt och skrämmande, och i vissa fall till och med livsfarligt. (Harne & Radford 2008, 22–23.)

2.1.1 Våld mot kvinnor

Även om familjen är det vanligaste området där kvinnor utsätts för våld, förekommer våld mot kvinnor i många andra former. Enligt Weldon (2002, 9) definieras de olika typerna av våld som kvinnor utsätts för i olika sammanhang som våld mot kvinnor eftersom våldet riktar sig mot kvinnorna åtminstone delvis på grund av att de är just kvinnor. FN (1993) definierar våld mot kvinnor enligt följande:

³ Stalking kan förstås med t.ex. förföljelsetecken och är ett mönsterbeteende som syftar till att skada eller skrämja en person. Oftast tar stalking sig i uttryck genom att någon förföljs, bevakas eller trakasseras genom sms, telefonsamtal, brev etc. Stalking är ett annorlunda typ av brott eftersom det består av ett mönster av handlingar snarare än en enskild. En tidigare partner utgör oftast den vanligaste förövaren för stalking. (Gosselin 2010, 300–309.)

“any act of gender-based violence that results in, or is likely to result in, physical, sexual or psychological harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or private life.” (FN 1993, artikel 1)

Våld mot kvinnor ska enligt FN (1993) och Europarådet (2002) förstås omfatta följande (utan att enbart vara begränsade till dessa):

a. violence occurring in the family or domestic unit, including, inter alia, physical and mental aggression, emotional and psychological abuse, rape and sexual abuse, incest, rape between spouses, regular or occasional partners and cohabitants, crimes committed in the name of honour, female genital and sexual mutilation and other traditional practices harmful to women, such as forced marriages;

b. violence occurring within the general community, including, inter alia, rape, sexual abuse, sexual harassment and intimidation at work, in institutions or elsewhere trafficking in women for the purposes of sexual exploitation and economic exploitation and sex tourism;

c. violence perpetrated or condoned by the state or its officials;

d. violation of the human rights of women in situations of armed conflict, in particular the taking of hostages, forced displacement, systematic rape, sexual slavery, forced pregnancy, and trafficking for the purposes of sexual exploitation and economic exploitation.” (FN 1993, artikel 1; Europarådet 2002)

Våld mot kvinnor förekommer alltså i många olika former i såväl offentliga som i privata sammanhang. Våld mot kvinnor omfattar allt från hot om våld, stalking, trakasserier och misshandel i olika former, till tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning, människohandel och hedersmord (Europarådet 2002; Weldon 2002; Europeiska Kommissionen 2010; Gosselin 2010). Våld mot kvinnor förekommer således i många andra sammanhang än just i det privata hemmet.

2.1.2 Våld mot män

Liksom tidigare har konstaterats förekommer familjevåld oberoende av kön, dvs. även gentemot män. Även om kvinnorna i statistiken utgör och till sin helhet uppskattas utgöra den största gruppen av offer för våld ska det inte förnekas att våld gentemot män förekommer. En del forskare menar att våld mot män kan vara lika förekommande som våld mot kvinnor, men att stigmatiseringen av att vara ett manligt offer och rädslan för att inte bli trodd hindrar män från att rapportera incidenter eller söka hjälp (Gosselin 2010, 178–179).

I Tabell 1 redovisas antalet familjevåldsbrott gentemot män och kvinnor som kommit till polisens kännedom i Finland under år 2013. Familjevåldsbrotten omfattar såväl brott som begåtts inom samma hushåll som mellan nära släktingar. Statistiken redogör för totala antalet brott gentemot män och kvinnor enligt offer och utan indelning i åldersgrupper. Tabell 1 visar att det till polisens kännedom under år 2013 totalt kom 6470 familjevåldsbrott. Av dessa var 2050 brott riktade mot män, och 4420 mot kvinnor.

Tabell 1. Familjevåldsbrott enligt offer som kommit till polisens kännedom i Finland år 2013

Familjevåldsbrott och ålder totalt	Män	Kvinnor	Totalt
Dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter 21: 1–3	5	4	9
Försök till dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter 21:1–3	18	16	34
Misshandel 21:5	1327	3006	4333
Grov misshandel 21:6	108	96	204
Lindrig misshandel 21:7	541	1109	1650
Sexuellt utnyttjande av barn 20:6–7	27	87	114
Våldtäkt 20:1–3	1	61	62
Övriga sexualbrott 20:4–5, 8–9	-	17	17
Övriga brott mot liv och hälsa 21:8–15; 22:5,6	23	24	47
Våldsbrott totalt	2050	4420	6470

Källa: Statistikcentralen http://stat.fi/index_sv.html, statistik för år 2013.

Av det totala antalet familjevåldsbrott som kommit till polisens kännedom år 2013 var alltså ca 32 % riktade mot män, och ca 68 % mot kvinnor. Om man ser till de olika brottsrubriceringarna, utsattes dock t.ex. fler män än kvinnor för dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter och försök till dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter. Av antalet misshandelsbrott (misshandel, grov misshandel och lindrig misshandel) var ca 68 % riktade mot kvinnor och ca 32 % riktade mot män, medan t.ex. i fallen av endast grov misshandel var ca 53 % riktade mot män, och ca 47 % riktade mot kvinnor. Vad gäller sexualbrott (sexuellt utnyttjande av barn, våldtäkt och övriga sexualbrott) var det flest kvinnor och flickor som hade utgjort den största gruppen av offer enligt de uppgifter som polisen hade fått kännedom om.

År 2010 utkom den första finländska undersökningen (Heiskanen & Ruuskanen 2010) i vilken man hade undersökt våld mot män. I undersökningen som genomförts bland 3201 finskspråkiga, varav 1918 var män, framkom att män mestadels utsattes för våld av en främling. Av de som hade en partner hade dock ca 16 % av männen och ca 17 % av kvinnorna upplevt partnerrelaterat våld efter 15-års ålder åtminstone en gång. Undersökningen kan anses överraskande då man i andra fall oftast har konstaterat att kvinnor utsätts för våld i mycket större utsträckning än män, medan partnerrelaterat våld i detta fall ansågs nästan lika förekommande bland båda könen. Enligt undersökningen framkom det dock att kvinnor oftare utsattes för våld av en tidigare partner (42 % jämfört med 22 %) samtidigt som våldet mot kvinnorna oftast var grövre och resulterade i allvarligare psykiska eller fysiska skador.

Våld mot män är ett understuderat och komplicerat område. Våld mot män förekommer, och sannolikt i mycket högre grad än statistiken visar. Trots detta erkännande, utgör familjevåldet den största delen av kvinnovåldet och kvinnovåldet den största delen av familjevåldet, dessa två går hand i hand. Detta arbete kommer därför närmare inte att behandla våld mot män, utan kommer att fokusera på kvinnovåld och familjevåld. Detta val ska inte tolkas som att våld mot män på något sätt förminskas, utan valet baserar sig helt enkelt på den tillgängliga statistiken, uppskattningen av statistik överlag och tillgång till material. Därför, när vi i fortsättningen av detta arbete fokuserar på en välutvecklad familjevåldspolicy, kommer särskilda bestämmelser angående våld mot män inte att beaktas och begreppet familjevåldspolicy kommer i fortsättningen av detta arbete även att likställas med kvinnovåldspolicy.

2.1.3 Familjevåld och kvinnovåld idag – europeisk statistik

År 2014 genomfördes en undersökning angående våld mot kvinnor i samtliga 28 EU-medlemsstater (Österrike, Belgien, Bulgarien, Cypern, Tjeckien, Tyskland, Danmark, Estland, Grekland, Spanien, Finland, Frankrike, Kroatien, Ungern, Irland, Italien, Litauen, Luxemburg, Lettland, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Sverige, Slovenien, Slovakien och Storbritannien). Undersökningen som genomfördes av EU:s byrå för de grundläggande rättigheterna (FRA⁴), bestod av intervjuer med

⁴ *European Union Agency for Fundamental Rights* (<http://fra.europa.eu/en>)

sammanlagt 42 000 kvinnor runtom i medlemsstaterna angående fysiskt, psykiskt och sexuellt våld såväl inom familjen som i intimpartnerrelationer, men även i barndomen och av okända förövare.

Vad som är viktigt att komma ihåg när man läser och tolkar familjevåldsstatistik, och som även poängteras i undersökningen (FRA 2014, 16), är att familjevåldet är oerhört komplicerat och svårt att mäta. Orsaken till att resultaten varierar mellan de olika medlemsländerna kan bero på flera orsaker än att våldet i sig skulle förekomma i olika hög grad i de olika länderna. För det första ska man ha de kulturella skillnaderna mellan olika länder i åtanke. Familje- och kvinnorelaterat våld är tabubelagt i olika hög grad i olika kulturer och påverkar i sin tur i vilken utsträckning man kan prata om det våld som förekommer (FRA 2014, 16).

För det andra antar man att jämlikhetsgraden i landet även påverkar i vilken utsträckning man kan prata om våld; i ett jämlikt land är kvinnor troligtvis mer benägna att öppet våga prata om det våld de utsätts för. Den allmänna nivån för våldsbrott i de olika länderna skall även beaktas, ett mer urbaniserat land är även förknippat med en högre brottsnivå. Slutligen skall man hålla i åtanke att de olika medlemsländerna har olika alkoholkulturer. Eftersom alkohol ofta förknippas med våld och det har konstaterats att våldet ökar i takt med alkoholkonsumtionen, måste man komma ihåg att vissa länder har en starkare alkoholkultur än andra. (FRA 2014, 16.)

Familjevåldet uppfattas alltså på olika sätt och är tabubelagt i olika hög grad i olika länder. Detta kan leda till att man t.ex. i vissa länder är mer benägen att prata om familjevåld, anmäla familjevåld eller uppge att man ens har kunskap om att sådant förekommer. Detta påverkar statistiken varför man när man tolkar undersökningsmaterialet måste ha i åtanke att t.ex. bara för att flest kvinnor uppger sig ha upplevt fysiskt våld i Finland eller Danmark behöver det inte innebära att flest utsätts för våld i dessa länder, utan fallet kan även vara så att man helt enkelt är mer benägen att prata om det än i t.ex. Grekland eller Polen.

Enligt FRA:s undersökning (2014, 23–30) har var femte kvinna efter 15-års ålder i EU utsatts för fysiskt och eller sexuellt våld av en nuvarande eller tidigare partner. Lika stor andel har upplevt samma våld av någon utomstående, t.ex. en främling, en chef, en

kollega eller en annan släkting. Överlag har var tredje kvinna efter 15-års ålder i EU varit offer för fysiskt och eller sexuellt våld av en partner, en annan människa eller av bådadera. I Finland, Danmark och Lettland uppgav flest kvinnor (30–39 %) att de hade utsatts för partnerrelaterat fysiskt och eller sexuellt våld efter 15-års ålder. Vad gäller icke-partnerrelaterat fysiskt och eller sexuellt våld efter 15-års ålder uppgav flest kvinnor i Danmark (40–50 %) att man utsatts för våld, följt av Finland, Sverige, Storbritannien, Frankrike och Nederländerna (30–39 %).

Av de som utsatts för fysiskt och eller sexuellt våld var knuffar vanligast, följt av att bli slagen och riven i håret. Vad gäller sexuellt våld konstaterades utifrån undersökningen (FRA 2014, 41) att ca 5 % av kvinnorna inom EU har blivit våldtagna efter 15-års ålder, endera av en partner eller av någon annan. Av de som utsatts för fysiskt och eller sexuellt våld av någon annan än sin partner uppgav ca 30 % att förövaren var en familjemedlem eller en släkting annan än en förälder. Undersökningen (FRA 2014, 49–50) visade även att hemmet var den vanligaste platsen på vilken våld förekom.

Vad gäller psykiskt våld konstaterades utifrån undersökningen att ungefär var tredje kvinna har utsatts för så kallat grovt psykiskt våld av endera en nuvarande eller tidigare partner. Grovt psykiskt våld omfattas enligt FRA av t.ex. förminskande eller förnedrande av offret i privata eller offentliga sammanhang, att kontrollera och förbjuda offret från att t.ex. lämna huset eller genom att låsa in offret, att tvinga offret att se pornografiskt material, att skrämna offret medvetet eller att hota offret med våld eller att skada någon som offret bryr sig om t.ex. barn. Överlag uppskattades ca 43 % av kvinnorna i EU ha utsatts för någon form av psykiskt våld av en partner, t.ex. kontrollerande beteende som att inte få träffa vänner och familj, inte få prata med vem man vill eller ekonomiskt våld⁵. Undersökningen visade även att sannolikheten för psykiskt våld i en relation ökade i förhållande till partnerns alkoholkonsumtion, desto oftare en partner drack tills berusning, desto oftare förekom psykiskt våld (FRA 2014, 71).

Utgående från FRA:s undersökning (2014, 121) framkom att ca 33 % av kvinnorna i EU har upplevt fysiskt eller sexuellt våld av en vuxen i barndomen, dvs. innan 15-års

⁵ I FRA:s definition av psykiskt våld ingår ekonomiskt våld, dvs. kontroll över de ekonomiska resurserna som kvinnan nekas tillgång till.

ålder. Uppskattningsvis gäller detta alltså ca 61 miljoner kvinnor inom EU som någon gång i barndomen har utsatts för fysiska eller sexuella övergrepp av en vuxen människa. Av psykiskt, sexuellt och fysiskt våld var fysiskt våld det mest förekommande i barndomen, ca 27 % av kvinnorna inom EU hade upplevt någon form av fysiskt våld innan 15-års ålder (FRA 2014, 125–127). Finland och Estland toppade listan med 46 % respektive 43 % av kvinnorna som upplevt fysiskt våld, följt av Tyskland (37 %), Danmark (36 %), Luxemburg (35 %) samt Frankrike, Slovakien och Sverige där 33 % av kvinnorna någon gång i barndomen hade upplevt fysiskt våld.

Vad gäller sexuellt våld hade i medeltal ca 12 % av kvinnorna i EU innan 15-års ålder upplevt någon form av sexuellt våld. Nederländerna och Frankrike toppade listan med 20 % av kvinnorna som upplevt sexuellt våld, följt av Storbritannien (18 %) samt Sverige och Luxemburg där 15 % av kvinnorna hade upplevt någon form av sexuellt våld. Vad gäller barn som bevittnar våld, uppgav ca 73 % av de kvinnor som hade utsatts för våld av en nuvarande eller tidigare partner att det vid våldstillfället i hushållet fanns barn som var medvetna om och bevittnade våldet.

I undersökningen (FRA 2014, 128) konstaterades att fysiskt våld i barndomen nästan i huvudsak förekom inom familjen där ca 55 % uppgav fadern som förövare och 46 % modern. Vad gäller sexuellt våld innan 15-års ålder var förövaren oftast en okänd person, ungefär varannan kvinna som utsatts för sexuellt våld i barndomen kände inte sin förövare innan våldstillfället. Gällande psykiskt våld, var det modern som mestadels uppgavs som förövare (48 %), tätt följt av fadern (41 %). Vad gäller kunskap om andra familjevåldsoffer framkom enligt undersökningen (FRA 2014, 155–156) att i medeltal ca 39 % av alla kvinnor i EU känner till andra familjevåldsoffer inom deras vänskaps- eller familjekrets och ungefär var femte kvinna känner till någon på hennes arbetsplats eller studieplats som är ett offer för familjevåld. När man jämför medlemsländerna toppar Finland och Frankrike listan där 56 % respektive 52 % av kvinnorna säger sig känna till familjevåldsoffer bland deras vänner eller familj, samt 29 % respektive 27 % säger sig känna till någon på deras nuvarande eller tidigare arbetsplats eller studieort.

2.2 Politisering av ett samhällsproblem

Familjevåld ansågs länge, och anses till viss del ännu idag, vara en privat angelägenhet som ska hanteras inom familjen. Familjevåld var något som förekom bakom stängda dörrar och ingripanden var sällsynta. I exempelvis USA kunde polisen tidigare endast ingripa i fall där offret hade dött eller blivit ordentligt lemläst. Även om majoriteten ansåg att familjerelaterat våld var något som bara angick familjen, var detta inte enda orsaken till att man inte ingrep i våldssituationerna. Lagen i USA var nämligen skriven så att polisen endast kunde ingripa i de fall där polisen själv hade bevittnat våldet. Ingripanden skedde oftast genom att medla mellan parterna eller skilja dem åt för en kort lugnande period. I vissa extrema fall kunde offret föras till polisstationen för att anmäla förövaren, men förövaren arresterades inte. (Gosselin 2010, 43.)

På 1960-talet uppmärksammades kvinno- och barnmisshandel som ett socialt problem och på 1970-talet började man diskutera polisens ingripande i våldssituationer. I och med FN:s ställningstagande i slutet av 1970-talet om familje- och kvinnovåld som en kränkning av de grundläggande mänskliga rättigheterna gavs våldsproblematiken mer utrymme på lagstiftnings- och policynivå i de olika länderna. År 1980 genomfördes ett arresteringsexperiment i Minneapolis där resultaten visade att i fall där förövaren hade arresterats minskade återfallsvåld med nästan hälften i jämförelse med andra ingripandemetoder, t.ex. medling eller separering. (Gosselin 2010, 44.) Tack vare påtryckningar från icke-statliga organisationer, feministrörelser och internationella organisationer blev familje- och kvinnovåld ett problem som staterna var tvungna att ta ansvar för och motverka (Europeiska Kommissionen 2010).

År 1992 införde FN:s kommitté för eliminering av kvinnors diskriminering⁶ allmänna rekommendationer⁷ i vilka man stadgade att stater kan anses ansvariga för privata händelser om de misslyckas med att förhindra brott mot rättigheter eller om de misslyckas med att utreda och bestraffa brott mot rättigheter samt erbjuda kompensation (Unicef 2000, 10). Sedan 1980-talet har en omfattande mängd lagar införts i bl.a. de europeiska länderna för att motverka familje- och kvinnovåld. Exempelvis sexuellt och

⁶ *Committee of Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW)*

⁷ *General Recommendation No. 19 (1992)*

fysiskt våld bland familjemedlemmar är numera straffbart i nästan alla europeiska länder (Europeiska Kommissionen 2010, 10–12).

Familjevåld är numera ett erkänt socialt problem i de flesta västländer och ligger högt på lagstiftarnas agenda. Familjevåld är inte bara en kränkning av de grundläggande mänskliga rättigheterna och ett brott utan även ett mycket kostsamt problem för samhället. Enligt Europarådets sammanställning (2014a, 3–7) uppgick kostnaderna för familjerelaterat kvinnovåld i t.ex. Nederländerna år 1997 till ca 151 miljoner euro. I Finland uppgick kostnaderna år 1998 till 101 miljoner euro, i Sverige år 2004 3 300 miljoner svenska kronor och för EU-området totalt år 2006 (EU25) ca 16 miljarder euro. Kostnader för familje- och kvinnovåld omfattar både indirekta och direkta kostnader. Exempel på direkta kostnader är kostnader för sjuk-, hälso- och socialvård samt rättsliga kostnader såsom utgifter för rättegångar, försvarsadvokater, polisenheter och frihetsberövande. Exempel på indirekta kostnader är arbetsgivares kostnader för en arbetstagares frånvaro, sjukledighet eller arbetsoförmåga liksom produktivitetsförlust på grund av sjukdom eller dödsfall. (FN 2005, Europarådet 2014a.)

Familjevåldet är alltså ett allvarligt samhällsproblem som påverkar såväl individer som samhälle. Våldet kan därför inte mera ignoreras, inte minst av lagstiftarna och de som dagligen möter problemet, t.ex. polisväsendet och det straffrättsliga systemet. Även om våldet förekommer utan gränser är det ofta sammankopplat med vissa riskfaktorer, t.ex. fattigdom, arbetslöshet, låg levnadsstandard, alkohol och droger. Därmed har ansvaret inte endast legat på det straffrättsliga systemet, utan även på lagstiftarna och de sociala policyutformarna. (Smartt 2007, 1265–1277.)

På senare tid har man insett att bekämpning av familje- och kvinnovåld kräver involvering av och samarbete mellan flera olika aktörer: statliga, nationella och lokala institutioner, serviceproducenter, icke-statliga påtryckningsorganisationer och olika typer av kvinnorörelser. Speciellt icke-statliga påtryckningsorganisationer spelar en viktig roll, då de i många länder är de enda institutionerna som står för olika typer av servicetjänster som skyddshem⁸, krislinjer för våldsoffer och andra typer av stödjande

⁸ Skyddshem, från engelskans *shelter* och motsvaras av kvinnohus (Sverige) eller liknande jourhus där våldsoffer erbjuds tillfälligt boende och oftast även annan typ av hjälp t.ex. rådgivning och assistans

tjänster (t.ex. i Tjeckien, Cypern och Lettland) (Europeiska Kommissionen 2010, 10–12).

2.3 Familjevåldspolicy

2.3.1 Policy

Statens, beslutsfattarnas och det offentligas sätt att styra samhället samt intresset för dessa aktörers handlande har länge varit ett intresseområde inom statsvetenskapen. Moderna typer av styrningsteorier inom statsvetenskapen har alla mer eller mindre sitt ursprung i den så kallade policyvetenskapen ("policy science") som uppstod i USA under främst 1950-talet. Policyvetenskapen kan sägas vara ett paraplybegrepp för olika typer av försök att inom t.ex. ekonomi, sociologi, statsvetenskap och organisationsstudier, försöka hitta olika lösningar på offentliga problem. (Hall & Löfgren 2006, 22.)

Statsvetenskapliga policyanalyser kan enligt Hall och Löfgren (2006, 24) indelas i fyra olika typer av studier: a) områdesstudier, b) utvärderings- och effektivitetsstudier, c) studier av policyprocesser och d) policyutformande. Områdesstudier är studier där man försöker förstå politiken inom ett visst område, t.ex. miljöpolitik. Områdesstudier fokuserar på ett särskilt område och syftar till att undersöka och förklara den politik och de beslut som fattas inom området. Utvärderings- och effektivitetsstudier har sitt ursprung i den ekonomiska vetenskapen men är numera en central del av de statsvetenskapliga policyanalyserna. Syftet med utvärderings- och effektivitetsstudier är dels att undersöka slutresultatet av en policy, dels att undersöka effektiviteten och kvaliteten av de beslut som har genomförts. Studier av policyprocesser är studier där man vill förstå och förklara hur en policy utformas. Studierna omfattas enligt Hall och Löfgren (2006, 24) av två stadier, den så kallade "agenda-setting"-processen dvs. hur problemet uppstår som ett politiskt problem från början, och själva implementeringsfasen, dvs. hur man konkret försöker genomföra de beslut man fattat. Studier av policyutformande är studier där man undersöker och försöker identifiera de underliggande värden och normer som understöder en viss policy.

gällande kontakt med olika myndigheter såsom polisen eller rättssystemet (Europeiska Kommissionen 2010, 149).

Policyanalys kan idag sägas ha blivit ett övergripande begrepp för alla typer av studier som på något sätt undersöker beslutsfattande som involverar offentliga aktörer – men vad innebär då själva begreppet policy? Policy översätts ofta med termen ”politik” och ett prefix, t.ex. miljöpolitik, alkoholpolitik, arbetsmarknadspolitik etc. Liksom många andra begrepp inom statsvetenskapen finns det dock ingen entydig definition av begreppet; begreppet omfattar en rad olika dimensioner och kan förstås på många olika sätt. Policy kan för det första ses som ”en etikett för ett fält av aktiviteter inom en specifik sektor av samhället”, exempelvis aktiviteter inom miljöpolitiken för att åtgärda ett visst eller vissa problem (Hall & Löfgren 2006, 25–26).

Policy kan även förstås som ”slutliga målsättningar för en viss politik”, dvs. som ett resultat av den politik som bedrivits för att åtgärda ett visst problem. Policy kan förstås som speciella förslag eller beslut tagna av regering och riksdag, dvs. olika typer av åtgärder eller beslut i form av konkreta lagar eller åtgärdsprogram. Policy kan även förstås som en typ av vägvisare, ett beslut på vilket man stöder sig när man vidtar konkreta åtgärder. Policy kan också förstås som en process, dvs. som själva händelseförloppet av när ett problem skall åtgärdas: från problemformulering och beslut om målsättningar till genomförande och utvärdering. (Hall & Löfgren 2006, 25–26.)

Trots att begreppet policy kan förstås på flera olika sätt, är forskare ändå överens om någon typ av definition som tangerar begreppet; policy handlar om flera beslut som blir till något större samtidigt som det handlar om att fördela resurser (Hall & Löfgren 2006, 26–27). Kort sammanfattat kan man alltså säga att begreppet policy kan förstås som den politik som bedrivs för att åtgärda ett visst problem, politik som i sin tur resulterar i allt från rekommendationer och åtgärdsprogram till konkret lagstiftning samt beslut om fördelning av resurser i statsbudgeten. I denna områdesstudie, förstås begreppet familjevåldspolicy som den politik som bedrivs för att bekämpa problemet med familjevåld, politik som i sin tur resulterar i olika beslut, handlingsprogram och konkret lagstiftning. Liksom tidigare nämnts, likställs familjevåldspolicy i detta arbete med kvinnovåldspolicy.

2.3.2 Familjevåldspolicy i tidigare forskning

Efter att diskussionen om våld mot kvinnor och familjevåld på 1980-talet nådde den offentliga arenan runt om i världen har man i forskningen (t.ex. Bennett 2004; Harne & Radford 2008) försökt definiera de åtgärder som på bästa möjliga sätt kan motverka familje- och kvinnovåldet. Olika forskare har betonat olika typer av åtgärder som centrala ifråga om förebyggandet och motverkandet, men på basis av forskningen överlag och internationella ställningstaganden och rekommendationer från t.ex. FN och EU kan man sammanfatta de övergripande rekommenderade åtgärderna enligt följande: a) förebyggande åtgärder, b) straffrättsliga åtgärder och c) skyddande eller stödjande åtgärder.

2.3.2.1 Förebyggande åtgärder

Harne och Radford (2008) har i sin forskning betonat vikten av förebyggande åtgärder. Förespråkandet av förebyggande åtgärder grundar sig på tanken om att familjevåld inte är oundvikligt, men åtminstone delvis kan förklaras med hierarkiska och könsrelaterade sociala maktrelationer. Förebyggande åtgärder syftar således till att försöka förhindra våldet från att överhuvudtaget inträffa genom att tidigt i samhället försöka förändra attityder, könsroller, fördomar och normer som styr det tankesätt i vilket familje- och kvinnovåld indirekt accepteras. (Harne & Radford 2008, 147.)

Enligt Harne och Radford (2008) kan vi prata om förebyggande åtgärder i tre stadier: primärt förebyggande, sekundärt förebyggande och tertiärt förebyggande. Primärt förebyggande omfattar åtgärder som främst berör barn och unga t.ex. kampanjer, projekt och temadagar i skolor. Syftet med det primära förebyggandet är att i ett tidigt skede i livet kunna förändra stereotypa könsroller eller andra föreställningar om maktrelationer mellan män och kvinnor, t.ex. att våld är något som hör till pojkars och mäns grundläggande natur eller att kvinnan är mindre värd och därför underordnad mannen och således i vissa fall förtjänar att bli tillrättvisad. (Harne och Radford 2008, 146–149.)

Effektiviteten av primära förebyggande åtgärder beror på en rad olika faktorer, men Harne och Radford (2008, 150–151) har i sin forskning bl.a. betonat vikten av långvariga projekt och ett könsinriktat perspektiv samt involvering av såväl män som kvinnor. Att förändra grundläggande attityder och stereotypa könsroller som är ingrodda i samhället är en lång och omfattande process som måste inledas tidigt. Engångsprojekt om familjevåld och kvinnovåld som ett allvarligt brott och problem har därför inte visats effektiva då de inte har samma förändrande effekt som långvariga projekt.

Att såväl män som kvinnor involveras i det primära förebyggandet har stor betydelse då forskning (redovisad i Harne & Radford 2008) har visat att t.ex. pojkar i skolåldern är mer benägna att ta till sig information om familje- och kvinnovåld om en man deltar. Harne och Radford (2008) har även betonat vikten av ett könsinriktat perspektiv. Även om våld förekommer bland såväl män som kvinnor, är det viktigt att man ger information om kvinnornas underordnade ställning och utsatthet – det är kvinnorna som utgör den största gruppen av offer (Harne och Radford 2008, 150–151).

Att förändra barn och ungas attityder gentemot och uppfattningar om familje- och kvinnovåld är inte något som endast kan åstadkommas i skolorna. Barn och unga mottar idag intryck och information från flera olika källor, där media kanske innehar den största rollen. Harne och Radford (2008, 151–152) har därför poängterat att det primära förebyggandet även måste ske via medierna. Hur bilden av män och kvinnor samt deras förhållanden och maktrelationer sinsemellan presenteras påverkar de föreställningar och attityder som barn och unga har gentemot sin omgivning, att media presenterar män och kvinnor som jämlikar, och således utplånar föreställningen om mannen som den överlägsna och kvinnan som den underordnade, är därför särskilt viktigt.

Om primärt förebyggande är att försöka förhindra våldet innan det inträffar, är sekundärt förebyggande att uppmärksamma det våld som förekommer och således försöka förhindra att sådant våld fortsätter. Exempel på sekundärt förebyggande är så kallade medvetenhetshöjande kampanjer för allmänheten såsom affischer eller andra typer av uppmärksammanden. Sekundärt förebyggande har sällan effekten av att det lyckas förändra attityder, i stället har det effekten av att redan utsatta offer informeras om de brott de utsätts för och var de kan få hjälp. Detta har konstaterats genom att

medvetenhetshöjande kampanjer oftast resulterar i ökade brottsanmälningar och polisrapporteringar. (Harne & Radford 2008, 149.)

Som tredje typ av förebyggande åtgärder nämner Harne och Radford (2008, 152) de så kallade förövarprogrammen, dvs. rehabiliteringsprogram för de förövare som utövar familje- och kvinnovåld. Syftet med förövarprogram som en typ av förebyggande åtgärd är att man vill förhindra våldet från att fortsätta och således hjälpa kroniska förövare. Förövarprogram kan dock samtidigt även ses som en straffrättslig åtgärd eftersom syftet är att vid sidan av eller i samband med ett straff rehabilitera förövaren. Harne och Radford (2008, 152) påpekade dock att effekten av förövarprogram inte är helt klargjord; många anser att de inte har någon effekt alls, andra menar att de i alla fall på kortare sikt minskar våldet medan vissa till och med anser att de ökar risken för våld genom att de sporrar dömda män till att hämnas.

Även om effekten av förövarprogrammen inte är helt och hållet klargjord har man ändå utifrån olika utvärderingar konstaterat följande: offren skyddas från fortsatt våld medan förövarna följer programmet. Programmen har även visats effektivare i samband med andra sanktioner t.ex. hot om fängelsestraff om våldet fortsätter. Samtidigt har man dock konstaterat att programmen oftast inte har hjälpt så kallade kroniska förövare, varför programmen inte borde användas som ett alternativ till straff. (Harne & Radford 2008, 161–162.) Även om åsikterna kring förövarprogrammen går isär har man ändå på internationell nivå ansett dem vara viktiga för förebyggandet av familje- och kvinnovåld. Europarådet har t.ex. i sina rekommendationer (2002, punkt 50–53) till medlemsstaterna lyft fram förövarprogrammen och uppmuntrat medlemsländerna att organisera förövarprogram som syftar till att lära förövaren ett våldsfritt beteende. Samtidigt har man uppmanat medlemsländerna att organisera rättsväsendet så att en förövare alltid ges möjligheten att delta i ett förövarprogram, inte som ett alternativ till ett straff, utan som en förebyggande åtgärd inför framtida fortsatt våld.

2.3.2.2 Straffrättsliga åtgärder

Vad gäller straffrättsliga åtgärder för bekämpningen av familje- och kvinnovåld har man i forskningen (t.ex. Weldon 2002) för det första betonat vikten av en kriminalisering av

sexuellt, fysiskt och psykiskt våld mellan makar, sambon och partners. Straffbara handlingar mellan makar eller partners skall vara minst lika allvarliga som handlingar mellan främlingar, förhållandet får inte utgöra en förmildrande omständighet under vilken våld är mer accepterat.

Vad gäller kriminaliseringen av familjevåld som ett brott för sig går forskarnas åsikter isär. Kriminaliseringen av ett brott kan överlag sägas tjäna tre syften (Hoyle & Sanders 2000, 269). För det första tjänar kriminalisering av ett brott ett symboliskt syfte: kriminaliseringen markerar en nationell ståndpunkt om brottet som moraliskt oacceptabelt. För det andra tjänar kriminaliseringen ett instrumentellt syfte: kriminalisering fungerar som ett avskräckande exempel, hot om t.ex. böter eller fängelsestraff ska avskräcka från att begå brott. För det tredje tjänar kriminalisering syftet att det möjliggör statligt ingripande, oftast genom åtal för att bestraffa, avskräcka och i vissa fall eventuellt behandla brottsutövaren, för att i sin tur förhindra att fler brott ska begås.

Att familjevåld ska behandlas och bedömas på samma sätt som icke-familjerelaterat våld är ingen självklarhet – rättsligt må de likna varandra, men sociologiskt är de olika; familjevåld är inte som andra brott (Hoyle & Sanders 2000). Tuerkheimer (2004, 963) är en av dem som har betonat att så länge lagen misslyckas med att definiera familjevåldet för vad det är kan den inte varken korrekt döma eller gottgöra den skada som våldet orsakar; de rättsliga sanktioner som finns tillgängliga i dagsläget varken reflekterar eller omfattar den konkreta skada som orsakas (Tuerkheimer 2004, 1014–1015). Nuvarande lagars misslyckande med att korrekt definiera familjevåldet för vad det är förminska kvinnors upplevelser och placerar familjevåldet som ett brott långt utanför lagens nåbara områden. Att inte kriminalisera familjevåldet som ett brott för sig där dess sanna natur kan bestraffas, påverkar dessutom inte bara offrens upplevelser och trygghet samt deras tillit till det rättsliga systemet – det orsakar även en snedvriden uppfattning bland allmänheten om de trakasserier, övergrepp och det våldsamma beteende som kan pågå i ett intimt förhållande (Tuerkheimer 2004, 1019).

Som tidigare har betonats definieras familjevåld inte som en serie incidenter av fysiska eller sexuella övergrepp, familjevåld är mycket mer än så. Familjevåld består av ett kontrollerande och maktmissbrukande beteende där flera olika övergrepp och

kränkningar inträffar samtidigt. (Tuerkheimer 2004, 959–963.) Tuerkheimer (2004, 1019) menade därför att familjevåldet borde kriminaliseras som ett brott för sig för att kunna bedöma och bestraffa den skada det orsakar. För att åstadkomma detta måste våldet definieras korrekt i lagen för vad det är, dvs. ett beteendemönster som symboliseras av makt och kontroll, inte bara av olika fysiska incidenter. Tuerkheimer (2004, 1027) påpekade dock att en kriminalisering av familjevåld som ett brott för sig för med sig vissa svårigheter. När vi går från en brottsmodell som varit fokuserad på fysiska incidenter, suddar vi samtidigt ut kännetecknen mellan förövare (brottslingar) och män som helt enkelt endast är kontrollerande (icke-brottslingar). Tuerkheimer (2004) betonade därför att kriminaliseringen ska basera sig på olagliga incidenter, t.ex. misshandel eller våldtäkt, men samtidigt omfatta det mönster av makt och kontroll samt den psykiska terrorn som kännetecknar familjevåldet och oftast föregår dessa konkreta incidenter.

Till skillnad från Tuerkheimer (2004), betonade dock Hoyle och Sanders (2000) i sin tur att en kriminalisering av familjevåld som ett brott för sig inte nödvändigtvis är den bästa lösningen. Enligt Hoyle och Sanders (2000) hjälper åtal i sig i många fall inte varken offer eller samhälle; många kvinnor som stannar hos sina förövare utsätts för fortsatt våld och ibland även grövre våld som hämnd, medan i andra fall där förövaren går vidare till en ny partner överförs våldet bara från ett offer till ett annat. Kriminalisering av ett brott och åtal i sig utgör enligt Hoyle och Sanders (2000) endast en rättslig åtgärd, och ifråga om familjevåld täcks inte brottets sociala sida i fall av en kriminalisering, familjevåld är trots allt lika mycket ett socialt som ett rättsligt problem.

Med hänsyn till offret och dess påverkan betonade Hoyle och Sanders (2000) därför främst vikten av de tidigare omnämnda förövarprogrammen, offren vill trots allt i de flesta fall hellre se sina förövare få hjälp än bestraffas. Hoyle och Sanders (2000) betonade även samarbete mellan offret och så kallade familjevåldsenheter och familjevåldsbefäl framom typiska brottsprocesser. Även Weldon (2002, 16) påpekade betydelsen av en särskild koordinerande enhet med ansvar för familje- och kvinnovåld.

2.3.2.3 Skyddande och stödjande åtgärder

Bennett m.fl. (2004) har i deras forskning betonat vikten av krislinjer, stöd, rådgivning och skyddshem för familjevåldsoffer. Utvärderingar av yrkesgrupper som bemöter familjevåldsoffer har visat att man inte bara möter en person som har utsatts för fysiskt, sexuellt eller psykiskt våld – man möter oftast ett offer som saknar en trygg tillvaro, tillit, husrum, pengar och hopp. Olika typer av skyddande och stödjande åtgärder för familjevåldsoffer är därför av största betydelse; offren får den hjälp och det stöd de behöver, många gånger för att t.ex. ens orka ta sig an vardagen, göra en brottsanmälan och klara av en eventuell kommande rättsprocess.

De olika typerna av skyddande och stödjande tjänster som Bennett m.fl. (2004) har betonat har alla olika betydelse för offrens återhämtning och rehabilitering. Krislinjerna tjänar syftet att genast kunna få prata med någon och få information om t.ex. var man kan söka skydd eller vilka åtgärder man kan vidta medan skyddshemmen erbjuder tillfälligt husrum och skydd för offer och barn där de kan få hjälp med att återuppbygga sina liv, oftast med social, rättslig och medicinsk hjälp. Dessa typer av servicetjänster är av stor betydelse då forskning (redovisad i Bennett m.fl. 2004) har visat att t.ex. kvinnor som tillfälligt har sökt skydd vid skyddshem efter en tid har varit mindre deprimerade och mer hoppfulla ifråga om att gå framåt i livet. (Bennett m.fl. 2004, 817.)

Stöd och rådgivning avser den professionella hjälp som oftast erbjuds på skyddshem, via krislinjer eller via olika kvinnorörelser. Den professionella hjälpen kan vara av olika slag, t.ex. medicinsk eller rättslig. Det avgörande är att kvinnorna får professionell hjälp för att ta sig genom de rättsliga, medicinska och sociala systemen för att undvika och söka skydd från framtida fortsatt våld. Den professionella stödjande och rådgivande personalen fungerar som en länk mellan kvinnorna och de institutionella aktörerna, och för många kan denna hjälp vara direkt avgörande för att orka gå vidare och fortsätta ett liv fritt från våld och övergrepp. Forskning (redovisad i Bennett m.fl. 2004) har visat att kvinnor som tagit del av professionell rådgivning har visats mer benägna att t.ex. fullfölja rättsliga processer och göra andra positiva förändringar i sina liv. (Bennett m.fl. 2004, 818.)

Bennett m.fl. (2004) har på basis av sin forskning konstaterat att effekten av skyddande och stödjande typer av tjänster för våldsoffer i teorin är små, men ändå avgörande och positiva. Genom dessa typer av tjänster får offren för det första tillgång till väsentlig information om våld, lagstiftning och rättsprocesser. För det andra upplever familjevåldsoffer ofta även en bättre beslutsförmåga och överlevnadsförmåga med det stöd och den rådgivning de får. Skyddshemmen erbjuder en trygg plats när hemmet inte längre kan utgöra en trygg tillvaro, och för vissa offer kan tillflykten till ett skyddshem vara rentav livsavgörande.

Bennett m.fl. (2004) har poängterat att även om effekten av dessa typer av åtgärder kan te sig små, så är de en positiv investering för beslutsfattarna och policyutformarna; tjänsterna skyddar offer och förebygger att våld kan fortsätta i och med att fler vågar stå upp för sina rättigheter. Olika typer av skyddande och stödjande tjänster är därför viktiga för våldsoffrens återhämtning och rehabilitering. Att finansiera skyddshem, krislinjer eller andra typer av stödjande tjänster är således en viktig uppgift för staten i motverkandet av familje- och kvinnovåld.

2.3.3 Familjevåldspolicy enligt FN och EU

Europarådet (2002, punkt 2) påpekade i sina rekommendationer till medlemsländerna att det är statens ansvar, ligger i statens intresse och är en prioritet på såväl nationell som internationell policynivå att garantera kvinnors rätt att inte bli offer för våld av någon form eller person, varken i det privata eller offentliga. Europarådet påpekade i såväl 2002 års rekommendationer som i den så kallade Istanbulkonventionen (2011) att stater ska se till att tradition, religion, heder eller sed aldrig åberopas som ett rättfärdigande för utövandet av någon typ av våld.

Enligt Europeiska kommissionen (2010, 13) uppstår våld mot kvinnor och familjerelaterat våld på grund av flera olika omständigheter. Liksom i och på basis av den internationella forskningen har man därför på EU- och FN-nivå även betonat behovet av flerfaldiga åtgärder. FN stadgade uttryckligen i sina allmänna rekommendationer redan år 1992 att kvinno- och familjevåld ska motverkas genom a) straffrättsliga åtgärder, b) förebyggande åtgärder och c) skyddande åtgärder. Staterna

uppmanades att vidta effektiva rättsliga åtgärder för att motverka våldsproblematiken, t.ex. såväl rättsliga sanktioner som gottgörelse och kompensation. FN förespråkade redan år 1992 förebyggande åtgärder såsom utbildningsprogram och medvetenhetshöjande kampanjer för att påverka attityder och kunskap samt skyddande åtgärder såsom skyddshem, rådgivning, rehabilitering och andra typer av stödande tjänster såsom återintegrering i arbetslivet eller juridisk hjälp.

Vad gäller förebyggande åtgärder har EU påpekat i såväl 2002 års rekommendationer som i Istanbulkonventionen (2011), och FN i såväl 1992 års rekommendationer som i den så kallade Beijing-deklarationen⁹ (1995), vikten av att på nationell nivå och regelbunden basis organisera så kallade medvetenhetshöjande kampanjer för allmänheten, och även för barn och unga. Staten ska organisera kampanjer som såväl fokuserar på information om olika typer av våld som våldets utbredning och information om var och hur man kan söka hjälp. Som en del av förebyggandet ingår även utbildning; stater ska se till att nationens barn och unga får en utbildning fri från stereotyper, könsroller, könsnormer och fördomar. (FN 1992, 1995; Europarådet 2002, 2011.)

Som förebyggande åtgärder, men delvis även som skyddande eller stödande åtgärd, ska stater se till att professionella arbetsgrupper som särskilt berörs av eller kommer i kontakt med våldsoffer får den utbildning som krävs för att kunna bemöta offer och behandla dem samt den information de bär på, på bästa möjliga sätt. På internationell nivå har man även betonat vikten av de så kallade förövarprogrammen, inte som ett alternativ till straff utan som en möjlighet i samband med straff. Liksom Harne och Radford (2008) har man även betonat medias roll i förmedlandet av information till samhället och bekämpningen av könsroller, stereotyper och fördomar. Att medlemsländerna garanterar att media dels deltar i medvetenhetshöjande kampanjer för allmänheten och dels förmedlar information fri från fördomar och stereotypa könsroller har därför länge betonats som särskilt viktigt. (FN 1992, 1995; Europarådet 2002, 2011.)

⁹ Beijing-deklarationen är benämningen på det dokument som fastställdes under den fjärde kvinnovärldskonferensen i Beijing år 1995.

Vad gäller straffrättsliga åtgärder, har man (Europarådet 2002; 2011) betonat vikten av att fysiskt, sexuellt och psykiskt våld är kriminaliserat i lagen såväl när det gäller våld mellan såväl makar och samboende som regelbundna och tillfälliga partners. Vad gäller sexuellt våld, har man särskilt betonat att lagen måste vara skriven så att alla typer av ofrivillig sexuell kontakt utgör en straffbar handling; att exempelvis få någon att ofrivilligt utföra sexuella handlingar på en tredje part ska även vara straffbart och klassas som sexuella övergrepp. (FN 1992, 1995; Europarådet 2002, 2011.)

På internationell nivå har man även betonat vikten av kompensation för våldsoffer (skadestånd). Dels har man betonat offrens rätt att kräva kompensation av förövaren för de brott de utsatts för, och dels att en lämplig kompensation, till den del den inte täcks av t.ex. förövaren eller privata försäkringar, skall ges från statens sida till de offer som fått fysiska skador eller på annat sätt försvagad hälsa. Vad gäller själva rättsprocessen har man uppmanat medlemsländerna att garantera att åtal skall kunna väckas av en allmän åklagare. (FN 1992, 1995; Europarådet 2002, 2011.)

De viktigaste konkreta skyddande och stödjande åtgärderna som man på internationell nivå har poängterat är behovet av så kallade krislinjer och skyddshem. Europarådet har i såväl 2002 års rekommendationer som i Istanbulkonventionen (2011), och FN i såväl 1992 års rekommendationer som i Beijing-deklarationen (1995), uppmanat medlemsländerna att garantera nationella krislinjer för brottsoffer eller personer som bevittnar våld eller hotas utsättas för våld. Krislinjerna skall vara tillgängliga dygnet runt och kostnadsfria. Vad gäller skyddshem, har man poängterat att sådana skall finnas lättillgängliga runtom i landet i tillräcklig mängd med hänsyn till populationen.

Enligt Europarådets rekommendationer (2002) har som minimikrav stadgats (Europeiska Kommissionen 2010, 149–153), att ett skyddshem skall finnas tillgängligt per 10 000 invånare. Ett särskilt kriscenter för våldtäktsoffer ska finnas tillgängligt per 200 000 invånare och per 50 000 invånare ska ett rådgivningscenter finnas tillgängligt. Vad gäller nationella krislinjer har Europarådet (2002) stadgat att åtminstone en nationell krislinje ska existera. Linjen ska vara kostnadsfri, öppen dygnet runt och kunna erbjuda flerspråkig service. Det är statens ansvar att förebygga och motverka våld och hjälpa de offer som utsätts för våld, staten ska därför även finansiera t.ex. olika

typer av servicetjänster för offer för att garantera att sådana existerar. (Europarådet 2002, 2011; Europeiska Kommissionen 2010.)

Såväl kvinnovåldsforskningen som familjevåldsforskningen har betonat vikten av fortsatt forskning. Våldsproblematiken är ett svårstuderat område som omges av stora mörkertal. Fortsatt forskning är därför viktigt, såväl när det gäller att försöka definiera våldets utbredning som att försöka definiera de åtgärder som bäst motverkar våldsproblemen och således kunna förebygga våldet. Såväl FN som EU har därför förutom de förebyggande, straffrättsliga och skyddande eller stödjande åtgärderna även för samtliga länder betonat vikten av åläggandet av resurser på insamlande av data och statistik samt fortsatt forskning. (FN 1992, 1995; Europarådet 2002,2011; Europeiska kommissionen 2010.)

2.3.4 En modell för att studera familjevåldspolicy

Syftet med denna avhandling är att undersöka och jämföra länders ansvarstagande för familje- och kvinnovåld genom deras utvecklade policystrategier. För att åstadkomma detta, måste det först och främst klargöras vad som kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy, dvs. genom vilka åtgärder man bäst anses kunna motverka och bekämpa familje- och kvinnovåld. På basis av den presenterade tidigare forskning (t.ex. Bennett 2004; Tuerkheimer 2004; Harne & Radford 2008) och internationella rekommendationer från FN och EU kan nu en modell skapas för att studera familjevåldspolicy (Figur 2).

Policymodellen (Figur 2) omfattar de åtgärder och rekommendationer som tidigare presenterats i detta arbete: a) förebyggande åtgärder t.ex. medvetenhetshöjande kampanjer och utbildning av särskilda yrkesgrupper (Harne & Radford 2008); b) straffrättsliga åtgärder t.ex. kriminalisering av olika brott mellan makar eller partners och existensen av så kallade familjevåldsenheter (Hoyle & Sanders 2000; Tuerkheimer 2004); c) skyddande eller stödjande åtgärder såsom krislinjer, skyddshem och andra typer av servicetjänster (Europarådet 2002; Bennett 2004). Förutom dessa olika typer av åtgärder, har vikten av fortsatt forskning och insamlandet av statistik och data även betonats (t.ex. FN 1995; Europeiska Kommissionen 2010; Europarådet 2011).

Syftet med fortsatt forskning och insamlandet av data och statistik är att kunna definiera omfattning, risker, orsaker och konsekvenser för att i sin tur kunna vidta rätt åtgärder för att motverka, bekämpa och förebygga våldsproblematiken. Detta område är således oerhört viktigt, varför det även har tagits med i policymodellen. Insamlandet av data och statistik samt fokus på fortsatt forskning har i modellen klassificerats som en typ av förebyggande åtgärd eftersom detta kan anses utgöra en möjlighet och nödvändighet för stater och organisationer att ens kunna definiera vilka åtgärder som ska vidtas.

Förebyggande åtgärder	Straffrättsliga åtgärder	Skyddande eller stödjande åtgärder
<ul style="list-style-type: none"> • Utbildar man på nationell nivå och regelbunden basis barn och unga ifråga om familje- och kvinnovåld? • Får de viktigaste yrkesgrupperna nödvändig och regelbunden utbildning gällande familje- och kvinnovåld? • Informerar man allmänheten, på nationell nivå och regelbunden basis, om våldsproblematiken, olika typer av servicetjänster och kvinnors rättigheter? • Existerar så kallade förövarprogram? • Organiserar och stöder staten insamlandet av data, statistik och fortsatt forskning? 	<ul style="list-style-type: none"> • Är fysiskt våld bland makar, partners, sambon och familjemedlemmar straffbart enligt lagen? • Är sexuellt våld bland makar, partners, sambon och familjemedlemmar straffbart enligt lagen? • Är psykiskt våld bland makar, partners, sambon och familjemedlemmar straffbart enligt lagen? • Är familjevåld kriminaliserat som ett särskilt brott bestående av pågående mönster och handlingar? • Står familjevåldsbrott under allmänt åtal? • Existerar en särskild nationell enhet med ansvar för familje- och kvinnovåld? 	<ul style="list-style-type: none"> • Existerar statligt finansierade skyddshem enligt Europarådets rekommendationer? • Existerar statligt finansierade nationella krislinjer för familje- och kvinnovåldsoffer enligt Europarådets rekommendationer? • Existerar andra typer av statligt finansierade servicetjänster?

Figur 2. Policymodellen: kriterier för en välutvecklad familjevåldspolicy enligt tidigare forskning och internationella rekommendationer

Familjevåld och kvinnovåld består av flera olika dimensioner, varför bekämpningen även kräver olika tillvägagångssätt. För att effektivt möjligast bekämpa familje- och kvinnovåld ska staten således ta ansvar för samtliga av policymodellens kategorier. Den stat som tar ansvar för fler av dessa områden är mer ansvarsfull, likaså den stat som tidigare tar ansvar för ett område (Weldon 2002, 17). Policymodellen kommer i fortsättningen av avhandlingen att användas som en måttstock för vad som motsvarar en

välutvecklad familjevåldspolicy och modellen kommer att appliceras på de länder utvalda för denna studie i syfte att jämföra och utreda ländernas statliga ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld. Innan denna jämförelse kan påbörjas, ska det dock först även undersökas vilka faktorer som påverkar utformningen av en familjevåldspolicy.

2.4 Faktorer som påverkar utformningen av en familjevåldspolicy

Enligt Unicef (2000) finns det ingen enskild faktor som skapar eller ger upphov till familje- eller kvinnorelaterat våld; våldet uppstår och fortgår på grund av en rad olika omständigheter och faktorer. I forskningen (t.ex. Europeiska Kommissionen 2010) har man dock lyft fram några faktorer som har konstaterats bidra till bevarandet av och försvåra motverkandet av familje- och kvinnovåld. Faktorerna som EU har presenterat berör såväl ekonomin och kulturen som lagen och politiken (Europeiska Kommissionen 2010, 64).

Kulturella faktorer som anses försvåra bekämpningen av familjevåld är bl.a. vissa stereotypa förväntningar på könen (att mannen är naturligt överlägsen och att kvinnor eller flickor till viss del är mannens egendom) eller förhållanden (att mannen naturligt är familjens överhuvud och kvinnan naturligt underordnad mannen). En annan kulturell faktor som EU lyft fram är den kulturella uppfattningen om familjen som något privat som inte ens staten har rätt att ingripa i. Vad gäller ekonomiska faktorer, har man bl.a. poängterat kvinnors begränsade tillgång till utbildning eller arbete och deras därmed ekonomiska beroende av mannen som särskilda omständigheter som anses bevara familjevåldet. (Europeiska Kommissionen 2010, 64.)

Vad gäller rättsliga faktorer har man på EU-nivå påpekat lagar eller praxis (t.ex. gällande sexualbrott, arv, skilsmässa, vårdnad av barn) som förmedlar eller ger kvinnor en rättsligt lägre status än män som särskilda faktorer som bevarar familjevåld. Okänsligt bemötande av t.ex. rättsliga institutioner såsom polisen anses även som en bidragande faktor till att familjevåld kan fortgå. Vad gäller politiska faktorer har man påpekat underrepresentationen av kvinnor inom, politik, media, medicin eller juridik som särskilt bidragande orsaker. (Europeiska Kommissionen 2010, 64.)

Liksom det inte finns någon enskild faktor som ger upphov till familjevåld, finns det heller inte någon enskild faktor som ensamt kan få familjevåldet att upphöra. Det har dock i forskningen (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) konstaterats att det finns vissa kulturella, ekonomiska, rättsliga och politiska faktorer eller omständigheter som anses bevara våldet och samtidigt försvåra bekämpningen av våldsproblematiken. Avsaknaden av dessa omständigheter eller faktorer (t.ex. avsaknaden av politisk kvinnlig underrepresentation, kultur och seder av stereotypa könsroller samt diskriminerande lagar), kan således ses som mer gynnsamma omständigheter för att bättre kunna motverka familje- och kvinnovåld. På basis av de faktorer som EU har lyft fram och den internationella forskningen kan man säga att det finns vissa kulturella, ekonomiska och politiska omständigheter som möjliggör ett bättre skydd gentemot familje- och kvinnorelaterat våld.

Whitehead (2004) är en av dem som har undersökt staters varierande ansvarstagande för problemet med kvinno- och familjevåld. Whitehead intresserade sig för tre faktorer som ansågs kunna påverka i vilken utsträckning ett land tar ansvar för det våld som kvinnor utsätts för världen över: kvinnlig politisk representation och kultur (politisk och social kultur som stöder kvinnors rättigheter). Whitehead (2004) undersökte 29 OECD-länders skyddsnivå för kvinnor gentemot våld på basis av sju olika ansvarsområden utifrån tre olika hypoteser.

Whitehead (2004, 56–57) menade att ett lands traditioner och värderingar ofta avgör en kvinnas plats i samhället, hurvida den är i hemmet, som jämlik i offentligheten, politiken och arbetslivet, eller någonstans mittemellan. Ett land vars kultur, historia, traditioner och värderingar stöder kvinnor och deras rättigheter borde enligt Whitehead således ta mer ansvar för att bekämpa och motverka familje- och kvinnovåld. Whitehead delade in kultur i två separata områden: politisk och social kultur. Enligt Whitehead, har kvinnors angelägenheter inte tidigare funnits på den politiska agendan eftersom kvinnorna har haft en liten eller helt obetydlig roll i politiken. Ett land med en politisk kultur som stöder kvinnors rättigheter borde således ha en starkare kultur som stöder kvinnors rättigheter och möjligheter, och därför även ett bättre ansvarstagande gentemot familje- och kvinnovåldsproblematiken. (Whitehead 2004, 56–57.)

Enligt Whitehead (2004, 57) kan ett lands politiska kultur med hänsyn till rättigheter för kvinnor för det första ses och mätas genom förekomsten av kvinnorörelser eftersom dessa anses avspegla kvinnors politiska inflytande. För det andra menade Whitehead att ett lands politiska kvinnokultur avspeglas genom landets historia av politiskt deltagande och den bästa indikatorn för detta ansågs vara den tidpunkt när kvinnor har erhållit rösträtt. För det tredje poängterade Whitehead (2004, 57–58) de politiska vänsterpartierna. Även om traditionella politiska partier, oberoende av deras ideologi, ofta har varit något av så kallade ”old boy’s clubs” där kvinnor nekats tillträde, menade Whitehead att vänsterpartierna ändå har varit mer inkluderande än de andra eftersom de oftast har varit starkare förespråkare för jämlikhet.

Som sista indikator för ett lands politiska kultur lyfte Whitehead (2004, 58) fram den socioekonomiska utvecklingen: huruvida man anser det vara viktigt att förbättra kvinnors ställning och erbjuda skydd och stöd gentemot de problem de utsätts för beror på de resurser man har att fördela. Att ålägga resurser på t.ex. utbildning eller socialtjänster anses sannolikt överflödigt i ett samhälle där vissa inte har mat på bordet. Ett land med en bättre socioekonomisk utveckling ansågs således mer benäget att ha en politisk kultur som stöder kvinnors rättigheter.

Lika mycket som Whitehead (2004, 58) menade att politisk kultur påverkar ett lands ansvarstagande inför familje- och kvinnovåldsproblematiken, poängterade hon även den sociala kulturen: ett samhälles sociala faktorer avgör hur man ser på kvinnor och deras ställning i samhället. Faktorer som enligt Whitehead ansågs avspegla ett lands sociala kultur ifråga om kvinnosyn var religion, utbildning och grad av jämlikhet. I många religioner, eller delar av många religioner, är familjen ett heligt område till vilken kvinnan oftast är unikt bunden. Traditionellt sett menade Whitehead (2004, 58) att starkt religiösa samhällen, särskilt sådana med fundamentalistiska inslag, oftast ser familjen som det privata område i vilken inte ens staten har rätt att ingripa, inte ens i våldsamma fall. Sådana stater borde således enligt Whitehead, vara mindre benägna att motverka eller bekämpa familje- och kvinnovåld.

Huruvida ett samhälle stöder kvinnors rättigheter kan även enligt Whitehead (2004, 58) ses genom ett lands utbildningspolitik och huruvida kvinnor ges möjlighet till lika utbildning som män. En högre utbildning leder till bättre kunskap om och förståelse för

problem, liksom den sociala och politiska mobiliseringen runtom olika problem. Utbildade kvinnor borde således vara mer benägna att kräva jämlikhet och skydd under lagen, liksom de sannolikt har mer resurser eller möjligheter att lämna en våldsam miljö. Whitehead menade därför, att ett land med högre andel högutbildade kvinnor borde vara mer benäget att motverka och bekämpa familje- och kvinnovåld. (Whitehead 2004, 58.) Den sista kulturella indikatorn på huruvida och i vilken utsträckning ett samhälles sociala kultur stöder kvinnor och deras rättigheter var enligt Whitehead (2004, 58–59) graden av jämlikhet. I jämlikare länder är man mer benägen att ta sig an politik som även gynnar och påverkar kvinnor. Ett jämlikare land borde således bättre kunna skydda kvinnor från familje- och kvinnovåld. (Whitehead 2004, 58–59; Europeiska kommissionen 2010, 64.)

Förutom den sociala och politiska kulturen intresserade sig Whitehead (2004) för den kvinnliga politiska representationen. Kvinnors närvaro i politiken som en särskilt avgörande faktor för uppmärksammandet av kvinnors sakfrågor, den så kallade teorin om närvarons politik, har sitt ursprung i diskussioner under 1990-talet kring ojämlik politisk representation (bl.a. Phillips 1995a).

”There are particular needs, interests, and concerns that arise from women’s experience, and these will be inadequately addressed in a politics that is dominated by men. Equal rights to a vote have not proved strong enough to deal with these problems; there must also be equality among those elected to office.”
(Phillips 1995b, 66)

Liksom påpekas i citatet ovan, bygger teorin om närvarons politik på tanken om att kvinnor på basis av deras erfarenheter representerar vissa särskilda intressen, behov och prioriteringar som blir otillräckligt uppmärksammande i en politik som världen över domineras av män. Tanken om närvarons politik grundar sig på idén om att kvinnor som grupp representerar vissa intresseområden. Exempelvis innehar kvinnor överlag specifika positioner i samhället: de är vanligen koncentrerade inom sämre betalda jobb och bär huvudsakligen ansvaret för det obetalda arbetet med att ta hand om andra. Kvinnor har även särskilda intressen i förhållande till barnafödande (detta är fortfarande en rent kvinnlig angelägenhet) och, såsom samhället är uppbyggt för närvarande, även särskilda intressen som uppkommer ur deras exponering för sexuella trakasserier, våld, deras ojämlika position i fördelning av betalt och obetalt arbete samt deras uteslutning från de flesta arenor för ekonomisk och politisk makt. (Phillips 1995a, 84–86.)

Det är ingen hemlighet att även övriga grupper, t.ex. unga och äldre åldersgrupper, är underrepresenterade i politiken. Vad gäller skillnaden mellan underrepresenterade åldersgrupper och underrepresenterat kön, betonade dock Phillips (1995a) att även om de yngre och de äldre är underrepresenterade kan man säga att de yngres engagemang kommer i en senare ålder, och de äldres engagemang redan har varit i deras medelålder – kvinnor kommer dock att vara underrepresenterade genom hela livscykeln oberoende deras ålder. Vissa har även kritiserat teorin med argumentet att intressen inte är könsbundna: politiska kandidater har oberoende av kön personliga intressen. Om detta har Phillips (1995a, 87) poängterat två saker. Att vissa kvinnor inte får barn, gör inte graviditet och barnafödande till en könsneutral företeelse, att kvinnor personligen har olika åsikter om abort gör det inte heller till en lika stor angelägenhet för män och kvinnor. Intresseargumentet är inte baserat på att det skulle finnas ett enhetligt intresse bland alla kvinnor, utan snarare på att det överlag finns vissa intresseskillnader mellan män och kvinnor som uppstår på basis av deras erfarenheter.

Phillips (1995a, 87) lyfte dock fram att en stor del av kvinnors intressen naturligtvis överlappar männens. Det faktum att kvinnor mer sannolikt skulle driva barns intressen betyder inte att männen inte skulle understöda deras sakfrågor, tvärtom stöder män med glädje många av de sakfrågor som sannolikt uppmärksammas i större utsträckning i takt med att fler kvinnor deltar i politiken. I vissa sakfrågor skulle konfliktskillnaderna dock kanske vara annorlunda. Exempelvis kvinnors krav på lika lön måste logiskt sett innebära en relativ minskning av mäns löner liksom kvinnors krav på lika möjligheter till arbete sannolikt kommer att minska några av de möjligheter som för tillfället finns för män. (Phillips 1995a, 87.) Teorin om närvarons politik baserar sig på tanken om att när andelen kvinnor ökar, introduceras nya former av beteenden och värderingar. Närvarons politik kunde enligt Phillips (1995a, 103) inte ses som en garanti för att mer av befolkningens intressen och behov skulle tillgodoses, men definitivt som en starkare möjlighet eftersom en större andel av befolkningen skulle representeras.

Dahlerup (1988, 295–299) konstaterade på 1980-talet, efter studier av kvinnor i den skandinaviska politiken, att kvinnlig politisk närvaro utan tvekan har spelat en viktig roll i uppmärksammandet av sakfrågor särskilt viktiga för kvinnor, t.ex. jämlikhet. När kvinnor har gått från en liten till en stor minoritet har man inte bara kunnat genomföra så kallade kritiska gärningar som förbättrar deras ställning, såsom införandet av

kvinnokvoter, man har även lyckats påverka det politiska systemet i sig. Dahlerup (1988, 295–296) menade att kvinnlig politisk närvaro även påverkar politiken och samhället på så sätt att t.ex. stereotypa uppfattningar om kvinnan försvinner, det öppna motståndet gentemot kvinnliga politiker försvinner, fler kan tänka sig att representeras av en kvinna liksom allmänna kvinnliga förebilder uppstår.

När går då kvinnor från en liten till en stor minoritet? I teorin pratar man om den kritiska massan (t.ex. Dahlerup 1988). Teorin om den kritiska massan grundar sig på tanken om att när kvinnor uppnår en viss andel av t.ex. det lagstiftande organet, är deras påverkningsmöjligheter så pass stora att man kan åstadkomma förändringar och t.ex. påverka lagstiftningen för att förbättra kvinnors status i samhället. Sådana förändringar kan enligt Whitehead (2004, 56) innebära t.ex. implementering av policybeslut, uppmärksammande av kvinnors sakfrågor eller förändrande av normer och attityder som påverkar kvinnor i samhället.

Med hjälp av Rosabeth Moss Kanter's klassifikation (se t.ex. Dahlerup 1988; Whitehead 2004) talar man om tre olika minoritetsgrupper av kvinnor: a) *the skewed group* där kvinnor utgör upp till 15 % och inte anses ha någon egentlig makt eller påverkningsmöjlighet, b) *the tilted group* där kvinnor utgör mellan 15 % och 40 % och anses ha möjlighet att influera organet eller institutionen samt c) *the balanced group* där kvinnor utgör mellan 40 % och 50 % och inte längre anses som en minoritet utan som en maktfaktor med konkreta påverkningsmöjligheter. Enligt teorin, måste kvinnor utgöra minst 30 % (den kritiska massan) för att kunna påverka och åstadkomma förändringar vad gäller policy och prioriteringar (Dahlerup 1988; Whitehead 2004).

På basis av teorin om närvarons politik och den kritiska massan menade Whitehead (2004, 56) alltså att kvinnliga lagstiftare i större utsträckning borde uppmärksamma kvinnors sakfrågor och fatta policybeslut som gynnar kvinnor som grupp. En högre andel kvinnliga representanter i det lagstiftande organet borde således leda till att familje- och kvinnovåld uppmärksammas i större utsträckning eftersom det är en del av deras upplevelse av att vara kvinna. Whitehead (2004, 56) menade att även om den konkreta lagstiftaren inte har personlig erfarenhet av våld, känner hon sannolikt till något våldsoffer eller kan relatera till de ojämlikheter som bl.a. leder till våld mot kvinnor. Länder med en kritisk kvinnoandel (över 30 %) i det lagstiftande organet borde

därför bättre kunna bekämpa och motverka familje- och kvinnovåld i och med att man borde ha ett bättre skydd för kvinnorna i dessa länder.

På basis av dessa faktorer, kultur samt teorin om närvarons politik och den kritiska massan, utgick Whitehead (2004) alltså ifrån tre hypoteser: a) när kvinnors tillgång till politisk makt ökar, ökar även skyddet för kvinnor gentemot våld, b) stater med en politisk kultur som stöder kvinnors rättigheter har en bättre skyddsnivå för kvinnor gentemot våld och c) stater med en social kultur som stöder kvinnors rättigheter har en bättre skyddsnivå för kvinnor gentemot våld. På basis av sju olika områden som Whitehead ansåg särskilt viktiga för skyddandet av kvinnor gentemot våld undersöktes OECD-ländernas skyddsnivåer. Områden som Whitehead undersökte var t.ex. skilsmäso- och äktenskapslagstiftning, löneskillnader bland män och kvinnor, andelen hushåll med ensamstående mödrar, barnfattigdom och villkor för moderskapsledighet.

Undersökningen visade ett varierande ansvarstagande bland de undersökta OECD-länderna. Vad gäller politisk kultur som en avgörande variabel, fann Whitehead (2004, 62) i sin studie för det första att desto senare ett land hade infört kvinnlig rösträtt, desto sämre skydd hade man gentemot familjevåld. För det andra fann hon att rikare länder inte nödvändigtvis hade ett bättre skydd gentemot familjevåld. Även om ett samband mellan välfärd och skydd gentemot familjevåld kunde ses, var det inte statistiskt signifikant (Whitehead 2004, 62–63). Kultur konstaterades som den näst mest avgörande faktorn ifråga om länders skydd gentemot familjevåld. Den starkaste och mest avgörande faktorn var dock den kvinnliga politiska andelen; desto högre andel kvinnor i riksdagen, desto bättre skyddsnivå gentemot familje- och kvinnovåld. Whitehead (2004, 63–64) framhöll att även om ett avgörande samband kunde ses mellan kultur och graden av skydd för kvinnor gentemot familjevåld, var den kvinnliga politiska representationen den mest inflytelserika variabeln.

Wängnerud (2000) fann även ett empiriskt understöd för närvarons politik i sin studie av den svenska riksdagen. Wängnerud (2000, 80–82) antog på basis av teorin om närvarons politik att kvinnors inträde i politiken skulle medföra att ämnen som t.ex. jämlikhet och social välfärd skulle prioriteras i större utsträckning, exempelvis omsorgsfrågor eller frågor som berör fortplantning. Wängnerud (2000, 81) fann en koppling mellan politikens kön och i vilken utsträckning han eller hon prioriterar sociala

välfärdsfrågor; kvinnliga politiker har fortgående varit den grupp som har prioriterat sociala välfärdsfrågor i störst utsträckning. Wängnerud (2000, 85) menade även att kvinnlig politisk närvaro har medfört en betoningsförändring inom politiken genom att kvinnors intressen och sakfrågor har getts större utrymme och blivit viktigare. Under Wängneruds studie av den svenska riksdagen, åren 1985–1994, utgjorde kvinnorna minst 30 % av det lagstiftande organet, varför Wängnerud (2000, 84) på basis av teorin om närvarons teori och den kritiska massan drog slutsatsen att könsrelaterade mönster förekommer samtidigt som den kvinnliga minoriteten är numerisk stark, dvs. utgör en kritisk massa.

Till skillnad från t.ex. Whitehead (2004) hävdade Weldon (2002) att närvarons politik och den kvinnliga representationen inte kunde anses påverka utvecklandet av ett lands familjevårdspolicy till den del som t.ex. Whitehead har betonat. Enligt Weldon (2002, 5) kunde länders varierande ansvar bättre förklaras med närvaron av en stark, autonom kvinnorörelse. Kvinnorörelser har historiskt sett spelat en stark roll för kvinnors sakfrågor; överallt i världen har kvinno- och familjevårdsfrågan lyfts fram på nationell nivå tack vare påtryckningar från fristående kvinnorörelser (Weldon 2002, 63). Det var kvinnorörelserna som från första början fick stater och internationella organisationer att ens ta upp frågan om familje- och kvinnovåld, och det är enligt Weldon (2002) tack vare kvinnorörelserna och deras påtryckningar som frågan har drivits framåt och internationell rättspraxis samt lagstiftning har förändrats.

Weldon ansåg (2002, 61) att starka organiserade kvinnorörelser förbättrade staters ansvarstagande samtidigt som de utgjorde en nödvändig förutsättning för en statlig problemformulering överhuvudtaget. Dock poängterade Weldon att även om kvinnorörelserna konstaterades vara den viktigaste variabeln ifråga om staters ansvarstagande gentemot våldsproblematiken, kunde rörelserna i sig ensamma inte ha åstadkommit allt; det krävs även allierade på ”insidan”. Enligt Weldon (2002, 163–164) bidrog starka kvinnorörelser i kombination med sympatisörer eller medlemmar på ”insidan”, t.ex. i det lagstiftande organet, till en större sannolikhet för ett bättre statligt ansvarstagande. Trots sin kritik gentemot närvarons politik, kan man dock ändå utifrån hennes forskning och resultat anta att kvinnor i politiken antas spela en betydande roll ifråga om de hon kallade de ”allierade på insidan”, även om dessa inte nödvändigtvis måste vara kvinnor.

Weldon (2002, 60) påpekade även ett samband, om än ett litet sådant, mellan ett lands utvecklingsnivå och graden av ansvar för motverkandet av familje- och kvinnovåld. Weldon menade dock att denna variabel inte kunde anses som den förklarande variabeln ifråga om staters varierande ansvarstagande. Trots sin betoning på starka autonoma kvinnorörelser poängterade Weldon (2002, 86) att staters varierande ansvarstagande måste bero på flera orsaker eftersom utvecklingsnivå och autonoma kvinnorörelser endast kunde anses förklara ca 32 % av den variation som förekom.

Whitehead (2004) poängterade alltså kultur och kvinnlig politisk representation som de mest inflytelserika variablerna ifråga om staters ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld medan Weldon (2002) betonade starka oberoende kvinnorörelser. Såväl Whitehead (2004) som Weldon (2002) framhöll ekonomi som en faktor som påverkar eller kan påverka staters ansvarstagande, även om denna faktor inte ansågs lika stark som de övriga. Frågan är dock om det går att utse en enda faktor som särskilt avgörande framom en annan? Exempelvis stark kvinnlig politisk representation uppstår inte ur tomma intet – en kultur som stöder kvinnors rättigheter kan delvis antas ha betydelse för att detta ska uppstå. Å andra sidan kan man fråga sig om en kultur som stöder kvinnors rättigheter kan uppstå utan t.ex. påtryckningar från oberoende kvinnorörelser, eller om kvinnorörelser kan uppstå utan en starkare kvinnokultur.

Exempelvis Krook (2010, 895–898) menade i sin forskning kring varierande kvinnlig politisk representation i Afrika och de västeuropeiska länderna att hög kvinnlig politisk representation kan uppstå utifrån kombinationer av flera olika omständigheter. Hög kvinnlig politisk representation kunde t.ex. uppstå utifrån en kombination av en icke-autonom kvinnorörelse, svaga nya ”vänsterliberala” partier, kvinnors höga status och ett proportionellt valsystem. Hög kvinnorepresentation kunde dock även uppstå utifrån en kombination av könskvoter, kvinnors låga status, starka nya ”vänsterliberala” partier och ett icke-proportionellt valsystem. En faktor kunde således inte urskiljas som den viktigaste eller mest inflytelserika, utan samma utfall kunde konstateras utifrån olika kombinationer liksom existensen av eller frånvaron av samma variabel kunde ge samma resultat beroende på kombinationen av andra omständigheter.

Även ifråga om familje- och kvinnovåldspolicy kan man anta att variablerna är starkt sammankopplade och det är svårt att avgöra vilket som uppstår först: honan eller ägget?

Utan att framhålla en faktor framom en annan, kan man konstatera att samtliga faktorer är särskilt viktiga ifråga om familje- och kvinnovåldsbekämpningen och utformningen av ett lands familjevåldspolicy. Även om samtliga faktorer kan anses påverka staters ansvarstagande inför problemet, kan man fråga sig om det finns en särskild faktor som sista slutligen leder till en bättre utvecklad familjevåldspolicy? Kan man t.ex. hypotetiskt föreställa sig att kvinnorörelser och en starkare kvinnokultur bidrar till uppmärksammandet av familje- och kvinnovåldspolitiken, men att den kvinnliga politiska närvaron får själva policyutformningen att ta fart? Eller är det så att en bättre utvecklad policy uppstår utifrån en kombination av flera olika faktorer och omständigheter? Kan den kvinnliga politiska representationen i så fall vara en avgörande faktor bland dessa kombinationer? *Har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevåldspolicy?*

2.5 Sammanfattning och mot en empirisk undersökning

Familjevåld och kvinnovåld är och har länge varit ett omfattande samhällsproblem världen över. Statistiskt sett räknar man att var femte kvinna inom EU efter 15-års ålder någon gång har utsatts för sexuellt och eller fysiskt våld av en nuvarande eller tidigare partner. Cirka 43 % av alla kvinnor inom EU har utsatts för psykiskt våld av en nuvarande eller tidigare partner och ca 39 % känner till andra familjevåldsoffer inom familje- eller vänskapskretsen medan var femte känner till ett offer bland arbetskollegor eller studiekamrater. (FRA 2014.)

Familjevåld blev en politiserad fråga på 1980-talet och är numera ett identifierat socialt problem som ligger högt på statsledningens agenda. Familje- och kvinnovåldet medför inte bara förödande konsekvenser utan är även ett mycket kostsamt problem för staten och samhället. Familjevåld uppstår och bevaras på grund av flera olika faktorer och omständigheter, bekämpningen och motverkandet av familjevåld har därför inte bara legat på det straffrättsliga systemet utan även på politiker, lagstiftare och de sociala policyutformarna, på såväl nationell som internationell nivå.

Ett första syfte för detta arbete är att undersöka vad som kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy och huruvida det förekommer variation mellan länders olika

familjevåldspolicy. På basis av tidigare forskning och internationella rekommendationer från FN och EU kan man konstatera att liksom familjevåld uppstår på grund av flera olika faktorer, motverkas det även genom flerfaldiga åtgärder: a) förebyggande åtgärder, b) straffrättsliga åtgärder och c) skyddande samt stödjande åtgärder. För att besvara avhandlingens första frågeställning, sammanställdes för detta arbete en modell (policymodellen) för vad som kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy. Policymodellen utgör den måttstock mot vilken länders olika familjevåldspolicy kan mätas och baserar sig på den tidigare presenterade forskningen och de internationella rekommendationerna.

Förutom detta är syftet med denna studie för det andra även att empiriskt undersöka *vilka faktorer som påverkar utformningen av en familjevåldspolicy*. Syftet är att undersöka huruvida det finns särskilda förutsättningar eller omständigheter som är särskilt gynnsamma ifråga om utvecklandet av en effektivare familjevåldspolicy, något som i sin tur kan förklara staters varierande ansvarstagande. Forskare har lyft fram olika faktorer och poängterat deras betydelse i olika hög grad, sammanfattat kan man dock säga att de mest framträdande faktorer som anses påverka policyutformningen är: a) kultur, b) ekonomi (utvecklingsgrad), c) kvinnorörelser och d) den kvinnliga politiska representationen.

Variablerna är, liksom diskuterades i det tidigare kapitlet, starkt sammankopplade och antas samtliga spela en viktig roll i familje- och kvinnovåldsbekämpningen. Frågan är om det finns någon särskild faktor som bidrar till att en effektivare familjevåldspolicy utvecklas? Av de faktorer som poängterats i forskningen, väckte en faktor särskilt intresse: den kvinnliga politiska representationen och teorin om närvarons politik samt den kritiska massan. *Har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevåldspolicy?* Forskningsintresset i fortsättningen av detta arbete ligger således dels i att undersöka variationen i det statliga ansvarstagandet för bekämpningen av familje- och kvinnovåld, och dels att pröva huruvida teorin om närvarons politik och den kritiska massan har något empiriskt understöd. Är det så att t.ex. de nordiska länderna har en bättre utvecklad familjevåldspolicy än andra EU-länder på grund av deras höga kvinnoandel i det lagstiftande organet?

Den i detta arbete presenterade policymodellen kan ses som en måttstock på ett lands familjevårdspolicy, dvs. hur välutvecklad den är. För att i fortsättningen av detta arbete undersöka huruvida närvarons politik har något empiriskt understöd kommer för det första länder att grupperas på basis av en gemensam nämnare och deras varierande kvinnoandel i det lagstiftande organet. För det andra kommer därefter ländernas olika familjevårdspolicy att ställas gentemot den i denna studie presenterade policymodellen för att undersöka hur ländernas grad av ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld varierar i dagsläget.

Låt oss anta att det, liksom i forskningen har poängterats (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004), förekommer variation gällande det statliga ansvarstagandet mellan länder; intresset ligger då i att undersöka vad som kan förklara variationen – vad är det som gör att ett land har en bättre utvecklad familjevårdspolicy än ett annat? För att teorin om närvarons politik ska erhålla empiriskt understöd ska de länder med en bättre utvecklad familjevårdspolicy tillhöra den grupp av länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker. Om så inte är fallet – kan då eventuellt någon av de andra faktorerna som har framhållits i forskningen, kultur, ekonomi eller förekomsten av kvinnorörelser, förklara staternas varierande ansvarstagande? Eller är det så att en bättre utvecklad familjevårdspolicy kan uppstå utifrån kombinationer av olika faktorer eller omständigheter – vilka är dessa i så fall? Dessa frågor står nu i fokus i den påföljande empiriska undersökningen.

3. Den empiriska studiens design, metod och material

3.1 Familjevårdspolicy som undersökningsobjekt

Denna studie är en teoriprövande empirisk studie där undersökningsobjektet, den beroende variabeln, är familjevårdspolicy (Esaiasson m.fl. 2012). I forskningen (t.ex. Weldon 2002) har det påpekats att staters varierande ansvarstagande för familje- och kvinnovåld är ett understuderat område. Denna studie syftar därför för det första till att undersöka just det, staters varierande ansvarstagande, en variation som på basis av andra studier antas förekomma (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004). För det andra syftar studien till att undersöka sambandet mellan den beroende variabeln (familjevårdspolicy) och en av de i teorin framhållna oberoende variablerna: kvinnlig

politisk representation. Intresset för sambandet mellan dessa två variabler grundar sig på den tidigare omnämnda teorin om närvarons politik och den kritiska massan (t.ex. Phillips 1995a; Whitehead 2004) enligt vilken kvinnlig politisk närvaro medför vissa förändringar i politiken, t.ex. att kvinnors sakfrågor uppmärksammas i större utsträckning. I andra studier, t.ex. Wängnerud (2000), har ett empiriskt understöd för denna teori konstaterats och detta väckte särskilt intresse för denna studie. Kan teorin om närvarons politik även tillämpas på fallet familjevåldspolicy? *Har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevåldspolicy?*

I forskningen (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) har man även lyft fram andra oberoende variabler (t.ex. kultur, ekonomi, religion och förekomsten av kvinnorörelser) som anses påverka policyutformandet. Dessa har betonats i olika hög grad av olika forskare. Liksom det diskuterades i det föregående kapitlet, anses dessa variabler vara starkt sammankopplade och det är svårt att påstå eller avgöra om en variabel skulle påverka policyutformandet mer än en annan. Med detta i åtanke, syftar denna studie därför, för det tredje, till att även undersöka sambandet mellan den beroende variabeln och några av de övriga oberoende variablerna som omnämnts i teorin. Är det graden av kvinnlig politisk representationen som förklarar det varierande ansvarstagandet för motverkandet av familjevåld eller påverkar samtliga av de oberoende variablerna utformandet i olika hög grad och i olika kombinationer av varandra?

Det finns förstås vissa utmaningar och svårigheter som är kopplade till denna studie. För det första är familje- och kvinnovåld ett svårstuderat område (FRA 2014). För det andra existerar det i dagsläget inte mycket forskning om just familjevåldspolicy och staters ansvarstagande, eller variation i ansvarstagandet för bekämpningen av familjevåld (Weldon 2002). Samtidigt är ämnet högaktuellt och det finns mycket att ta upp och diskutera, men med tanke på denna studies omfattning måste avgränsningar göras, t.ex. vilka aspekter av en välutvecklad familjevåldspolicy som ska tas med, och detta påverkar i sin tur även studiens resultat.

En annan utmaning med denna studie är att uppnå god validitet. En förutsättning för god validitet, dvs. att mäta det man påstår sig mäta och kunna erbjuda trovärdiga slutsatser om verkligheten, är enligt Esaiasson m.fl. (2012, 55–56) att man har en god överensstämmelse mellan de teoretiska definitionerna och de operationella

indikatorerna eftersom indikatorerna har stor betydelse för de resultat man får. I detta fall förekommer vissa svårigheter när det gäller att konkret undersöka det empiriska materialet om staters familjevårdspolicy utifrån den i teoridelen sammanställda policymodellen. Material finns nämligen inte exakt tillgängligt i den form som skulle önskas och frågorna som sammanställts kan i många fall inte entydigt besvaras som sådana utan svaren har fått grunda sig på det som närmast motsvarar ursprungstanken.

3.2 Studiens design: urvalsprinciper

Om man när man prövar en teori fortfarande vill ha ett öppet sinne för andra förklaringsmöjligheter förutom den förklaringsfaktor som teorin förespråkar, kan man enligt Esaiasson m.fl. (2012, 91–92; 101–106) använda sig av så kallad jämförande design, då antingen av en så kallad mest lika-design eller av en mest olika-design. Mest lika-designen är ofta ett huvudalternativ vid teoriprovande studier, medan mest olika-designen ofta används där man vill försvaga tilltron till en teori och stärka tilltron till den egna förhandsuppfattningen (Esaiasson m.fl. 2012, 104).

Mest lika-design går ut på att man använder den variation som finns i verkligheten och jämför fall som är så lika varandra som möjligt på relevanta oberoende variabler förutom på den förklaringsvariabel som är intressant för undersökningen (Esaiasson m.fl. 2012, 102). Att använda sig av mest lika-designen och samtidigt få variation på den oberoende variabeln som är intressant för denna studie, dvs. andelen kvinnliga parlamentariker, visade sig vara svårt. De nordiska länderna är ett bra exempel på länder som är så lika varandra som möjligt, men i dessa länder förekommer dock ingen variation på den oberoende variabeln samtidigt som de tillsammans utgör för få fall. Att använda sig av mest lika-designen för denna studie var alltså omöjligt. Dock kan en av studiens urvalsprinciper sägas vara inspirerad av mest lika-designen; med syfte att jämföra för att pröva teorin om närvarons politik har tanken ändå varit att välja länder som har någon gemensam nämnare men där variation på den kvinnliga politiska representationen samtidigt kan hittas.

Den gemensamma nämnaren eller det gemensamma ramverket för denna studie blev Europeiska unionen (EU). Bland EU-länderna finns en blandning av länder med t.ex.

olika kulturer och ekonomier men samtidigt ett gemensamt ramverk och gemensamma grundläggande värderingar. Ett EU-medlemskap symboliserar dels en gemensam inre marknad, gemensam ekonomi och gemensam valuta, dels vissa grundläggande värderingar om fred, jämlikhet och respekt för grundläggande mänskliga rättigheter (EU 2015). Ett EU-medlemskap symboliserar även en urvalsprocess i sig med kriterier som samtliga länder måste uppfylla för att erhålla ett EU-medlemskap.

De så kallade Köpenhamnskriterierna (Europeiska Kommissionen 2013, 5) omfattar överlag tre olika områden: a) politik: potentiella EU-medlemmar måste bestå av stabila institutioner som garanterar och respekterar demokrati, rättsstatsprincipen, mänskliga rättigheter och minoriteter samt skydd av dessa; b) ekonomi: länderna måste vara fungerande marknadsekonomier med förmåga att hantera konkurrens och marknadskraft inom EU; c) skyldigheter: länderna måste ha förmågan att kunna anta de skyldigheter som ett medlemskap medför och leva upp till unionens mål. EU-länderna har alltså för att bli EU-medlemmar överskridit en viss tröskel för att bli del av ett gemensamt ramverk. EU-länderna kan således sägas likna varandra även om det konkret på nationell nivå råder såväl t.ex. kulturella som ekonomiska skillnader.

3.2.1 Val av länder: tidsperiod, klassificering och gruppering

Om första urvalsprincipen var att hitta tillräckligt många fall utifrån en gemensam sfär, var den andra urvalsprincipen att välja och gruppera länderna utifrån förklaringsfaktorn, dvs. andelen kvinnor i de nationella parlamenten. I forskningen (t.ex. Whitehead 2004) omnämns dels teorin om den kritiska massan och andelen om 30 % som avgörande för policyförändringar, dels Rosabeth Moss Kanter's minoritetsklassifikation: *the skewed group* (upp till 15 %), *the tilted group* (mellan 15 % och 40 %) samt *the balanced group* (över 40 %). Att helt följa Kanter's klassifikation visade sig omöjligt då endast två länder i genomsnitt under en längre tid har haft en kvinnokvot på över 40 %, Finland och Sverige. Ett nytt grupperingssystem skapades därför som en kompromiss mellan teorin om den kritiska massan och Kanter's klassifikation: grupp C) *the skewed group*; länder med en andel kvinnliga parlamentariker upp till 15 %, grupp B) *the middle group*; länder med en andel kvinnliga parlamentariker mellan 16 % och 29 % samt

grupp A) *the critical mass group*; länder med en andel kvinnliga parlamentariker över 30 %.

För att kvinnor ska kunna åstadkomma förändringar krävs inte bara en viss andel av politisk närvaro; man kan anta att förändringar inte genast åstadkoms, utan under en längre period av stark kvinnlig närvaro. Andelen kvinnor i de nationella parlamenten i EU-länderna undersöktes därför först under en 15 års period eftersom detta var den längsta perioden av tillgänglig statistik. I fall av under- och överhus användes kvinnoandelen i underhuset med hänvisning till andra liknande studier, t.ex. Krook (2010, 894) och Whitehead (2004, 61). Det visade sig dock att mycket hade hänt på 15 år, varför länderna inte gick att gruppera. Tidsperioden begränsades därefter till en 10 års period: 2004–2014. Valet baserade sig dels på grund av att intresset låg i att undersöka så aktuella uppgifter som möjligt och dels på grund av att intresset låg i att undersöka dagens EU (EU28). I Tabell 2 ses en sammanställning av samtliga EU-länders kvinnoandel i de nationella parlamenten åren 2004–2014.

Grupperingen av länderna skedde på basis av den genomsnittliga kvinnoandelen åren 2004–2014. Den genomsnittliga andelen användes för att klassificera inom vilket intervall landet placerade sig och därmed till vilken grupp det hörde: grupp C) *the skewed group*: andel kvinnor upp till 15 %; grupp B) *the middle group*: andel kvinnor mellan 16 % och 29 %; grupp A) *the critical mass group*: andel kvinnor över 30 %. Grupperingen gav åtta länder i grupp A (Finland, Sverige, Danmark, Belgien, Nederländerna, Spanien, Tyskland och Österrike), femton länder i grupp B (Frankrike, Grekland, Italien, Portugal, Slovenien, Bulgarien, Estland, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Polen, Slovakien, Storbritannien och Tjeckien) samt fem länder i grupp C (Cypern, Irland, Malta, Rumänien och Ungern).

Tabell 2¹⁰. Andel kvinnor åren 2004–2014 i EU28-ländernas nationella parlament

EU28-länderna	Kvinnoandel 2004, %	Kvinnoandel 2014, %	Förändring, %	Medeltal, %
Belgien	34,7	39,3	4,6	37,0
Danmark	38,0	39,1	1,1	38,6
Finland	37,5	42,5	5,0	40,0
Nederländerna	36,7	38,7	2,0	37,7
Spanien	36,0	39,7	3,7	37,9
Sverige	45,3	44,7	-0,6	45,0
Tyskland	32,8	36,5	3,7	34,7
Österrike	33,9	32,2	-1,7	33,1
Bulgarien	26,3	20,0	-6,3	23,2
Estland	18,8	19,0	0,2	18,9
Frankrike	12,2	26,2	14,0	19,2
Grekland	14,0	21,0	7,0	17,5
Italien	11,5	31,4	19,9	21,5
Kroatien	21,7	23,8	2,1	22,8
Lettland	21,0	18,0	-3,0	19,5
Litauen	22,0	24,1	2,1	23,1
Luxemburg	23,3	28,3	5,0	25,8
Polen	20,2	24,3	4,1	22,3
Portugal	19,1	31,3	12,2	25,2
Slovakien	16,7	18,7	2,0	17,7
Slovenien	12,2	35,6	23,4	23,9
Storbritannien	18,1	22,6	4,5	20,4
Tjeckien	17,0	19,5	2,5	18,3
Cypern	16,1	12,5	-3,6	14,3
Irland	13,3	15,7	2,4	14,5
Malta	9,2	14,3	5,1	11,8
Rumänien	11,4	13,5	2,1	12,5
Ungern	9,1	10,1	1,0	9,6

Källa: Inter-Parliamentary Union <http://ipu.org/wmn-e/world-arc.htm>, statistik per 31.12.2004 och 1.12.2014.

3.3 Metod och material

Den empiriska studien är uppdelad i två olika undersökningsfaser där den första syftar till att undersöka variationen i EU-ländernas konkreta ansvarstagande för familje- och

¹⁰ Länderna är indelade i färg enligt gruppstillhörighet där grönt representerar grupp A, gult representerar grupp B och rött representerar grupp C.

kvinnovåld genom att pröva huruvida teorin om närvarons politik och den kritiska massan erhåller något empiriskt understöd. Den andra fasen syftar till att undersöka sambandet mellan policyutvecklandet, den kvinnliga politiska representationen samt andra faktorer framhållna i tidigare forskning och teori. För att kunna undersöka ländernas familjevåldspolicy har det liksom i andra studier (t.ex. Weldon 2002) först sammanställts en måttstock för vad som motsvarar en välutvecklad familjevåldspolicy. Denna måttstock är den i referensramen sammanställda policymodellen som nedan återges i Figur 3.

Förebyggande åtgärder	Straffrättsliga åtgärder	Skyddande eller stödjande åtgärder
<ul style="list-style-type: none"> • Utbildar man på nationell nivå och regelbunden basis barn och unga ifråga om familje- och kvinnovåld? • Får de viktigaste yrkesgrupperna nödvändig och regelbunden utbildning gällande familje- och kvinnovåld? • Informerar man allmänheten, på nationell nivå och regelbunden basis, om våldsproblematiken, olika typer av servicetjänster och kvinnors rättigheter? • Existerar så kallade förövarprogram? • Organiserar och stöder staten insamlandet av data, statistik och fortsatt forskning? 	<ul style="list-style-type: none"> • Är fysiskt våld bland makar, partners, sambon och familjemedlemmar straffbart enligt lagen? • Är sexuellt våld bland makar, partners, sambon och familjemedlemmar straffbart enligt lagen? • Är psykiskt våld bland makar, partners, sambon och familjemedlemmar straffbart enligt lagen? • Är familjevåld kriminaliserat som ett särskilt brott bestående av pågående mönster och handlingar? • Står familjevåldsbrott under allmänt åtal? • Existerar en särskild nationell enhet med ansvar för familje- och kvinnovåld? 	<ul style="list-style-type: none"> • Existerar statligt finansierade skyddshem enligt Europarådets rekommendationer? • Existerar statligt finansierade nationella krislinjer för familje- och kvinnovåldsoffer enligt Europarådets rekommendationer? • Existerar andra typer av statligt finansierade servicetjänster?

Figur 3. Policymodellen: kriterier för en välutvecklad familjevåldspolicy enligt tidigare forskning och internationella rekommendationer

Som tidigare nämnts, uppstod vissa svårigheter i undersökningsfasen med att hitta material som motsvarade det som efterfrågades. Den första svårigheten uppstod i sökandet efter material. Med hänsyn till den egna nationaliteten och det egna modersmålet, skulle material om Finland och Sverige lätt ha hittats, kanske t.o.m. material som entydigt skulle ha besvarat de frågor som ursprungligen ställts. Detta skulle dock ha gett ett snedvridet resultat eftersom material för de andra länderna inte

skulle ha hittats under samma förutsättningar. Den första utmaningen blev således att hitta jämförbart material där ländernas familjevåldspolicy kunde behandlas samtidigt. Utgångspunkten fick således bli internationella rapporter från t.ex. EU eller andra organisationer. Den andra utmaningen uppstod när frågorna i modellen konkret skulle behandlas. Den information som entydigt skulle ha besvarat frågorna i policymodellen fanns inte tillgänglig, varför frågorna fick besvaras utifrån vad som bäst motsvarade ursprungstanken.

För den första kategorin, ”förebyggande åtgärder”, användes Europarådets senaste rapport (2014b) om implementeringen av 2002 års rekommendationer för samtliga frågor förutom den tredje (om information för allmänheten) där 2010 års rapport användes, detta på grund av att denna fråga var exkluderad i 2014 års rapport. Länderna erhöll 1 poäng om det som efterfrågades existerade och 0 poäng om det som efterfrågades inte existerade eller om inga uppgifter kunde hittas. I den andra frågan erhöll länderna poäng enligt hur många av de 10 viktigaste yrkesgrupperna som erhöll endera teoretisk eller praktisk utbildning, och värdet dividerades sedan med 10. Maximipoängen för denna fråga var således även 1. Följande frågor användes ur rapporterna (2010, 2014b) för att besvara policymodellens frågor i den första kategorin (enligt samma ordningsföljd som i modellen):

”Is teaching material relevant to the prevention of violence against women included in formal curricula and at all levels (primary, secondary and tertiary) of education?”

“Which of the following groups of professionals regularly receive appropriate specific initial vocational training on violence against women, prevention and intervention? Which of the following groups of professionals regularly receive appropriate specific further education on violence against women, prevention and intervention?”

“Is information about women’s rights and the measures to protect them against violence, about police and legal intervention, and about services for victims disseminated on a regular basis?”

“Are there specifically designed intervention programs, conducted by professionals, offered to men perpetrators of violence against women?”

“Are questions on violence against women integrated in a regular representative national survey?”

När det gällde att besvara frågorna i den andra kategorin, ”straffrättsliga åtgärder” användes även 2014 års rapport (Europarådet 2014b). Vid besvarandet av frågorna kunde liknande information som ursprungligen efterfrågades hittas i alla frågor förutom den fjärde (om familjevåld är kriminaliserat som ett särskilt brott). Detta tolkades som

att någon sådan lagstiftning inte existerar i något av länderna, varför inget land kunde erhålla maximala antalet poäng för denna fråga. Det finns dock vissa omständigheter som tillhör familjevåldets natur och huruvida dessa omständigheter iakttas vid brottsbedömning kan ändå säga något om ett lands syn på familjevåldsbrott. Frågan om huruvida familjevåldet är särskilt kriminaliserat besvarades därför utifrån huruvida tre särskilda omständigheter bedöms som förvärrande omständigheter vid brottsbedömning (och för detta kunde länderna maximalt erhålla 0,5 poäng). I övriga frågor erhöll länderna 1 poäng om det som efterfrågades existerade och 0 poäng om det som efterfrågades inte existerade eller om inga uppgifter kunde hittas. För att besvara frågorna i den andra kategorin (straffrättsliga åtgärder) användes följande ur rapporten (2014b), enligt samma ordningsföljd som i modellen:

”Are the following acts of violence against women penalized /criminalized: All forms of intentional physical violence, irrespective of the nature of the relationship?; All forms of sexual assault to spouses, regular or occasional partners and cohabitants?; Psychological violence irrespective of the nature of the relationship?”

“Is there a legal provision for consideration of the following as aggravating circumstances in sentencing?: Act was committed against a former or current spouse or partner; Acts were committed repeatedly; Act was committed against a person made vulnerable by particular circumstances”

“Has the state made provisions to ensure that the public prosecutor can initiate criminal proceedings in all cases of violence within the family?”

“Do you have a governmental co-ordinating body for implementation of policies and measures to prevent and combat all forms of violence against women?”
(2013)

För den tredje och sista kategorin (skyddande och stödjande åtgärder) fanns information tillgänglig i Europarådets rapport (2014b) på basis av WAVE¹¹:s sammanställning från år 2012. Rapporter från år 2013 fanns dock sammanställda av WAVE själva, varför dessa användes i stället. I de första två frågorna fokuserades svaren på två omständigheter, dels om Europarådets rekommendationer (2002) uppfylldes och dels om statlig finansiering erhöles (oberoende finansieringens storlek). För att erhålla 1 poäng skulle således båda villkoren uppfyllas. 0 poäng erhöles om endera Europarådets rekommendationer inte uppfylldes, om statlig finansiering inte erhöles eller om inga uppgifter kunde hittas. I den tredje frågan fokuserades svaren på huruvida övriga servicetjänster för våldsoffer existerade med statlig finansiering. Övriga servicetjänster kunde vara allt från andra typer av krislinjer, skyddshem och kvinnocenter till olika

¹¹ *Women Against Violence Europe* (<http://www.wave-network.org/>)

typer av rådgivningstjänster eller dylikt. Således erhöles 1 poäng om någon annan typ av servicetjänst för våldsoffer existerade med statlig finansiering, och 0 poäng erhöles om sådana servicetjänster inte existerade, om statlig finansiering inte erhöles eller om inga uppgifter kunde hittas.

3.3.1 Kvalitativ jämförande analys

Även om intresset i denna studie främst ligger i att undersöka sambandet mellan en välutvecklad familjevårdspolicy och graden av kvinnlig politisk representation, har det i studien ansetts omöjligt att ignorera de andra mest framträdande oberoende faktorerna som har lyfts fram i teorin och den tidigare forskningen. Detta på grund av att ingen faktor egentligen har framhållits som särskilt viktigare än en annan, utan samtliga har betonats i olika hög grad i olika studier. För att undersöka sambandet mellan dessa har kvalitativ jämförande analys (QCA¹²) valts som metod. Metoden, ursprungligen utvecklad av Charles Ragin (se Denk 2012, 63; Krook 2012, 889), bygger på möjligheten att effekten av enskilda faktorer kan bero på närvaron eller frånvaron av andra faktorer och att samma utfall (resultat) kan fås på olika vägar (Krook 2010, 889).

Grundtanken med QCA är alltså att man anser att det finns en möjlighet att olika kombinationer av omständigheter eller förhållanden kan ge samma utfall (Denk 2012, 63). QCA analyserar således inte enskilda faktorer, utan kombinationer av de olika faktorerna. För att få fram olika kombinationer av omständigheter med samma utfall använder man sig av en form av matematisk algebra, så kallad boolesk algebra, där faktorerna omformuleras och analyseras utifrån värden som kan anta två värden, 1 eller 0 (Denk 2012, 64). Grundtanken är att faktorerna uttrycker förekomst eller avsaknad av en egenskap där förekomst av egenskap oftast betecknas med 1 och avsaknad av egenskap med 0. Det som anses sannolikare att ge positivt utslag på utfallet Y kodas med värdet 1, och det som inte anses ge positivt utslag på utfallet kodas med värdet 0.

Likaså använder QCA stora bokstäver (versaler) för att uttrycka förekomst, och små bokstäver (gemener) för att uttrycka avsaknad (Denk 2012, 65). Exempelvis kan förekomst av en hög kvinnoandel betecknas med A och avsaknad av en hög

¹² *Qualitative Comparative Analysis*

kvinnandelen med a. Tillvägagångssättet bygger sedan på att olikheter inte kan förklara likheter (Denk 2012, 68–69). Om det enbart finns en skillnad mellan två kombinationer som ger samma utfall, kan skillnaden uteslutas eftersom den inte kan förklara likheten. Om det finns fler än en skillnad mellan två kombinationer är det dock inte möjligt att avgöra vilken av skillnaderna som saknar betydelse och kan uteslutas, varför sådana kombinationer lämnas i sin ursprungliga form (Denk 2012, 68–69).

Det finns vissa begränsningar med metoden för vilken den kan kritiseras. För det första har metoden begränsningar eftersom den bygger på att alla faktorer enbart har två kategorier (förekomst respektive avsaknad). Att koda de faktorer man vill undersöka är således ett känsligt stadium som påverkar studiens resultat. För det andra ger metoden begränsad information om förhållandet mellan de oberoende faktorerna och den beroende variabeln. Av utfallet är det möjligt att utläsa om de oberoende faktorerna har betydelse för den beroende variabeln, dvs. man kan konstatera ett förhållande. Samtidigt kan man dock inte säga något om vilken effekt de olika faktorerna har på den beroende variabeln, dvs. huruvida förhållandet dem emellan är starkt eller svagt. För det tredje har metoden svårt att säga något om det kausala sambandet mellan orsak och verkan. Analysens utfall ger information om huruvida kombinationer av egenskapers förekomst eller frånvaro existerar samtidigt, men inte huruvida orsak faktiskt har inträffat före effekt. (Denk 2012, 84–87.)

För det femte uppstår problem när det i analysen uppstår så kallade motsägelser, dvs. när samma kombination ger två olika utfall. Enligt Herrmann och Cronqvist (2006, 6–7) kan motsägelser uppstå om grunden för analysen fortfarande är ofullständig, dvs. att de oberoende variablerna och utfallet, den beroende variabeln, kräver ytterligare bearbetning. Motsägelser uppstår dock ofta även lättare om fallen för undersökning är fler; desto fler fall, desto större risk för motsägelser (Herrmann & Cronqvist 2006, 3;7). Ett vanligt sätt att hantera motsägelser är dock att helt och hållet utesluta dem ur analysen. Eftersom samma kombination leder till två olika utfall, kan kombinationen inte ge någon information om vilken kombination som leder till det önskade utfallet. Att eliminera motsägelser innebär dock att vi endast kan förklara de fall på vilka analysen har gjorts, att generalisera resultaten för samtliga fall är inte möjligt eftersom samtliga fall inte slutligen utgör grund för analysens resultat (Herrmann & Cronqvist 2006, 7).

Trots detta har metoden ansetts som ett bra val för denna studie där intresset helt enkelt är att undersöka de oberoende faktorernas förhållande till den beroende variabeln, och inte helt förlita sig på den kvinnliga politiska representationen som förklaringsfaktor. Samma tillvägagångssätt har även använts i andra studier kring kvinnor och politik där man har velat undersöka flera av de faktorer som har framhållits i forskningen (t.ex. Krook 2010). De mest framträdande oberoende variablerna som i detta fall har lyfts fram i forskningen (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) är den kvinnliga politiska representationen, religion, ekonomi, kultur och förekomsten av kvinnorörelser. Religion kan ses som en indikator för kultur men har i denna studie behandlats som en separat faktor (i likhet med t.ex. Weldon 2002).

För den kvinnliga politiska andelen i det nationella parlamentet har, liksom i tidigare gruppindelningar, tagits fasta på den i teorin omnämnda kritiska massan om 30 %. Denna gräns har använts som måttstock för en hög andel kvinnlig politisk representation och har fastställts på basis av data från *Inter-Parliamentary Union* (2015). Liksom tidigare har nämnts, anses förändring inte kunna åstadkommas genast, utan under en längre period av närvaro. Liksom vid studiens urvalsprocess har länderna således klassificerats på basis av den 10-åriga perioden 2004–2014 och huruvida man under denna period har haft en andel kvinnor i de nationella parlamenten över eller under 30 %. Länder med en kvinnoandel i de nationella parlamenten över 30 % har således klassats som länder med högre kvinnlig politisk representation, och länder med en andel under 30 % har klassats som länder med lägre kvinnlig politisk representation.

Vad gäller *religion* som oberoende variabel, påpekade Whitehead (2004, 58) denna som en viktig faktor ifråga om staters ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld. Religion anses påverka ett lands tankesätt så att länder med en konservativare och mer fundamentalistisk tro sannolikt har ett sämre statligt ansvarstagande för kvinno- och familjevåld eftersom man t.ex. har en annan syn på familjen som ett heligt område. I forskningen (t.ex. Weldon 2002, 42) har katolicismen karaktäriserats som en mer konservativ och mindre framåtsträvande och öppen religion. Länderna har därför i denna undersökning klassificerats på basis av huruvida de är katolska eller icke-katolska. Liksom gällande den kvinnliga politiska representationen, har teorin om den kritiska massan använts som en röd tråd för operationaliseringarna i studien. Tanken har alltså grundat sig på att ett förändrat tankesätt kräver minst 30 %

närvaro av en grupp som förespråkar ett annat synsätt. I detta fall har det bedömts att minst 30 % närvaro av protestanter skulle krävas för ett förändrat synsätt i ett katolskt land. Ett land har därför klassificerats som katolskt om minst 70 % (under perioden 2003–2013) har bekänt sig som katoliker, och som icke-katolskt om andelen katoliker har understigit denna andel. Data har hämtats från *The World Factbook* (CIA 2015a; 2015b).

Gällande *ekonomi* som oberoende variabel, har länderna klassificerats utifrån vad som anses som en ”bättre” respektive en ”sämre” ekonomi. Vissa svårigheter uppstod dock här eftersom ekonomi kan mätas på flera olika sätt, och att klassificera denna faktor enligt endast två värden hör knappast till det vanliga. Ett vanligt sätt att klassificera länders ekonomier är dock att använda sig av BNP eller BNP per capita, varför detta mått även har använts för denna studie. Liksom gällande tidigare variabler, har en längre tidsperiod även iakttagits vid bedömningen av denna faktor; ett bra ekonomiskt år leder knappast genast till satsningar på bekämpningen av familje- och kvinnovåld, men sannolikt en längre period av bättre ekonomi. Ländernas BNP per capita i nuvarande US dollar för tiden 2003–2013 har därför använts, och genomsnittet för varje land har ställts mot det totala EU-genomsnittet. Data har hämtats från *World Bank* (2015). Utöver detta har för variabeln ekonomi även ländernas kreditrankning iakttagits i form av Standard & Poors senaste kreditrankning (TE 2015). Även om kreditrankningen endast hänför sig till det senaste året, har det ändå kunnat konstateras att ett lands kreditrankning sällan ändrar mycket över tid (Standard & Poor 2012). Ett lands ekonomi har i detta fall alltså klassats som bättre utvecklad om man för det första under perioden 2003–2013 har haft ett högre genomsnittligt BNP per capita än EU-genomsnittet. För det andra ska landet därtill minst ha erhållit en A-rankning av Standard & Poor, en rankning som utgör minimikravet för ett så kallat ”upper medium grade” (TE 2015).

Beträffande *kultur som stöder kvinnors rättigheter* och som därför anses särskilt gynnsam ifråga om utvecklandet av en effektiv familjevårdspolicy, finns det flera olika indikatorer för en sådan kultur, varav andelen högutbildade kvinnor omnämns som en (t.ex. Whitehead 2004, 57–59). Denna faktor har därför i denna undersökning använts som indikator för en kvinnostödjande kultur. Liksom gällande tidigare variabler, har även en längre tidsperiod iakttagits här. Data baseras på Eurostats statistik (Eurostat

2015) för perioden 2003–2013 över andelen kvinnor i åldern 15–64 år som innehar en högskoleutbildning (universitet eller därmed jämförbar högskola). Data har sorterats enligt den genomsnittliga andelen kvinnor som under denna tidsperiod har haft en högskoleutbildning. Med tanke på att EU-området är ett relativt högutbildat område, har länderna indelats i kvartiler där den tredje kvartilen, dvs. punkten i vilken den övre fjärdedelen (25 %) skiljer sig från resten, har fått avgöra gränsen för en högre respektive lägre andel högutbildade kvinnor. Länder som har tillhört den övre fjärdedelen under denna period har således klassats som länder med en hög andel högutbildade kvinnor, och resten har klassats som länder med en lägre andel högutbildade kvinnor.

Vad gäller fakta kring *förekomsten av kvinnorörelser* och deras autonoma ställning, existerar det i dagsläget lite internationellt jämförande forskning om dessa. Weldon (2002) är dock en av dem som har undersökt denna faktor, och även poängterat dess betydelse. Utifrån Weldons (2002) undersökning, kunde information om autonoma kvinnorörelser hittas för 15 av de 28 EU-länderna. Eftersom information inte existerar för samtliga länder i denna studie, kan denna faktor inte testas på samma sätt som de andra faktorerna. Av intresse kommer dock denna faktor att testas i förhållande till de andra faktorerna för de 15 länder för vilka information existerar. Denna variabel är indelad på basis av Weldons undersökning (2002, 77) i endera en autonom eller icke-autonom kvinnorörelse, där en autonom kvinnorörelse positivt anses påverka det statliga ansvarstagandet för motverkandet av familje- och kvinnovåld.

Den beroende variabeln, analysens utfall, är här resultatet av den första undersökningen, dvs. ländernas konkreta familjevåldspolicy utifrån policymodellen. Dessa har klassificerats som välutvecklade respektive mindre välutvecklade utifrån värdet på medianen (9,3), detta för att inte låta genomsnittet påverkas av avvikande fall, t.ex. Estland som påverkar medeltalet för samtliga länder. Länder med högre policypoäng än värdet på medianen har således klassats som länder med en ”bättre” utvecklad familjevåldspolicy, medan länder med lägre policypoäng än värdet på medianen har klassats som länder med en ”sämre” utvecklad familjevåldspolicy. I Tabell 3 redovisas samtliga variabler (faktorer), och data för dessa, sammanställda för EU-länderna. I Tabell 4 redovisas därefter dikotomiseringen av faktorerna i värdena 1 eller 0.

Tabell 3. Faktorer för kvalitativ jämförande analys

EU28	Politisk representation: genomsnittlig kvinnoandel 2004–2014, %	Kultur: genomsnittlig andel högutbildade kvinnor 2003–2013, %	Religion: genomsnitt enligt största religiösa grupp, 2004–2014	Ekonomi: BNP per capita (US dollar) 2003–2013 och S&P ranking	Kvinnorörelser: Autonom/ Icke-autonoma	Familjevåldspolicy: poäng enligt policy-modellen
Grupp A						
1. Finland	40,0	30,6	83,7 % protestanter	49 146,6 AA+	Icke-autonom	8,2/14
2. Sverige	45,0	27,7	87,0 % protestanter	48 695,8 AAA	Icke-autonom	11,9/14
3. Danmark	38,6	28,2	87,5 % protestanter	50 145,2 AAA	Autonom	10,5/14
4. Belgien	37,0	28,6	75,0 % katoliker	38 790,2 AA	Autonom	9,4/14
5. Nederländerna	37,7	26,6	29,5 % katoliker	42 990,0 AA+	Autonom	10,4/14
6. Spanien	37,9	27,3	94,0 % katoliker	25 679,4 BBB	Autonom	12,5/14
7. Tyskland	34,7	22,8	34,0 % kat./prot.*	38 293,6 AAA	Autonom	9,9/14
8. Österrike	33,1	15,4**	73,6 % katoliker	41 324,8 AA+	Icke-autonom	10,7/14
Grupp B						
9. Frankrike	19,2	25,6	83,0 % katoliker	36 097,8 AA	Autonom	10,5/14
10. Grekland	17,5	19,9	98,0 % ortodoxa	20 124,2 B-	Icke-autonom	9,5/14
11. Italien	21,5	11,8	85,0 % katoliker	31 662,5 BBB-	Icke-autonom	9,5/14
12. Portugal	25,2	13,5	87,5 % katoliker	18 752,9 BB	Icke-autonom	9/14
13. Slovenien	23,9	19,4	64,3 % katoliker	19 085,2 A-	-	8,9/14
14. Bulgarien	23,2	20,0	71,2 % ortodoxa	5 098,0 BB+	-	8,5/14
15. Estland	18,9	29,0	14,9 % prot.&ort.*	12 974,4 AA-	-	4,5/14
16. Kroatien	22,8	15,1	87,1 % katoliker	10 706,7 BB	-	10,5/14
17. Lettland	19,5	21,0	19,6 % protestanter	10 132,4 A-	-	5,6/14
18. Litauen	23,1	24,8	78,1 % katoliker	10 493,3 A-	-	9,2/14
19. Luxemburg	25,8	23,9	87,0 % katoliker	87 559,7 AAA	Icke-autonom	6,7/14
20. Polen	22,3	17,1	91,1 % katoliker	9 670,7 A-	-	9,8/14
21. Slovakien	17,7	13,7	61,2 % katoliker	13 379,3 A	-	5,9/14
22. Storbritannien	20,4	30,6	62,8 % kat.&ang.*	37 187,1 AAA	Autonom	10,3/14
23. Tjeckien	18,3	14,1	24,8 % katoliker	14 792,9 AA-	-	9,2/14
Grupp C						
24. Cypern	14,3	30,8	78,0 % ortodoxa	21 839,0 B+	-	8,4/14
25. Irland	14,5	29,9	88,2 % katoliker	45 704,0 A	Autonom	9,2/14
26. Malta	11,8	12,9	94,0 % katoliker	17 812,2 BBB+	-	9,9/14
27. Rumänien	12,5	10,9	84,5 % ortodoxa	6 127,8 BBB-	-	6,3/14
28. Ungern	9,6	16,3	52,4 % katoliker	10 923,2 BB+	-	8,5/14

* Tyskland: 34,0 % katoliker respektive protestanter, Estland: 14,9 % protestanter och ortodoxa sammanlagt,

Storbritannien: 62,8 % katoliker och anglikaner sammanlagt

** Data för perioden 2004–2013 då data för år 2003 inte tillgängligt

Tabell 4. Dikotomisering av faktorer för kvalitativ jämförande analys

EU28	Politisk representation: andel kvinnor över 30 %	Kultur: andel högutbildade kvinnor över det tredje kvartalet	Religion: Katolskt/ Icke-katolskt	Ekonomi: BNP per capita över EU-genomsnittet 2003–2013 och S&P minimum A-rankning	Kvinno-rörelser: Autonoma/ Icke-autonoma	Familjevåldspolicy: poäng över medianen enligt policymodellen
Grupp A						
1. Finland	1	1	1	1	0	0
2. Sverige	1	0	1	1	0	1
3. Danmark	1	1	1	1	1	1
4. Belgien	1	1	0	1	1	1
5. Nederländerna	1	0	1	1	1	1
6. Spanien	1	0	0	0	1	1
7. Tyskland	1	0	1	1	1	1
8. Österrike	1	0	0	1	0	1
Grupp B						
9. Frankrike	0	0	0	1	1	1
10. Grekland	0	0	1	0	0	1
11. Italien	0	0	0	0	0	1
12. Portugal	0	0	0	0	0	0
13. Slovenien	0	0	1	0	-	0
14. Bulgarien	0	0	1	0	-	0
15. Estland	0	1	1	0	-	0
16. Kroatien	0	0	0	0	-	1
17. Lettland	0	0	1	0	-	0
18. Litauen	0	0	0	0	-	0
19. Luxemburg	0	0	0	1	0	0
20. Polen	0	0	0	0	-	1
21. Slovakien	0	0	1	0	-	0
22. Storbritannien	0	1	1	1	1	1
23. Tjeckien	0	0	1	0	-	0
Grupp C						
24. Cypern	0	1	1	0	-	0
25. Irland	0	1	0	1	1	0
26. Malta	0	0	0	0	-	1
27. Rumänien	0	0	1	0	-	0
28. Ungern	0	0	1	0	-	0

3.4 Sammanfattning och mot en analys av empiriskt data

Att jämföra för att pröva teorier och utveckla kunskap, dvs. komparativa analysmetoder, är en av samhällsvetenskapernas mest använda forskningsmetod som därtill har haft stor betydelse för den samhällsvetenskapliga forskningen (Denk 2012, 10). Även denna

studie är en jämförande studie där syftet för det första är att undersöka staters konkreta ansvarstagande för familje- och kvinnovåldsproblematiken, detta för att därefter kunna jämföra för att pröva den i referensramen omnämnda teorin om närvarons politik. *Har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevåldspolicy?*

De fall (länder) som utgör denna avhandlings undersökningsobjekt har valts utifrån ett gemensamt ramverk, men där variation på den oberoende variabeln (andelen kvinnliga parlamentariker) fortfarande förekommer. Länderna, som består av de 28 EU-medlemsländerna, har därefter grupperats utifrån ett för denna studie framtaget grupperingssystem, som baseras på den i referensramen omnämnda teorin om den kritiska massan och Moss Kanter's klassifikation. Liksom i andra liknande studier, t.ex. Weldon (2002), används en för denna avhandling framställd måttstock, den så kallade policymodellen, för att undersöka staternas konkreta ansvarstagande utifrån material med utgångspunkt i internationella rapporter från WAVE och EU.

Eftersom man i forskningen, t.ex. Weldon (2002), även har lyft fram andra oberoende variabler än den kvinnliga politiska representationen som viktiga för ett bättre policyutvecklande, har det för denna avhandling även beslutats att testa några av de andra oberoende variablerna i förhållande till ländernas familjevåldspolicy. För detta har valts en kvalitativ jämförande analys (QCA), liksom i andra liknande studier t.ex. Krook (2010), där tre av de andra mest framträdande oberoende variablerna *religion*, *ekonomi* och *kultur* testas tillsammans med den kvinnliga politiska representationen. Detta för att förhoppningsvis ge en klarare bild av vad som kan anses påverka utvecklandet av en bättre familjevåldspolicy, och som således skulle kunna förklara det varierande statliga ansvarstagande som antas förekomma. I de kapitel som följer presenteras resultaten av den empiriska undersökningen, analys och tolkningar av dessa samt konklusioner följt av en avslutande diskussion.

4. Den empiriska studiens resultat

I kapitlet som följer kommer resultaten av den empiriska studien att presenteras för att besvara frågeställningen: *Har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en*

bättre utvecklad familjevåldspolicy? Enligt teorin om närvarons politik och den kritiska massan (Phillips 1995a; Whitehead 2004) borde alltså länder med minst 30 % kvinnliga parlamentariker ha ett bättre statligt ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld. För att dessa teorier ska ha empiriskt understöd borde alltså de EU-länder med en genomsnittlig kvinnoandel i de nationella parlamenten över 30 % (2004–2014) erhålla högre policypoäng än de andra länderna. Om så inte är fallet, kan då någon av de andra faktorerna, *ekonomi*, *kultur* eller *religion*, enskilt eller tillsammans, förklara ett bättre ansvarstagande?

4.1 Det statliga ansvarstagandet

Den första delen av undersökningen bestod alltså av att undersöka EU-ländernas konkreta ansvarstagande för motverkandet av familje- och kvinnovåld utifrån den i referensramen sammanställda policymodellen. De förebyggande, straffrättsliga och skyddande eller stödjande åtgärderna som lyfts fram i forskningen (t.ex. Tuerkheimer 2004; Harne & Radford 2008) undersöktes var för sig och resultaten presenteras nedan i Tabell 5, Tabell 6 och Tabell 7. I Tabell 8 följer en sammanställning av samtliga åtgärder och i Tabell 9 den slutgiltiga resultatrangordningen. Den empiriska studiens resultat var följande:

Tabell 5. Förebyggande åtgärder

Förebyggande åtgärder	Erhåller barn och unga, nationellt och regelbundet, utbildning om familjevåld?	Får de viktigaste yrkesgrupperna grundläggande och regelbunden utbildning om familjevåld?	Informerar man allmänheten nationellt och regelbundet om familjevåld?	Existerar förövarprogram?	Organiserar och stöder staten fortsatt forskning och insamlandet av data?	Poäng	Medeltal
Grupp A	8/8p	5,5/8p	7/8p	8/8p	4/8p	32,5/40p	4,1/5p
Finland	1/1	0,2/1	0/1	1/1	1/1	3,2/5	
Sverige	1/1	0,4/1	1/1	1/1	1/1	4,4/5	
Danmark	1/1	0,5/1	1/1	1/1	1/1	4,5/5	
Belgien	1/1	0,9/1	1/1	1/1	0/1	3,9/5	
Nederländerna	1/1	0,9/1	1/1	1/1	0/1	3,9/5	
Spanien	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	5/5	
Tyskland	1/1	0,9/1	1/1	1/1	0/1	3,9/5	
Österrike	1/1	0,7/1	1/1	1/1	0/1	3,7/5	
Grupp B	7/15p	10,1/15	12/15p	15/15p	3/15p	47,1/75p	3,1/5p
Frankrike	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	5/5	
Grekland	0/1	1/1	1/1	1/1	0/1	3/5	
Italien	0/1	1/1	1/1	1/1	0/1	3/5	
Portugal	0/1	1/1	1/1	1/1	0/1	3/5	
Slovenien	0/1	0,9/1	1/1	1/1	0/1	2,9/5	
Bulgarien	1/1	1/1	1/1	1/1	0/1	4/5	
Estland	0/1	0/1	1/1	1/1	0/1	2/5	
Kroatien	1/1	1/1	1/1	1/1	1/1	5/5	
Lettland	1/1	0,1/1	0/1	1/1	0/1	2,1/5	
Litauen	1/1	0,7/1	0/1	1/1	0/1	2,7/5	
Luxemburg	0/1	0,2/1	1/1	1/1	0/1	2,2/5	
Polen	1/1	0,3/1	1/1	1/1	0/1	3,3/5	
Slovakien	0/1	0,4/1	0/1	1/1	0/1	1,4/5	
Storbritannien	0/1	0,8/1	1/1	1/1	1/1	3,8/5	
Tjeckien	1/1	0,7/1	1/1	1/1	0/1	3,7/5	
Grupp C	4/5p	3,8/5p	4/5p	4/5p	0/5p	15,8/25p	3,2/5p
Cypern	1/1	0,9/1	1/1	1/1	0/1	3,9/5	
Irland	1/1	0,7/1	1/1	1/1	0/1	3,7/5	
Malta	1/1	0,4/1	1/1	1/1	0/1	3,4/5	
Rumänien	0/1	0,8/1	0/1	1/1	0/1	1,8/5p	
Ungern	1/1	1/1	1/1	0/1	0/1	3/5	
Totalt	19/28p	19,4/28p	23/28p	27/28p	7/28p	95,4/140p	3,4/5p

Överlag kan man, liksom tidigare antagits, konstatera att EU-ländernas ansvarstagande för de förebyggande åtgärderna (Tabell 5) varierar. Endast tre länder erhöll det maximala antalet poäng i denna kategori: Spanien, Frankrike och Kroatien. Två länder,

Slovakien och Rumänien, placerade sig i botten med endast 1,4 respektive 1,8 poäng av 5 möjliga. De områden var det statliga ansvarstagandet överlag var bäst var frågan om huruvida man understöder så kallade medvetenhetshöjande kampanjer för allmänheten där man på nationell nivå och regelbunden basis informerar allmänheten om familjevåld (23 av 28 länder) samt huruvida det existerar så kallade förövarprogram (27 av 28 länder). Det område var det statliga ansvarstagandet överlag var sämst, var frågan om huruvida staten stöder och organiserar fortsatt forskning och insamlandet av data, där endast 7 av 28 länder erhöll poäng utifrån Europarådets rapport (2014b). Sett till resultaten gruppvis kan man konstatera att grupp A, *the critical mass group*, överlag erhöll högre poäng än de andra grupperna (4,1 av 5 poäng som medeltal). Grupp C, *the skewed group*, placerade sig därefter med medeltalet 3,4 av 5 poäng följt av grupp B, *the middle group*, med medeltalet 3,1 av 5 poäng. I grupp A var det Finland som erhöll lägst poäng, 3,2 av 5 poäng, i grupp B Slovakien med 1,4 av 5 poäng och i grupp C Rumänien med 1,8 av 5 poäng. EU-länderna erhöll som grupp totalt ett medeltal om 3,4 av 5 poäng.

Vad gäller de straffrättsliga åtgärderna (Tabell 6) kan man konstatera att det överlag förekommer ett jämnare ansvarstagande för denna kategori än gällande de förebyggande åtgärderna. Inget land kunde här erhålla det maximala antalet poäng (6 poäng) eftersom inget land har kriminaliserat familjevåld som ett särskilt brott. Med beaktande av vissa omständigheter som förvärrande omständigheter vid brottsbedömning kunde dock länderna erhålla totalt 5,5 poäng för denna kategori, vilket sammanlagt 12 av 28 länder gjorde. Samtliga EU-länder erhöll totalt sett minst 3,5 poäng av 6 poäng, förutom Estland som endast erhöll 2,5 poäng av 6 poäng. Samtliga EU-länder hade kriminaliserat fysiskt våld mellan makar, partners, sambon och familjemedlemmar, och samtliga förutom Estland hade kriminaliserat sexuellt våld mellan närstående. Vad gäller psykiskt våld mellan närstående, hade samtliga länder förutom Estland, Lettland, Luxemburg och Storbritannien kriminaliserat detta. Gruppvis kan man konstatera samma mönster som gällande de förebyggande åtgärderna, grupp A erhöll överlag mest poäng med medeltalet 5,1 av 6 poäng, följt av grupp C med medeltalet 4,9 av 6 poäng och sist grupp B med medeltalet 4,6 av 6 poäng.

Tabell 6. Straffrättsliga åtgärder

Straffrättsliga åtgärder	Är fysiskt våld bland närstående straffbart enligt lagen?	Är sexuellt våld bland närstående straffbart enligt lagen?	Är psykiskt våld bland närstående straffbart enligt lagen?	Är familjevåld kriminaliserat som ett särskilt brott bestående av pågående mönster och handlingar?	Står familjevåldsbrott under allmänt åtal?	Existerar en särskild nationell enhet med ansvar för familjevåld?	Poäng	Medeltal
Grupp A	8/8p	8/8p	8/8p	2/8p	8/8p	7/8p	41/48p	5,1/6p
Finland	1/1	1/1	1/1	0/1	1/1	1/1	5/6	
Sverige	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Danmark	1/1	1/1	1/1	0/1	1/1	1/1	5/6	
Belgien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Nederländerna	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Spanien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Tyskland	1/1	1/1	1/1	0/1	1/1	1/1	5/6	
Österrike	1/1	1/1	1/1	0/1	1/1	0/1	5/6	
Grupp B	15/15p	14/15p	11/15p	6,5/15p	11/15p	11/15p	68,5/90p	4,6/6p
Frankrike	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Grekland	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Italien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Portugal	1/1	1/1	1/1	0/1	1/1	1/1	5/6	
Slovenien	1/1	1/1	1/1	0/1	0/1	1/1	4/6	
Bulgarien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	0/1	0/1	3,5/6	
Estland	1/1	0/1	0/1	0,5/1	1/1	0/1	2,5/6	
Kroatien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	0/1	1/1	4,5/6	
Lettland	1/1	1/1	0/1	0,5/1	0/1	1/1	3,5/6	
Litauen	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Luxemburg	1/1	1/1	0/1	0,5/1	1/1	0/1	3,5/6	
Polen	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Slovakien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	0/1	4,5/6	
Storbritannien	1/1	1/1	0/1	0,5/1	1/1	1/1	4,5/6	
Tjeckien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Grupp C	5/5p	5/5p	5/5p	2,5/5p	3/5p	4/5p	24,5/30p	4,9/6p
Cypern	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	0/1	4,5/6	
Irland	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Malta	1/1	1/1	1/1	0,5/1	1/1	1/1	5,5/6	
Rumänien	1/1	1/1	1/1	0,5/1	0/1	1/1	4,5/6	
Ungern	1/1	1/1	1/1	0,5/1	0/1	1/1	4,5/6	
Totalt	28/28p	27/28p	24/28p	11/28p	22/28p	22/28p	134/168p	4,8/6p

Tabell 7. Skyddande och stödjande åtgärder

Skyddande och stödjande åtgärder	Existerar statligt finansierade skyddshem enligt Europarådets rekommendationer?	Existerar statligt finansierade nationella krislinjer för familjevåldsoffer enligt Europarådets rekommendationer?	Existerar andra typer av statligt finansierade servicetjänster?	Poäng	Medeltal
Grupp A	0/8p	4/8p	5/8p	9/24p	1,1/3p
Finland	0/1	0/1	0/1	0/3	
Sverige	0/1	1/1	1/1	2/3	
Danmark	0/1	0/1	1/1	1/3	
Belgien	0/1	0/1	0/1	0/3	
Nederländerna	0/1	0/1	1/1	1/3	
Spanien	0/1	1/1	1/1	2/3	
Tyskland	0/1	1/1	0/1	1/3	
Österrike	0/1	1/1	1/1	2/3	
Grupp B	2/15p	3/15p	7/15p	12/45p	0,8/3p
Frankrike	0/1	0/1	0/1	0/3	
Grekland	0/1	1/1	0/1	1/3	
Italien	0/1	1/1	0/1	1/3	
Portugal	0/1	0/1	1/1	1/3	
Slovenien	1/1	0/1	1/1	2/3	
Bulgarien	0/1	0/1	1/1	1/3	
Estland	0/1	0/1	0/1	0/3	
Kroatien	0/1	0/1	1/1	1/3	
Lettland	0/1	0/1	0/1	0/3	
Litauen	0/1	0/1	1/1	1/3	
Luxemburg	1/1	0/1	0/1	1/3	
Polen	0/1	0/1	1/1	1/3	
Slovakien	0/1	0/1	0/1	0/3	
Storbritannien	0/1	1/1	1/1	2/3	
Tjeckien	0/1	0/1	0/1	0/3	
Grupp C	0/5p	0/5p	2/5p	2/15p	0,4/3p
Cypern	0/1	0/1	0/1	0/3	
Irland	0/1	0/1	0/1	0/3	
Malta	0/1	0/1	1/1	1/3	
Rumänien	0/1	0/1	0/1	0/3	
Ungern	0/1	0/1	1/1	1/3	
Totalt	2/28p	7/28p	14/28p	23/84p	0,8/3p

Vad gäller den tredje och sista kategorin, de skyddande och stödjande åtgärderna (Tabell 7), var detta den kategori där det statliga ansvarstagandet överlag var sämst. Detta var dock även den kategorin med de hårdaste kriterierna för poäng eftersom såväl Europarådets rekommendationer liksom kriteriet med statlig finansiering skulle

uppfyllas. Om dessa omständigheter inte skulle ha iakttagits, skulle resultatet alltså sannolikt ha varit ett annat. De två till ytan minsta länderna, Luxemburg och Slovenien, var de enda länderna som uppfyllde kriterierna för existensen av ett tillräckligt antal skyddshem. Endast 7 av de 28 EU-länderna uppfyllde villkoren för existensen av en nationell krislinje enligt Europarådet rekommendationer och hälften av länderna uppfyllde villkoren för övriga typer av servicetjänster för våldsoffer. Tio länder erhöll totalt 0 poäng, bl.a. Finland, Belgien, Frankrike, Tjeckien och Irland. Inget land erhöll 3 poäng av 3 möjliga, och totalt fem länder erhöll 2 av 3 poäng: Sverige, Spanien, Österrike, Slovenien och Storbritannien. Gruppvis var det återigen grupp A som överlag erhöll mest poäng med medeltalet 1,1 av 3 poäng. För denna kategori placerade dock grupperna därefter sig såsom det enligt teorin kunde förväntas, dvs. grupp B med medeltalet 0,8 av 3 poäng följt av grupp C med medeltalet 0,4 av 3 poäng. EU-länderna erhöll sammanlagt ett medeltal för denna kategori om 0,8 av 3 poäng.

Det slutgiltiga resultatet för samtliga åtgärder (Tabell 8) visade således att det statliga ansvarstagandet för familje- och kvinnovåldspolicy varierar bland EU-länderna. Inget land erhöll det maximala antalet poäng (14), inte heller 13 poäng. Spanien placerade sig som etta med 12,5 poäng tätt följt av Sverige med 11,9 poäng. 23 av 28 länder erhöll över 8 poäng, och Luxemburg, Rumänien, Slovakien, Lettland och Estland placerade sig i botten med under 7 poäng. Estland placerade sig på en sista plats med endast 4,5 av 14 poäng. Gruppvis kan det konstateras att Finland var det land i grupp A som erhöll minst poäng (8,2 av 14 poäng), i grupp B Estland (4,5 av 14 poäng) och i grupp C Rumänien (6,3 av 14 poäng). Överlag var det grupp A som erhöll mest poäng med ett medeltal om 10,4 av 14 poäng, följt av såväl grupp B och grupp C med ett medeltal om 8,5 av 14 poäng vardera. Skillnaden mellan grupp A och grupp B och C tillsammans är statistiskt signifikant ($p < 0,05$. t-test). EU-länderna erhöll överlag 9,4 av 14 poäng i medeltal. Punkten i vilken den övre halvan separeras från den nedre halva, medianen, var dock 9,3. I Tabell 9 ses den slutgiltiga resultatrangordningen.

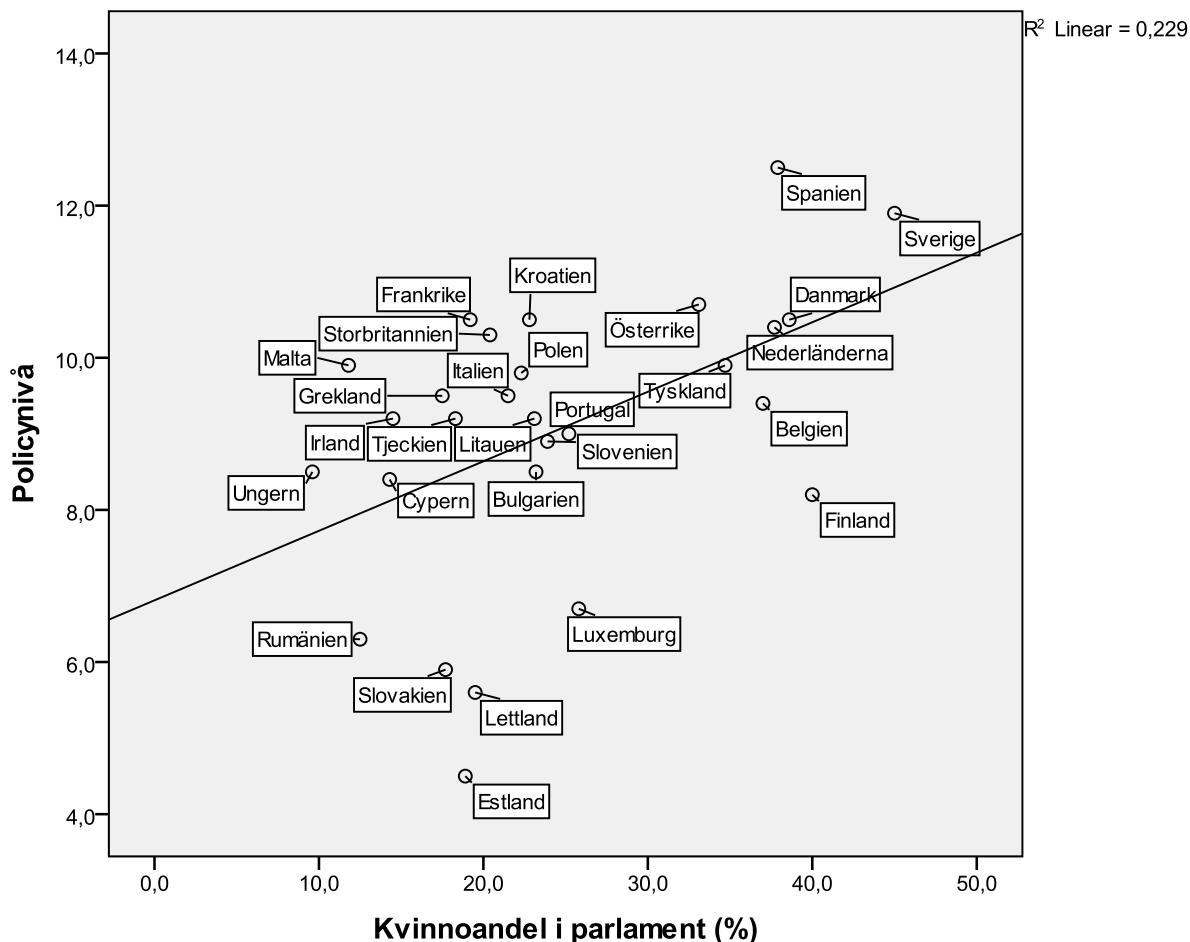
Tabell 8. Samtliga åtgärder

Samtliga åtgärder	Förebyggande åtgärder	Straffrättsliga åtgärder	Skyddande eller stödjande åtgärder	Poäng	Medeltal
Grupp A	32,5/40p	41/48p	9/24p	83,5/112p	10,4/14p
Finland	3,2/5	5/6	0/3	8,2/14	
Sverige	4,4/5	5,5/6	2/3	11,9/14	
Danmark	4,5/5	5/6	1/3	10,5/14	
Belgien	3,9/5	5,5/6	0/3	9,4/14	
Nederländerna	3,9/5	5,5/6	1/3	10,4/14	
Spanien	5/5	5,5/6	2/3	12,5/14	
Tyskland	3,9/5	5/6	1/3	9,9/14	
Österrike	3,7/5	5/6	2/3	10,7/14	
Grupp B	47,1/75p	68,5/90p	12/45p	127,6/210p	8,5/14p
Frankrike	5/5	5,5/6	0/3	10,5/14	
Grekland	3/5	5,5/6	1/3	9,5/14	
Italien	3/5	5,5/6	1/3	9,5/14	
Portugal	3/5	5/6	1/3	9/14	
Slovenien	2,9/5	4/6	2/3	8,9/14	
Bulgarien	4/5	3,5/6	1/3	8,5/14	
Estland	2/5	2,5/6	0/3	4,5/14	
Kroatien	5/5	4,5/6	1/3	10,5/14	
Lettland	2,1/5	3,5/6	0/3	5,6/14	
Litauen	2,7/5	5,5/6	1/3	9,2/14	
Luxemburg	2,2/5	3,5/6	1/3	6,7/14	
Polen	3,3/5	5,5/6	1/3	9,8/14	
Slovakien	1,4/5	4,5/6	0/3	5,9/14	
Storbritannien	3,8/5	4,5/6	2/3	10,3/14	
Tjeckien	3,7/5	5,5/6	0/3	9,2/14	
Grupp C	15,8/25p	24,5/30p	2/15p	42,3/70p	8,5/14p
Cypern	3,9/5	4,5/6	0/3	8,4/14	
Irland	3,7/5	5,5/6	0/3	9,2/14	
Malta	3,4/5	5,5/6	1/3	9,9/14	
Rumänien	1,8/5p	4,5/6	0/3	6,3/14	
Ungern	3/5	4,5/6	1/3	8,5/14	
Totalt	95,4/140p	134/168p	23/84p	263,8/392p	9,4/14p

Tabell 9. Resultatrankordning

Resultatrankordning	Poäng	Kvinnoandel 2004–2014 medeltal, %	Grupp
1. Spanien	12,5/14p	37,9	Grupp A
2. Sverige	11,9/14p	45,0	Grupp A
3. Österrike	10,7/14p	33,1	Grupp A
4. Danmark	10,5/14p	38,6	Grupp A
5. Frankrike	10,5/14p	19,2	Grupp B
6. Kroatien	10,5/14p	22,8	Grupp B
7. Nederländerna	10,4/14p	37,7	Grupp A
8. Storbritannien	10,3/14p	20,4	Grupp B
9. Tyskland	9,9/14p	34,7	Grupp A
10. Malta	9,9/14p	11,8	Grupp C
11. Polen	9,8/14p	22,3	Grupp B
12. Grekland	9,5/14p	17,5	Grupp B
13. Italien	9,5/14p	21,5	Grupp B
14. Belgien	9,4/14p	37,0	Grupp A
15. Litauen	9,2/14p	23,1	Grupp B
16. Tjeckien	9,2/14p	18,3	Grupp B
17. Irland	9,2/14p	14,5	Grupp C
18. Portugal	9/14p	25,2	Grupp B
19. Slovenien	8,9/14p	23,9	Grupp B
20. Bulgarien	8,5/14p	23,2	Grupp B
21. Ungern	8,5/14p	9,6	Grupp C
22. Cypern	8,4/14p	14,3	Grupp C
23. Finland	8,2/14p	40,0	Grupp A
24. Luxemburg	6,7/14p	25,8	Grupp B
25. Rumänien	6,3/14p	12,5	Grupp C
26. Slovakien	5,9/14p	17,7	Grupp B
27. Lettland	5,6/14p	19,5	Grupp B
28. Estland	4,5/14p	18,9	Grupp B

Om det slutgiltiga resultatet kan man säga att länderna inom grupp A överlag placerade sig i den övre halvan med ett undantag: Finland. Länderna i grupp B och C placerade dock sig mera blandat. Länder i grupp C återfanns överlag i den nedre halvan med undantaget Malta, medan det i såväl toppen som i absoluta botten hittas länder från grupp B. Vad kan man då säga om sambandet mellan en högre kvinnoandel i det nationella parlamentet och ansvarstagandet för en bättre utvecklad familje- och kvinnovårdspolicy? Figur 4 illustrerar sambandet.

Figur 4. Spridningsdiagram över sambandet mellan andelen kvinnliga parlamentariker och utvecklingsnivån för familjevåldspolicy

På basis av Figur 4, kan man konstatera att en positiv korrelation förekommer mellan en högre andel kvinnliga parlamentariker och en bättre utvecklad familjevåldspolicy, högre värden på den ena variabeln ger alltså högre värden även på den andra variabeln. Det statistiska sambandet är dock relativt svagt eftersom korrelationsvärdet 0,479 (Pearsons korrelationskoefficient; $p < .01$) är närmare 0 än 1. Av R^2 -värdet (0,229) kan vi även utläsa att en relativt liten del av variationen i den beroende variabeln (familjevåldspolicy) kan förklaras av den oberoende variabeln (den kvinnliga politiska representationen), eftersom värdet är närmare 0 än 1. Det varierande ansvarstagandet måste således även bero på något annat än andelen kvinnliga parlamentariker. Detta är föremålet för nästa kapitel.

4.2 Faktorer som bidrar till en bättre utvecklad familjevårdspolicy – QCA

Den andra delen av undersökningen bestod alltså av att genom en kvalitativ jämförande analys (QCA) testa de i teorin identifierade oberoende variablerna tillsammans i jämförelse med det önskade utfallet, dvs. en bättre utvecklad familjevårdspolicy. Eftersom endast en del av det statligt varierande ansvarstagandet kan förklaras med närvaron av en högre andel kvinnliga parlamentariker, låg intresset alltså i att undersöka om någon av de andra oberoende variablerna därtill, ensamma eller i kombination med den kvinnliga politiska närvaron, ytterligare kan förklara det varierande ansvarstagandet. Resultaten av QCA presenteras nedan genom sanningstabellen (Tabell 10) och tillvägagångssättet (boolesk algebra) rapporteras steg för steg.

Tabell 10. Sanningstabell för kvalitativ jämförande analys

Oberoende variabler				Beroende variabeln	
A: Kvinnoandel	B: Kultur	C: Religion	D: Ekonomi	Y: Familjevårdspolicy	Fall (land)
1	1	1	1	0–1	1, 3
1	0	1	1	1	2, 5, 7
1	1	0	1	1	4
1	0	0	0	1	6
1	0	0	1	1	8
0	0	0	1	0–1	9, 19
0	0	1	0	0–1	10, 13, 14, 17 21, 23, 27, 28
0	0	0	0	0–1	11, 12, 16, 18, 20, 26
0	1	1	0	0	15, 24
0	1	1	1	1	22
0	1	0	1	0	25

Intresset ligger alltså i att undersöka vilka omständigheter som leder till utfallet Y (1), dvs. en bättre utvecklad familjevårdspolicy. Kombinationer av omständigheter som leder till utfallet y (0), dvs. en mindre välutvecklad familjevårdspolicy stryks därför, liksom motsägelser där samma kombination leder till två olika utfall, y (0) och Y (1). De tre fall där utfallet är y (0) styrks alltså, liksom de motsägelser där utfallet är såväl y (0) som Y (1), totalt 18 fall. Den kvalitativa jämförande analysen kan således endast

tillämpas på resterande sju fall: Sverige, Nederländerna, Tyskland, Belgien, Spanien, Österrike och Storbritannien. Resultatet av analysen var följande:

$$Y = 1 \text{ när } AbCD + ABcd + Abcd + AbcD + aBCD$$

QCA fortsätter därefter med omformandet av uttrycken från fyra variabler till tre för de uttryck där endast en olikhet skiljer dem åt:

AbCD kan kombineras med AbcD och ger AbD

ABcD kan kombineras med AbcD och ger AcD

Abcd kan kombineras med AbcD och ger Abc

aBCD kan inte kombineras med några av de andra uttrycken eftersom fler än en olikhet skiljer dem åt. Denna kombination lämnar således att stå som sådan.

QCA fortsätter med följande uttryck: $Abd + AcD + Abc$ där:

Abd kan kombineras med AcD och ger AD

Abd också kan kombineras med Abc och ger Ab

AcD kan kombineras med Abc och ger Ac

Detta ger $AD + Ab + Ac$ där,

AD kan kombineras med Ab och ger A

AD också kan kombineras med Ac och ger A

Ab kan kombineras med Ac och ger A.

Slutsatsen av analysen är således följande: $Y = 1$ när $A + aBCD$.

En bättre utvecklad familjevårdspolicy fås således genom endera 1) en hög andel kvinnliga parlamentariker (över 30 %) eller 2) om kvinnoandelen är låg (under 30 %), genom kombinationen av en hög andel högutbildade kvinnor, att landet räknas som icke-katolskt och har en stark ekonomi. En högre andel kvinnliga parlamentariker (över 30 %) är således en *tillräcklig* förutsättning för en bättre utvecklad familjevårdspolicy. En bättre utvecklad familjevårdspolicy kan dock även uppstå om kvinnoandelen är låg, då i kombinationen av högutbildade kvinnor, icke-katolicism och en stark ekonomi, varför en hög andel kvinnliga parlamentariker inte är en *nödvändig* förutsättning för en bättre utvecklad familjevårdspolicy.

Förutom dessa faktorer, har även ytterligare en faktor lyfts fram i forskningen som särskilt gynnsam för utvecklandet av en bättre familje- och kvinnovåldspolicy: förekomsten av starka autonoma kvinnorörelser (Weldon 2002). Material fanns, liksom tidigare omnämnts, endast tillgängligt för 15 av de 28 EU-länderna, varför denna faktor inte under samma förutsättningar kunde testas tillsammans med de andra faktorerna för samtliga länder. Av intresse testades dock även denna faktor på de länder för vilka information existerade. Analysen gav ett aningen annorlunda resultat med fler lösningar i jämförelse med ovan presenterade QCA. Eftersom samtliga länder för denna studie dock inte ingår i denna analys, har resultaten inte tagits med i denna undersökning utan redovisas i Appendix 1.

4.3 Tolkning av undersökningens resultat

4.3.1 Det statliga ansvarstagandet i EU28

Syftet med denna avhandling var att undersöka det statliga ansvarstagandet bland EU-länderna för motverkandet och bekämpningen av familje- och kvinnovåld. Det har påpekats att familje- och kvinnovåldet är ett understuderat område (Weldon 2002), liksom det också har påpekats att det förekommer variation ifråga om staters ansvarstagande för detta problem (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004). Även utgående från de kriterier som har ställts upp i denna studie kan man konstatera att sådan variation förekommer även inom det gemensamma ramverket EU.

Samtliga EU-länder erhöll policypoäng i undersökningen men inget land nådde varken det maximala antalet poäng (14), eller 13 poäng. Estland placerade sig på en sista plats med 4,5 av 14 poäng, och Spanien placerade sig som etta med 12,5 av 14 poäng. Överlag kan man konstatera att grupp A, *the critical mass group*, hade ett högre poängmedeltal än de andra grupperna för samtliga kategorier. Grupp B, *the middle group*, och grupp C, *the skewed group*, hade liknande resultat, där grupp C hade ett något högre medeltal än grupp B förutom kategorin ”skyddande och stödjande åtgärder”. Sett till var grupp för sig var det Finland som placerade sig sämst bland länderna i grupp A, Estland i grupp B och Rumänien i grupp C. Bäst av länderna i grupp A var Spanien, i grupp B Frankrike som placerar sig totalt sett som femma med

samma poäng som Kroatien samt Malta i grupp C som placerar sig med samma poäng som Tyskland i grupp A på en tionde plats.

Sett till de olika åtgärderna var för sig, var det de straffrättsliga åtgärderna som EU-länderna överlag tog bäst ansvar för, följt av de förebyggande åtgärderna och slutligen de skyddande och stödjande åtgärderna. Denna rangordning av åtgärderna kan dock även bero på de kriterier för poäng som användes i studien. Av 14 undersökta områden, var det endast ett område som samtliga länder erhöll poäng för: huruvida fysiskt våld mellan närstående var kriminaliserat (straffrättslig åtgärd). För två områden erhöll 27 av 28 länder poäng: huruvida sexuellt våld mellan närstående var kriminaliserat (straffrättslig åtgärd) och huruvida det existerade så kallade förövarprogram (förebyggande åtgärd). Gällande kategorin ”skyddande och stödjande åtgärder” var det för existensen av andra typer av servicetjänster för våldsoffer som flest länder erhöll poäng (14 av 28 länder). Anmärkningsvärt är dock att det var för denna fråga som länderna lättast erhöll poäng av de skyddande och stödjande åtgärderna.

Vad gäller de förebyggande åtgärderna var det för frågan om huruvida staten stöder insamlandet av data och fortsatt forskning som minst antal länder erhöll poäng (7 av 28 länder) och gällande de straffrättsliga åtgärderna var det för frågan om huruvida familjevåldsbrott har kriminaliserats som ett särskilt brott (det som senare kom att bli huruvida tre särskilda omständigheter iakttas vid brottsbedömning) som minst antal länder erhöll poäng, 11 av 28 länder. Beträffande de skyddande och stödjande åtgärderna var det för frågan om existensen av skyddshem enligt Europarådets rekommendationer som minst antal länder erhöll poäng, endast två stycken. Detta var dock som tidigare nämnts det område för vilket det var svårast att erhålla poäng, och även det för staten mest kostsamma området.

Vad kan man då säga om sambandet mellan graden av ansvarstagande och andelen kvinnliga parlamentariker? I resultatrangordningen (Tabell 9) kan man se att länderna i grupp A, *the critical mass group*, överlag placerade sig i den övre halvan av tabellen, förutom undantaget Finland. Länderna i grupp C, *the skewed group*, placerade sig även överlag i den nedre halvan av tabellen, förutom undantaget Malta. Vad gäller länderna i grupp B däremot, *the middle group*, placerade de sig både i den absoluta botten (de tre sämsta länderna tillhör grupp B) som i den absoluta toppen (femte bästa landet är

Frankrike och Kroatien som båda tillhör grupp B). Sett till poängmedeltalen för grupperna, ser man även samma mönster: grupp A har överlag haft ett högre medeltal än de övriga grupperna ($p < 0,05$; t-test). Statistiskt kan man även konstatera att de länder med en andel kvinnliga parlamentariker över 30 % (den kritiska massan) överlag hade ett högre poängmedeltal än de andra ($p < 0,05$; t-test). Vidare fanns en signifikant positiv korrelation mellan kvinnoandel och policypoäng; desto högre andel kvinnor, desto högre policypoäng. Av R^2 -värdet kan man dock konstatera att en relativt liten del av den variation som förekommer kan förklaras med den kvinnliga politiska närvaron; den kvinnliga politiska representationen kan förklara en del av det statliga varierande ansvarstagandet, men den kan långt ifrån förklara allt.

Även den kvalitativa jämförande analysen (QCA) påvisade en högre andel kvinnliga parlamentariker som särskilt viktig för utvecklandet av en ”bättre” familjevårdspolicy. På grund av det stora antalet motsägelserna kan dock den kvalitativa jämförande analysen inte tillämpas på EU-länderna som en grupp för sig. Den kan dock ge en förklaring till en del av de undersökta fallen. Analysen kunde hur som helst urskilja den kvinnliga politiska representationen som den enda *tillräckliga* faktorn av de fyra undersökta. En bättre utvecklad familjevårdspolicy kunde dock även uppstå utifrån en kombination av tre andra omständigheter i fall där kvinnoandelen var lägre än 30 %. Den kvinnliga politiska representationen kunde således inte konstateras som en *nödvändig* faktor, eftersom *kultur*, *ekonomi* och *religion* även kunde konstateras ha betydelse för policyutvecklandet – detta alltså då kvinnoandelen är låg (under 30 %).

Ett samband mellan en bättre utvecklad familjevårdspolicy och en högre andel kvinnliga parlamentariker kan således konstateras även utifrån de kriterier som har ställts upp i denna studie. En starkare kvinnlig politisk närvaro kan alltså sägas förklara en del av det varierande statliga ansvarstagandet bland EU-länderna, men denna variabel kan långt ifrån förklara allt. Studiens resultat påvisar alltså ett understöd för teorin om närvarons politik och den kritiska massan, men en bättre utvecklad familjevårdspolicy måste även bero på en annan eller andra faktorer än just den kvinnliga politiska närvaron. Detta kan även konstateras utifrån resultatet för de nordiska länderna Sverige, Finland och Danmark. Dessa länder, som är så lika varandra på alla de i denna studie beaktade oberoende variablerna, är ändå utifrån studiens resultat så olika; Sverige placerar sig i denna undersökning som tvåa, Danmark som fyra och Finland som sjätte sämsta land av

samtliga EU-länder. På basis av resultaten för dessa tre kan man således även konstatera att en bättre utvecklad familjevårdspolicy inte endast kan bero på en stark kvinnlig politisk närvaro – i många fall tycks den kvinnliga politiska närvaron påverka, men inte i alla, exempelvis vad gäller fallet Finland. I följande kapitel följer nu en närmare undersökning av just fallet Finland och Sverige.

4.3.2 Fallet Finland och Sverige

En av de mest intressanta iakttagelserna i denna avhandling är fallet Finland och Sverige, två så lika men utifrån denna studies resultat, även så olika länder. Grannländerna Finland och Sverige delar flera hundra år av gemensam historia, kultur och är därtill de enda länderna i världen var svenska är ett officiellt språk. Finland och Sverige är båda länder var den kvinnliga politiska representationen är, och länge har varit, stark; Finland och Sverige är de enda EU-länderna där den kvinnliga andelen parlamentariker i genomsnitt har varit minst 40 % under en längre tidsperiod (2004–2014). Båda länderna består därtill av en majoritet protestanter (över 80 % i respektive land) och andelen högutbildade kvinnor hör till det högsta inom EU. Vidare har såväl Finland som Sverige under en längre tid (2003–2013) haft ett genomsnittligt högt BNP per capita (49 146,6 respektive 48 695,8 US dollar) samtidigt som båda länderna innehar en hög kreditrankning enligt Standard & Poor (AA+ respektive AAA).

Beträffande de i denna studie beaktade oberoende variablerna är Finland och Sverige således nästintill varandras spegelbilder. Gällande den beroende variabeln, familjevårdspolicy och det statliga ansvarstagandet, är de dock nästan varandras motsatser. Sverige placerar sig i denna undersökning som tvåa med 11,9 av 14 poäng medan Finland placerar sig i botten som sjätte sämsta land (plats 23) med 8,2 av 14 poäng. Enligt indelningen i ”bättre” respektive ”sämre” utvecklad familjevårdspolicy enligt värdet för medianen (9,3 poäng), tillhör alltså Finland inte ens den grupp av EU-länder som anses ha en bättre utvecklad familjevårdspolicy. Trots att man gällande de i denna studie undersökta faktorerna alltså är väldigt lika varandra, är ansvarstagandet för familje- och kvinnovåld ändå så klart olik. Vad kan detta bero på?

Finland var det andra landet i världen och det första landet i Europa att år 1906 införa allmän och lika rösträtt; samtidigt var man det första landet i världen att ge kvinnor rätt att ställa upp i val (Kvinnoförbundet 2014). I Sverige infördes den allmänna och lika rösträtten år 1921 (Sveriges riksdag 2015), men Sverige var det första landet i världen att år 1965 kriminalisera våldtäkt inom äktenskap (Amnesty International 2011). I Finland kriminaliserades våldtäkt inom äktenskap först nästan 30 år senare, år 1994 (Kvinnoförbundet 2014). År 1982 kom misshandelsbrott i Sverige att ställas under allmänt åtal vilket innebar att misshandel i hemmet numera skulle likställas med annan typ av misshandel (Lundberg 2001, 12). Fram till år 1995 var grov misshandel ett brott under allmänt åtal i Finland men i och med en lagändring år 1995 kom även misshandel – över 10 år senare än i Sverige – att höra under allmänt åtal (Björkgren 2009, 40–41). År 2011 ställdes även lindrig misshandel under allmänt åtal i Finland (Justitieministeriet 2010). År 1988 trädde lagen om besöksförbud i kraft i Sverige (Lundberg 2001, 13) och 11 år senare, år 1999, infördes samma lag i Finland (Björkgren 2009, 40–41).

Överlag kan man alltså konstatera att vad gäller familje- och kvinnovåldslagstiftningen har Sverige varit en föregångare i jämförelse med Finland. Den kanske största skillnaden mellan Sverige och Finland (men även eventuellt mellan Sverige och de andra EU-länderna¹³) är dock den så kallade kvinnofridslagstiftningen. År 1998 infördes brottsbestämmelsen ”grov kvinnofridskränkning” i den svenska Brottsbalken (NCK 2015¹⁴). Lagen ses som en av de viktigaste lagarna gällande skydd för kvinnor och är unik som sådan eftersom den fokuserar på det som ofta förknippas med kvinnomisshandel, nämligen det systematiska i övergreppen (Lundberg 2001, 13–14; NCK 2015).

”Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6 eller 12 kap eller enligt 24 § i lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse i lägst nio månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff. Lag (2013:367).” (Sveriges brottsbalk 1962:700, 4 kap. 4 a §)

¹³ Enligt de uppgifter som har hittats för denna avhandling har inget annat EU-land en sådan lagstiftning som motsvarar den svenska kvinnofridslagstiftningen.

¹⁴ NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid (Uppsala universitet)

Grov kvinnofridskränkning ansågs som ett nytt unikt brott eftersom fokus lades på upprepade kränkningar i form av vålds-, frids- eller sexualbrott¹⁵ som en man begår mot en kvinna i en nära relation. Att våldet är systematiskt och består av upprepade gärningar utgör själva kärnan i brottet. Som minimikrav krävs att minst två gärningar har begåtts men vad som innebär en upprepad kränkning bedöms ändå med hänsyn till gärningarnas karaktär och omständigheterna i det enskilda fallet. Som tumregel gäller dock att desto allvarligare kränkningarna är, desto färre gärningar krävs. (NCK 2015.) Brottet omfattar alltså olika typer av brottsrubriceringar, där gärningarnas kontinuitet är det gemensamma (Lundberg 2001, 13–14).

Brottsbestämmelsen om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning är det enda som, enligt uppgifter som har hittats, kan liknas vid det som i referensramen omnämns som en kriminalisering av familjevåld som ett brott för sig. Kvinnofridslagstiftningen är unik till sin natur eftersom den fokuserar på upprepade handlingar mot en närstående person. Brottsbestämmelsen gäller alltså inte bara kvinnor som utsätts för brott av en närstående såsom en make eller sambo, utan våld i samkönade relationer, gärningar som begås i relationer där parterna inte bor tillsammans eller våld mot närstående som barn, föräldrar eller syskon faller under brottsbestämmelsen grov fridskränkning (NCK 2015).

Sverige kan på denna punkt anses som ett land var man har tagit steget i riktning gentemot familje- och kvinnovåldsbrott som särskilt unika brott. Trots detta, är det inte på de straffrättsliga punkterna, enligt de kriterier som har ställts upp i denna studie, som varken Finland eller Sverige, eller EU-länderna som grupp, skiljer sig ifrån varandra. De största skillnaderna förekommer här gällande ansvarstagandet för de förebyggande åtgärder och de skyddande eller stödjande åtgärderna. Trots att Sverige kan anses som en föregångare gällande familje- och kvinnovåldslagstiftningen, är det alltså inte detta som enligt denna studie skiljer Sverige från Finland, eller från de övriga EU-länderna.

Vad kan då dessa skillnader mellan Sverige och Finland bero på? Det är tyvärr omöjligt att på basis av denna studie definiera vad skillnaderna beror på, man kan endast konstatera att skillnader förekommer. Att två så lika länder, på basis av samma kriterier och med utgångspunkt i samma material, kan skilja sig så mycket ifrån varandra är hur som helst en intressant iakttagelse och definitivt ett område för vidare forskning.

¹⁵ Från och med en lagändring år 2013 omfattas lagen även av skadegörelsebrott och överträdelse av kontaktförbud (NCK 2015).

Kanske är det så, att ett ställningstagande om familje- och kvinnovåld som ett särskilt brott under unika omständigheter kan avspeglas i ansvarstagandet som helhet och t.ex. påverka i vilken utsträckning man tar sig an att bekämpa och motverka våldsproblematiken som helhet, kanske är det något annat som vidare forskning får påvisa.

Vad som kan konstateras är dock att Sverige, utifrån de kriterier som har ställts upp i denna studie, har ett bättre statligt ansvarstagande för familje- och kvinnovåldsbekämpning än Finland. Både Sverige och Finland har det mesta av det som i forskningen (t.ex. Whitehead 2004) framhålls som särskilt gynnsamma faktorer för en bättre utvecklad familjevårdspolicy: en stark ekonomi, en hög andel högutbildade kvinnor, majoriteten av befolkningen hör till vad som betraktas som en liberalare religion, en stark kvinnlig politisk representation, en historia av en stark politisk vänsterkultur samtidigt som man är två av världens mest jämställda länder. Trots detta, har Sverige ett bättre statligt ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld än Finland, men våldet är fortfarande enligt undersökningar (t.ex. FRA 2014) väldigt utbrett i båda länderna. Finland och Sverige toppar trots allt oftast familje- och kvinnovåldsundersökningar. Dessa iakttagelser är intressanta och definitivt ett område för fortsatt forskning.

5. Konklusioner

5.1 Familjevåld och familjevårdspolicy

Syftet med denna avhandling var att undersöka området familjevårdspolicy med fokus på det statliga ansvarstagandet för bekämpningen och motverkandet av familje- och kvinnovåld. Familjevåld är ett utbrett samhällsproblem som man på såväl nationell som internationell nivå har försökt bekämpa sedan 1980-talet. I tidigare forskning (t.ex. Weldon 2002) har det påpekats att staters ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld är ett understuderat område. Samtidigt har man i de studier som har undersökt detta område (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) påvisat att det statliga ansvarstagandet varierar länder emellan.

I den tidigare forskningen (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) har man påvisat olika faktorer som anses påverka variationen i ansvarstagandet, dvs. vissa särskilda

omständigheter eller förutsättningar som anses särskilt gynnsamma för ett bättre ansvarstagande. Olika forskare har betonat olika faktorer i olika hög grad, men en central faktor som väckte särskilt intresse för denna avhandling var den kvinnliga politiska representationen. Tanken om den kvinnliga politiska representationen som en särskilt gynnsam faktor för kvinnors sakfrågor, har sitt ursprung i den så kallade teorin om närvarons politik (t.ex. Phillips 1995a). Teorin baserar sig på tanken om att kvinnor och män på basis av deras erfarenheter representerar vissa särskilda intressen och behov. Kvinnor representerar således vissa intresseområden, och dessa områden blir otillräckligt uppmärksammade i en politik som domineras av män. Avhandlingens intresse och syfte blev således att undersöka området familjevårdspolicy med fokus på huruvida det förekommer ett varierande ansvarstagande länder emellan, och huruvida detta fenomen i så fall kan förklaras på något sätt – kan teorin om närvarons politik även tillämpas på området familjevårdspolicy?

Ett första syfte med denna avhandling, var att besvara frågeställningen: *vad kännetecknar en välutvecklad familjevårdspolicy och förekommer det variation mellan olika länders familjevårdspolicy?* Vad som kännetecknar en välutvecklad familjevårdspolicy besvarades i referensramen utgående från den tidigare forskningen på området (t.ex. Tuerkheimer 2004; Harne & Radford 2008). Ett mätinstrument, den så kallade policymodellen, utarbetades och omfattade de mest framträdande åtgärderna som forskningen har påvisat: de förebyggande, straffrättsliga och skyddande eller stödjande åtgärderna. Avhandlingens andra syfte var att utreda och besvara frågeställningen *vilka faktorer påverkar utvecklandet av en familjevårdspolicy?* Frågeställningen gav underlag till att undersöka vad som kan förklara ett varierande statligt ansvarstagande och besvarades även den utifrån den tidigare forskningen (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004) där slutligen fem faktorer valdes som grund för avhandlingens kvalitativa jämförande analys (QCA): ekonomi, kultur, religion, kvinnlig politisk representation och förekomsten av autonoma kvinnorörelser.

De 28 EU-medlemsländerna valdes slutligen som objekt för avhandlingens analys och grupperades på basis av den kvinnliga politiska representationen och teorin om den kritiska massan samt Moss Kanters minoritetsklassifikation. Med hjälp av den i referensramen sammanställda policymodellen undersöktes ländernas ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld för att slutligen besvara avhandlingens tredje

frågeställning: *har länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker en bättre utvecklad familjevåldspolicy?* På basis av undersökningens resultat och den kvalitativa jämförande analysen (QCA) kunde dels ett positivt samband mellan graden av familjevåldspolicy och andelen kvinnliga parlamentariker konstateras; desto högre andel kvinnor i det nationella parlamentet, desto högre policypoäng. Resultaten kunde dels även påvisa ett samband mellan en bättre utvecklad familjevåldspolicy och andelen kvinnliga parlamentariker över 30 % (den kritiska massan).

Närvarons politik, den kvinnliga politiska representationen, kunde dock inte förklara all variation, utan endast en del. Likaså visade den kvalitativa jämförande analysen (QCA) att den kvinnliga politiska representationen är en *tillräcklig* förutsättning, men inte en *nödvändig* förutsättning, för ett bättre statligt ansvarstagande. En bättre utvecklad familjevåldspolicy kunde även uppstå i länder med en svagare kvinnlig politisk närvaro, då i kombination av tre andra starka variabler: en stark ekonomi, ett icke-katolskt samhälle och en kultur som stöder kvinnors rättigheter genom en hög andel högutbildade kvinnor.

Avhandlingens resultat bekräftar således vad som även har påvisats i andra liknande studier (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004): dels att det statliga ansvarstagandet för bekämpandet av familje- och kvinnovåld varierar mellan olika länder och dels att den kvinnliga politiska representationen till viss del tycks ha betydelse för ett bättre statligt ansvarstagande, även om detta endast kan förklara en del av variationen. Resultaten lämnar således utrymme för ytterligare forskning på området för att förklara den variation som förekommer stater emellan.

5.2 Kritik mot den egna studien

Det är viktigt att poängtera att denna studies resultat gäller för denna studie endast och enligt de kriterier som har uppställts i denna studie. Familje- och kvinnovåld är komplicerade forskningsområden och med hänsyn till denna studies omfattning, har ämnet avgränsats och de gränsdragningar som har gjorts påverkar studiens resultat. Det finns således vissa begränsningar med studien som man i fortsatt forskning även måste iaktta.

Vad som kännetecknar en välutvecklad familjevåldspolicy är beroende av dels vilka kriterier som uppställts, och dels var man väljer att dra gränsen för en mer respektive mindre välutvecklad familjevåldspolicy. Många faktorer och omständigheter ingår i vad som kan kallas en effektiv familjevåldspolicy – men med tanke på detta arbetes omfattning är det dock omöjligt att lyfta fram allt vad som kan tänkas ingå; detta påverkar i sin tur även resultatet. Liksom tidigare omnämnts, påverkar den tredje kategorin, ”skyddande och stödjande åtgärder”, denna studies resultat mest av de i studien identifierade kategorierna – detta på grund av de kriterier som skulle uppfyllas för poäng (Europarådets rekommendationer och den statliga finansieringen). Att just dessa omständigheter iaktogs valdes på basis av två orsaker, dels att intresset låg i att undersöka vilka EU-länder som år 2015 uppfyller de minimikrav som EU har fastställt redan år 2002, och dels eftersom studien fokuserar på det statliga ansvarstagandet, att undersöka den statliga finansieringen.

Avhandlingen kan även kritiseras på basis av poängsättningen: länderna har i denna studie erhållit 0 poäng om inga uppgifter har hittats. Eftersom informationen baserar sig på internationella rapporter, kan verkligheten de facto vara så att det som efterfrågas egentligen existerar, men att uppgifterna inte har funnits tillgängliga för denna studie. Ett land kan således ha erhållit mindre poäng än vad som egentligen motsvarar den verkliga situationen. Detsamma gäller för uppgifter om den statliga finansieringen. I verkligheten sköts många typer av servicetjänster för våldsoffer ofta av frivilliga icke-statliga organisationer (NGO¹⁶:s). Stater finansierar ofta även dessa typer av organisationer i utbyte mot att de sköter om de servicetjänster som behövs. Denna omständighet har inte iakttagits i denna studie, eftersom arbetet med att undersöka vilka organisationer som sköter om vilka servicetjänster i respektive land och vilka organisationer som staterna i sin tur finansierar, skulle ha blivit allt för omfattande för denna studie. Länder kan således ha erhållit 0 poäng för detta, även om staten indirekt genom finansiering av andra organisationer finansierar den servicetjänst som efterfrågats.

Att det var för de skyddande och stödjande åtgärderna som det statliga ansvarstagandet överlag var sämst, har även det sin logiska förklaring. Endast två länder, de två till ytan

¹⁶ *Non-governmental organizations, NGO:s*

minsta, Slovenien och Luxemburg, uppfyllde kraven för ett tillräckligt antal skyddshem. EU:s minimikrav har dock stadgats på basis av ländernas population, och skyddshemmen skall finnas tillgängliga per 10 000 invånare. Länder som Slovenien och Luxemburg, som till ytan är små länder med relativt liten befolkning, kan således lättare uppfylla kraven än t.ex. Finland och Sverige som båda till ytan är relativt stora och därtill glesbefolkade länder. Intressant är dock fortfarande att endast två av de 28 medlemsländerna uppfyller minimikraven mer än 10 år efter att dessa har fastställts.

Avhandlingen har således vissa begränsningar för vilken den kan kritiseras och på grund av begränsningarna är det inte heller möjligt att generalisera resultaten till en större population. Exempelvis vad gäller den kvalitativa jämförande analysen (QCA), kan inte resultaten där heller generaliseras till ens de länder som ingår i undersökningen. En begränsning med QCA är de motsägelser som kan förekomma, och att eliminera motsägelser leder även till att ett mindre antal fall kan undersökas, vilket i sin tur leder till att endast ett mindre antal fall kan förklara det fenomen som undersökts. Begränsningar som dessa ska således beaktas även i fortsatt forskning. Studiens resultat kan dock, trots sina begränsningar, ändå ge en förklaring till en del av den variation som förekommer.

5.3 Sammanfattning och avslutande diskussion

Familje- och kvinnovåld utgör ett omfattande samhällsproblem med förödande konsekvenser och stora samhällskostnader. Våldet konstaterades på 1970-talet (FN 1979) enskilt utgöra vår tids mest utbredda kränkning av de grundläggande mänskliga rättigheterna samtidigt som det förhindrar åstadkommandet av global fred, jämlikhet och utveckling. Efter detta internationella ställningstagande har problemet legat högt på lagstiftarnas och policyutformarnas agenda, såväl på internationell som på nationell nivå.

Det statliga ansvarstagandet för bekämpningen av familje- och kvinnovåldet har i tidigare studier konstaterats variera mellan olika länder (t.ex. Weldon 2002; Whitehead 2004), och detta kan även bekräftas i denna studie. Ett empiriskt understöd för teorin om närvarans politik har även tidigare konstaterats (t.ex. Wängnerud 2000; Whitehead 2004) och kan likaså även konstateras i denna studie. Den kvinnliga politiska närvaron

kan dock inte förklara allt, då det förekommer en del intressanta undantag från regeln, t.ex. Finland. Olika forskare har betonat olika omständigheter eller faktorer som särskilt gynnsamma ifråga om ett bättre statligt ansvarstagande för våldsbekämpningen: Whitehead (2004) lyfte fram den kvinnliga politiska representationen som den starkaste förklaringsvariabeln, samtidigt betonade hon även kulturen och till viss del ekonomin, Weldon (2002) i sin tur poängterade dock främst förekomsten av autonoma kvinnorörelser och till viss del även ekonomin.

Denna studies resultat lyfter fram den kvinnliga politiska representationen som en särskilt viktig faktor, men kultur, religion och ekonomi kan även på basis av denna studies resultat tillsammans utgöra en lika gynnsam omständighet som den kvinnliga politiska representationen: det undersökta fenomenet kan således ha många olika förklaringar. Teorin om närvarons politik kan ändå sägas ha ett förhållandevis starkt empiriskt understöd och avhandlingens slutgiltiga frågeställning kan besvaras med att länder med en högre andel kvinnliga parlamentariker *överlag* har en bättre utvecklad familjevårdspolicy.

Denna avhandlings resultat kan dock inte säga något om fenomenet som helhet: ett samband mellan en bättre utvecklad familjevårdspolicy och en högre andel kvinnliga parlamentariker kan överlag konstateras för EU-länderna, men undantag förekommer. Den kvalitativa jämförande analysen (QCA) kan inte heller ge någon ytterligare förklaring för EU-länderna som helhet. På grund av det stora antalet motsägelser kan den kvalitativa analysens resultat endast tillämpas på de sju slutligen analyserade fallen. Att ett så stort antal motsägelser förekommer kan, liksom tidigare har omnämnts, innebära att de variabler som har undersökts kräver ytterligare bearbetning. När det gäller variabeln ekonomi är det sannolikt att så är fallet och att klassificeringen av denna variabel påverkar analysen, att klassificera ekonomi enligt endast två värden ("bra" respektive "dålig") hör som sagt knappast till det vanliga.

Trots studiens begränsningar, är resultaten dock intressanta. I tidigare liknande studier där ett varierande statligt ansvarstagande har konstaterats, har andra typer av länder undersökts. Exempelvis Weldon (2002) jämförde ett antal västeuropeiska länder och ett antal västafrikanska länder, medan Whitehead (2004) jämförde ett antal OECD-länder. I jämförelse med dessa, har denna studie undersökt länder som liknar varandra betydligt

mer och som gällande olika oberoende variabler har flera likheter med varandra än länder i andra studier. Förvånande är att en liknande variation förekommer även här. Ett varierande statligt ansvarstagande kan alltså även konstateras inom ett så gemensamt ramverk som EU. Detta är en väldigt intressant iakttagelse, dels eftersom många beslut och rekommendationer kring bekämpningen av kvinno- och familjevåld stadgas på EU-nivå, dels att bekämpningen av familje- och kvinnovåld trots allt tillhör ett särskilt viktigt område inom EU. Trots detta förekommer alltså skillnader, en del intressantare och mer förvånande än andra, t.ex. fallet Finland och Sverige.

Närvarons politik, den kvinnliga politiska representationen, kan alltså sägas förklara en del av det varierande statliga ansvarstagandet, men pusslet är ännu långt ifrån klart. Ett samband kan konstateras, men något mer komplext om sambandet mellan orsak och verkan kan fortfarande inte konstateras. För detta behövs forskning om när länder tidigast har börjat utveckla en familjevårdspolicy, och vilka tänkbara faktorer som kan ha föregått detta. På basis av denna studie, och även andra studier (t.ex. Whitehead 2004) kan man dock anta att den kvinnliga politiska representationen i många fall har haft en betydelse för detta.

Det måste hur som helst finnas andra faktorer som påverkar det statliga ansvarstagandet för bekämpningen av familje- och kvinnovåld eftersom så stora skillnader förekommer mellan t.ex. Sverige och Finland som på de flesta plan trots allt är så lika varandra. En mer ingående analys av just dessa två vore därför av största intresse i framtida forskning. Kanske kan en sådan analys påvisa att skillnaderna inte är så stora som de framstår på basis av de kriterier för denna studie, eller så kan eventuell fortsatt forskning ge förklaring till vad som skiljer just dessa två åt. Även om denna avhandling har vissa begränsningar, kan resultaten hur som helst påvisa en likhet till det större fenomen man i tidigare forskning även har konstaterat: det förekommer variation ifråga om staters ansvarstagande för bekämpningen av familje- och kvinnovåld och den kvinnliga politiska närvaron har betydelse för uppmärksammandet av kvinnors sakfrågor. Djupare förståelse av variationen gällande det statliga varierande ansvarstagandet kan dock endast vidare forskning ge.

Vad gäller Finland, har man i offentliga sammanhang så sent som i januari år 2015 poängterat att det finns utrymme för förbättring av policy och praxis när det gäller våld

mot kvinnor och familjevåld i Finland¹⁷ (Utrikesministeriet 2015). Ett steg i rätt riktning mot detta togs den 17.05.2015 när Finland som det sjuttonde landet ratificerade den så kallade Istanbulkonventionen (2011) om förebyggande och motverkande av våld mot kvinnor och familjerelaterat våld (Europarådet 2015). Finland har dock, utifrån denna studie, ännu en lång väg att gå för att effektivt kunna bekämpa familje- och kvinnovåld. Undertecknadet av konventionen är hur som helst ett internationellt ställningstagande och ett statligt bekräftande om kvinno- och familjevåld som oacceptabelt och som ett problem som inte längre hör hemma i det moderna samhället.

¹⁷ Uttalande av Anne Sipiläinen, utrikesministeriets undersekreterare, under utrikesministeriets, Europarådets och Finlands delegation i Europarådets parlamentariska församlings konferens angående Istanbulkonventionen den 17.01.2015 i Helsingfors (Utrikesministeriet 2015).

LITTERATURFÖRTECKNING

- Amnesty International 2011. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer: en sammanställning om situationen i Sverige. Online (hämtat mars 2015), från: <https://www.amnesty.se/upload/files/2011/05/04/mans-vald-mot-kvinnor-i-nara-relationer-amnesty.pdf>
- Bennett, L. m.fl. 2004. ”Effectiveness of Hotline, Advocacy, Counseling and Shelter Services for Victims of Domestic Violence: A Statewide Evaluation”, *Journal of Interpersonal Violence* 19, 815–829.
- Björkgren, M. 2009. *Våld i parrelationer: en begreppslig undersökning av ett moraliskt och samhälleligt problem*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Central Intelligence Agency 2015a. The World Factbook (2013). Online (hämtat mars 2015), från: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2122.html>
- Central Intelligence Agency 2015b. The World Factbook (2003–2004). Online (hämtat mars 2015), från: <https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2004/index.html>
- Dahlerup, D. 1988. ”From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics”, *Scandinavian Political Studies* 11, 275–298.
- Denk, T. 2012. *Komparativa analysmetoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P. m.fl. 2012. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, marknad och individ*. Stockholm: Norstedts Juridik.

- Europarådet 2002. Recommendation Rec (2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence. Online (hämtat oktober 2014), från: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=280915>
- Europarådet 2010. Analytical study of the results of the third round of monitoring the implementation of Recommendation Rec (2002) 5 on the protection of women against violence in Council of Europe member states. Online (hämtat februari 2015), från: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/cdeg_2010_12en.pdf
- Europarådet 2011. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Online (hämtat november 2014), från: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>
- Europarådet 2014a. Overview of studies on the costs of violence against women and domestic violence. Online (hämtat februari 2015), från: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/Docs/Overviewofstudiesonthecostsofviolenceagainstwomenanddomesticviolence_INTERNETVERSION%20-%20Updated%20July%202014.pdf
- Europarådet 2014b. Analytical study of the results of the fourth round of monitoring the implementation of Recommendation Rec (2002) 5. Online (hämtat februari 2015), från: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/Docs/Analytical%20Study%20ENG.pdf>
- Europarådet 2015. Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention): Headlines; Finland ratifies the Istanbul Convention. Online (hämtat maj 2015), från: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/>

Europeiska Kommissionen 2010. *Violence Against Women and the Role of Gender Equality, Social Inclusion and Health Strategies*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Europeiska Kommissionen 2013. Utvidgning: Att föra ut europeiska värden och normer till fler länder. Online (hämtat mars 2015), från: http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/sv/enlargement_sv.pdf

Europeiska Unionen 2015. Basfakta om EU. Online (hämtat januari 2015), från: http://europa.eu/about-eu/index_sv.htm

Europeiska Unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) 2014. *Violence Against Women: An EU-Wide Survey*. Online (hämtat oktober 2014), från: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

Eurostat 2015. Population with tertiary education attainment by sex and age (2003–2013). Online (hämtat mars 2015), från: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Förenta Nationerna 1979. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*. Online (hämtat oktober 2014), från: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>

Förenta Nationerna 1993. *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. Online (hämtat oktober 2014), från: <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

Förenta Nationerna 1992. *General Recommendation No. 19: Violence Against Women*. Online (hämtat oktober 2014), från: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>

- Förenta Nationerna 1995. The United Nations Fourth World Conference on Women. Online (hämtat november 2014), från: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.htm>
- Förenta Nationerna 2005. The Economic Costs of Violence Against Women: An Evaluation of the Literature. Online (hämtat februari 2015), från: <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/expert%20brief%20costs.pdf>
- Gosselin, D. 2010. *Heavy Hands: An Introduction to the Crimes of Family Violence*. New Jersey: Pearson Education.
- Hall, P. & Löfgren, K. 2006. *Politisk styrning i praktiken*. Malmö: Liber.
- Harne, L. & Radford, J. 2008. *Tackling Domestic Violence: Theories, Policies and Practice*. Berkshire: Open University Press.
- Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. *Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa*. Helsingfors: HEUNI.
- Herrmann, A. & Cronqvist, L. 2006. *Contradictions in Qualitative Comparative Analysis (QCA): Ways Out of the Dilemma*. Florens: European University Institute.
- Hoyle, C. & Sanders, A. 2000. "Police Response to Domestic Violence: From Victim Choice to Victim Empowerment?", i Natarajan M., red., *Domestic Violence: The Five Big Questions*. Burlington VT: Ashgate.
- Inter-Parliamentary Union 2015. Women in National Parliaments (2004–2014). Online (hämtat januari 2013), från: <http://ipu.org/wmn-e/world.htm>
- Justitieministeriet 2010. Lindrig misshandel ska höra under allmänt åtal från och med ingången av år 2011. Online (hämtat mars 2015), från: <http://oikeusministerio.fi/sv/index/aktuellitiedotteet/2010/12/lievatpahoinpitelytvirallisens.html>

- Krook, M. 2010. "Women's Representation in Parliament: A Qualitative Comparative Analysis", *Political Studies* 58, 886–908.
- Lundberg, M. 2001. *Vilja med förhinder: polisens samtal om kvinnomisshandel*. Stockholm/Stehag: Symposion.
- Nationellt centrum för kvinnofrid 2015. Grov kvinnofridskränkning. Online (hämtat mars 2015), från: http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/Grov_kvinnofridskrankning_ammesguide/
- Phillips, A. 1995a. *Närvarons politik: den politiska representationen av kön, etnicitet och ras*. Lund: Studentlitteratur.
- Phillips, A. 1995b. *The Politics of Presence*. Oxford: Clarendon.
- Smartt, U. 2007. "Domestic Violence: Comparative Analysis of German and U.K. Research Findings", *Social Science Quarterly* 88, 1263–1280.
- Standard & Poor 2012. Eurozone Sovereign Rating And Country T&C Assessment Histories. Online (hämtat mars 2015), från: <http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/us/?articleType=HTML&assetID=1245327302187>
- Statistikcentralen 2013. Familjevåld genom brottsanmälan enligt offers ålder (2013). Online (hämtat november 2014), från: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/oik/rpk/rpk_sv.asp
- Svenska kvinnoförbundet 2014. Milstolpar: jämställdhetskampen i årtal. Online (hämtat mars 2015), från: <http://www.kvinnoforbundet.fi/sve/material/milstolpar/>
- Sveriges brottsbalk 1962. 4 kap. Om brott mot frihet och frid 4 a §. Online (hämtat mars 2015), från: <https://lagen.nu/1962:700#K4>

Sveriges riksdag 2015. Riksdagens historia. Online (hämtat mars 2015), från:
<https://www.riksdagen.se/sv/Sa-funkar-riksdagen/Fragor--svar/Riksdagens-historia/>

Trading Economics (TE) 2015. Credit ratings. Online (hämtat mars 2015), från:
<http://www.tradingeconomics.com/country-list/rating>

Tuerkheimer, D. 2004. "Criminal Law: Recognizing and Remediating the Harm of Battering: A Call to Criminalize Domestic Violence", *Journal of Criminal Law & Criminology* 94, 959–1031.

Unicef 2000. Domestic Violence Against Women and Girls. Online (hämtat oktober 2014), från:
http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CEAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.unicef-irc.org%2Fpublications%2Fpdf%2Fdigest6e.pdf&ei=OV0KUZM2z82zBuO4gYgM&usg=AFQjCNF8tC2J5ac4z1fu_tqVesOScQNbhQ&bvm=bv.41642243,d.Yms

Utrikesministeriet 2015. Istanbulkonventionen: Ett omfattande och övergripande arbete viktigt för att bekämpa våld mot kvinnor. Online (hämtat maj 2015), från:
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=268752&contentlan=3&culture=sv-FI>

Women Against Violence Europe 2013. WAVE Country Information. Online (hämtat februari 2015), data för *Finland, Sweden, Denmark, Belgium, Netherlands, Germany, Spain, France, Greece, Italy, Portugal, Slovenia Austria, Bulgaria, Estonia, Croatia, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Slovakia, Poland, United Kingdom, Czech Republic, Cyprys, Ireland, Malta, Romania* och *Hungary*. Från: <http://www.wave-network.org/country-info>

World Bank 2015. GDP per capita (2003–2013). Online (hämtat mars 2015), från:
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries?order=>

wbapi_data_value_2013+wbapi_data_value+wbapi_data_value-
last&sort=desc

- Weldon, S. 2002. *Protest, Policy, and the Problem of Violence Against Women: A Cross-National Comparison*. Pittsburg, Pa: University of Pittsburgh Press.
- Whitehead, M. 2004. "Protecting Women from Domestic Violence: A Comparative Perspective", *Res Publica – Journal of Undergraduate Research* 9, 55–66.
- Wängnerud, L. 2000. "Testing the politics of Presence: Women's Representation in the Swedish Riksdag", *Scandinavian Political Studies* 23, 67–91.

Appendix 1

Kvalitativ jämförande analys (QCA): autonoma kvinnorörelser

15/28 EU-medlemmar; Finland, Sverige, Danmark, Belgien, Nederländerna, Tyskland, Spanien, Österrike, Frankrike, Grekland, Italien, Portugal, Luxemburg, Storbritannien och Irland. I Tabell 1 redovisas de möjliga kombinationerna och utfallen de ger.

Tabell 1. Sanningstabell för kvalitativ jämförande analys: kvinnorörelser.

Oberoende variabler					Beroende variabeln
A: Kvinnoandel	B: Kultur	C: Religion	D: Ekonomi	E: Kvinnorörelser	Y: Familjevåldspolicy
1	1	1	1	0	0: Finland
1	0	1	1	0	1: Sverige
1	1	1	1	1	1: Danmark
1	1	0	1	1	1: Belgien
1	0	1	1	1	1: Nederländerna, Tyskland
1	0	0	0	1	1: Spanien
1	0	0	1	0	1: Österrike
0	0	0	1	1	1: Frankrike
0	0	1	0	0	1: Grekland
0	0	0	0	0	0–1: Italien, Portugal
0	0	0	1	0	0: Luxemburg
0	1	1	1	1	1: Storbritannien
0	1	0	1	1	0: Irland

Intresset ligger i att undersöka vilka omständigheter som leder till utfallet Y (1), dvs. en bättre utvecklad familjevåldspolicy. Kombinationer av omständigheter som leder till utfallet y (0), dvs. en mindre välutvecklad familjevåldspolicy stryks därför, liksom motsägelser där samma kombination leder till två olika utfall, y (0) och Y (1). Fallen Finland, Italien, Portugal, Luxemburg och Irland stryks således varefter resultaten av den kvalitativa analysen på de resterande tio fallen ger följande:

Y = 1 när:

AbCDe + ABCDE + ABcDE + AbCDE + AbcdE + AbcDe + abcDE + abCde + aBCDE

QCA fortsätter med omformandet av dessa uttryck från fem variabler till fyra för de uttryck där endast en olikhet skiljer dem åt:

AbCDe kan kombineras med AbCDE och ger AbCD

AbCDe kan också kombineras med AbcDe och ger AbDe

ABCDE kan kombineras med AbcDE och ger ABDE

ABCDE kan också kombineras med AbCDE och ger ACDE

ABCDE kan också kombineras med aBCDE och ger BCDE

AbcdE, abcDE och abCde kan inte kombineras med några av de andra uttrycken eftersom fler än en olikhet skiljer dem åt, uttrycken lämnar därför att stå som sådana.

QCA fortsätter med följande uttryck: $AbCD + AbDe + ABDE + ACDE + BCDE$ där,

AbCD kan kombineras med AbDe och ger AbD

AbCD också kan kombineras med ACDE och ger ACD

ABDE kan kombineras med ACDE och ger ADE

ABDE också kan kombineras med BCDE och ger BDE

ACDE kan kombineras med BCDE och ger CDE

Detta ger: $AbD + ACD + ADE + BDE + CDE$ där,

Abd kan kombineras med ACD och ger AD

Abd också kan kombineras med ADE och ger AD

ACD kan kombineras med ADE och ger AD

ACD också kan kombineras med CDE och ger CD

ADE kan kombineras med BDE och ger DE

ADE också kan kombineras med CDE och ger DE

BDE kan kombineras med CDE och ger DE

Detta ger: $AD + CD + DE$, där AD och CD ger D, AD och DE ger D samt CD och DE ger D. Slutsatsen är således följande:

$Y = 1$ när: $D + AbcdE + abcDE + abCde$

En bättre utvecklad familjevårdspolicy fås således utifrån följande kombinationer:

1) en stark ekonomi, 2) en hög andel kvinnliga parlamentariker och starka autonoma kvinnorörelser om ekonomin är svag, landet katolskt och andelen högutbildade kvinnor låg, 3) en stark ekonomi och starka autonoma kvinnorörelser om andelen kvinnliga parlamentariker är under 30 %, landet katolskt och andelen högutbildade kvinnor låg samt 4) om majoriteten av befolkningen räknas som icke-katolskt, detta om kvinnoandelen är under 30 %, andelen högutbildade kvinnor är låg, ekonomin är svag och kvinnorörelserna är icke-autonoma. En stark ekonomi är således en tillräcklig förutsättning för en bättre utvecklad familjevårdspolicy. En bättre utvecklad

familjevåldspolicy kan dock i detta fall även uppstå utifrån tre andra kombinationer, varför en stark ekonomi inte är en nödvändig förutsättning.